

Tatjana Maceinienė

„Kurgi, mirtie,
tavasis geluonis?!“

MARGI RAŠTAI

„Šioje žemėje mes esame visados tik pakeliui – *in via*.“
„Mintis, kad kiekvienoje mūsų situacijoje tasai Vienas
Vienintelis mus krįtančius ant savo delno pasiġauna ir laiko,
neleisdamas suduġti, – ar ši mintis neteikia paguodos?
Nėra mums tokios situacijos, kurioje žmogus
neišvengiamai žlugtu...“

Antanas Maceina

„Kurgi, mirtie,
tavasis geluonis?!“

Skiriama

ANTANO MACEINOS

šimtosioms gimimo metinėms

Tatjana Maceinienė

„Kurgi, mirtie,
tavasis geluonis?!“

Pokalbiai su filosofu
ANTANU MACEINA
apie mirtį

MARGI RAŠTAI
VILNIUS 2007

UDK 122

Ma32

Nuoširdžiai dėkoju

šios knygos leidybos rėmėjams:

Sauliaus Karoso labdaros ir paramos fondui,
atstovaujamaam Fondo direktorės p. Birutės Karosienės,

Lietuvos sveikuolių sąjungai
ir jos generaliniam sekretoriui p. Eligijui Valskiui,

Lietuvos asociacijai „Sportas visiems“,

UAB „Bauer International“
direktoriui p. Vilmantui Mičiūnui,

Ateitininkų federacijai

ISBN 978-9986-09-342-8

©Tatjana Maceinienė, 2007

©Margi raštai, 2007

PRATARMĖ

Visada prie slenksčio

Reikšmingų gyvenimo permainų metu mane visada aplankydavo (ir aplanko) gyvenimo pabaigos, mirties artėjimo pojūtis. Persikraustymas į naują butą, perėjimas į kitą darbą arba jo praradimas, juo labiau - artimo žmogaus netektis reikšdavo tam tikros mano asmeninio gyvenimo dalies pabaigą, o aš pati pradėdavau „mažiau būti“. Kartais netgi įprasto gyvenimo ritmo sutrikimai ar pasikeitimai, susiję su visai nesvarbiomis aplinkybėmis, pavyzdžiui, su lietumi ar vėjo gūsiomis, man reikšdavo baigtį, vadinasi, tam tikra prasme - mirtį...

Kiek pamenu, pirmą kartą šis jausmas mane aplankė tada, kai baigiau universitetą. Prisimenu neįprasto liūdesio ir tuštumos pojūtį. Tai buvo pabaiga, pabaiga kažko labai apčiuopiamo, apibrėžto, aiškaus, pastovaus ir įprasto. Tai buvo jaukios begalybės pabaiga. Žmonės instinktyviai bijo permainų tarsi nujausdami, kad permainos yra mirties apraiškos. Įprastinėje kasdieniškoje gyvenimo tėkmėje išsaugoma amžinumo ir begalybės iliuzija, kuri žmogui suteikia tikrumo, stabilumo bei pastovumo jausmą ir gali padėti išlaikyti gyvenimo pusiausvyrą. Ko nors naujo išsiveržimas į žmogaus gyvenimą dažnai sukelia baimę ir yra vertinamas

(kartais visai pagrįstai) kaip agresyvus bandymas išstumti žmogų iš įprasto, pastovaus ir todėl mielo gyvenimo. Kur kas rečiau permainos sutinkamos kaip džiugi žinia, kaip kvietimas į naują, žymiai geresnį gyvenimą. Tai suprantama, nes permainų žadamas naujas gyvenimas visada yra nežinomybė, todėl rizikinga ir kartu pavojinga ateitis. Juk žmogus trokšta amžinai ir tikrai gyventi „čia ir dabar“. Jis netgi nenori praeities, nors praeities išsaugojimas yra vienas iš bandymų nugalėti mirtį, o to jis visada aistringai trokšdavo ir trokšta.

Man praeitis atrodo nuostabiai patikima ir patraukli - gal todėl, kad ji yra nuskaidrinta ir nuvalyta laiko bei mįslingos atminties... Traukia kapinės... Kapinės visada viliodavo mane savo paslaptینگumu. Aš niekada nemačiau negražių ar vienodų kapinių — visos jos turi savo nepakartojamą veidą, kaip nepakartojami buvo veidai ir gyvenimai tų, kurių kaulai čia rado amžiną prieglobstį. Kapinės - tai žmonių atminties ir praeities miestai. Tai labai gyvos vietos. Čia man lengva ir saugu, kaip saugu ir lengva prie savo namų slenksčio, kai atidaręs duris nusimeti sunkią dienos našta. O čia, kapinėse, kai ateis mano lemtingoji valanda, nusimesiu visą savo gyvenimo našta. Ir tada išaugs dar vienas kauburėlis ir iškils naujas kryžius, dar vienas tarp kitų; juk kryžius - tai dar ir nusimestos gyvenimo naštos simbolis. Kiekvienas čia palieka savo kryžių žengdamas į kitą, amžinąjį gyvenimą, kuriame nei skausmo, nei ašarų nėra, kuris, atrodo, ir yra tikroji mūsų ateitis. Tik ta ateitimi reikia tikėti...

Bet kažkodėl žmonės, galvodami ir kalbėdami apie geresnę ateitį, beveik niekada nekalba apie mirtį, kuri, atrodo, yra svarbiausias slenkstis į jų trokštamą laimingą ateitį. Ir tik tikrieji filosofai, kurie žino, kad „mirtis ir egzistencija yra apspręstos viena kitai“¹, rašo ir kalba apie mirtį, būtent ji yra vienas pagrindinių jų svarstymų bei apmąstymų objektų. Norėdama suprasti, kodėl

mūsų gyvenime net pats žodis „mirtis“ tapo savotišku tabu, ir suvokti, apie kokią ateitį žmonės svajoja, stengdamiesi išvartyti mirtį iš savo gyvenimo, nutariau pakalbėti apie tai su savo nuolatinio pašnekovu filosofu Antanu Maceina, kuris rašė ir gyveno su mirties ženklų. Tiesa, mes visi gyvename su šiuo ženklu, gal tik nesuvokiame (ar nenorime suvokti), kad esame juo paženklinoti jau nuo pat gimimo. Tačiau Maceina su šiuo ženklu gyveno visiškai sąmoningai, priimdamas mirtį kaip *savo* likimą, todėl ir nesistengė nei jos pamiršti, nei pergudrauti slapčia tikėdamasis, kad mirtis aplenks jį, pasigailės, ko daugelis mūsų viltingai tikisi. Taigi „memento mori“ - šis išmintingas išpėjimas žmonijai nebandyti paversti šio pasaulio savo amžinąja buveine - tiktų kaip epigrafas ne tik Maceinos filosofiniams raštams bei poezijai, bet ir visam jo gyvenimui, nes jis perėjo per pasaulį *kartu* su mirtimi, nuolat ją jausdamas ir išgyvendamas. Ji visada buvo šalia jo, kaip, beje, ir šalia kiekvieno iš mūsų, tačiau, kitaip nei daugelis, jis buvo jai *atviras*, nes pripažino ją kaip „savą galimybę“, todėl mirtis jam nebuvo *svetimas* įvykis, kaip daugeliui mūsų. Jis stengėsi suvokti jos prasmę ir plačiai pagrįsti jos buvimą. Manychiau, pagrįsti mirties buvimą reikėjo tam, kad ir pats žmogaus gyvenimas įgytų prasmę, kad šis gyvenimas netaptų visiškai beprasmybe.

Maceina neparašė atskiros studijos apie mirtį, tačiau tai neišvengiamai, kaip: „Visa žmogaus egzistencija yra ne kas kita, kaip bėgimas į mirtį“, „Būdama suausta su pačia egzistencija, ji (mirtis. - *T. M.*) yra nuolatinė, vykstanti visą mūsų gyvenimą“², leidžia

¹ Maceina A. Jobo drama // Maceina A. Raštai, t. 3. - Vilnius: Mintis, 1990, p. 556.

² Ten pat, p. 555-556.

daryti išvadą, kad, jo manymu, mes negalime spręsti arba svarstyti žmogaus egzistencijos klausimo, kartu nespręsdami ir žmogaus mirties klausimo. Tai kas gi yra toji paslaptinga mirtis, kurios mes visi taip bijome, kad net ir galvoti ar kalbėti apie ją nenorime, tarsi baimindamiesi savo mintimis arba kalbomis ją prisišaukti? Pakalbėkime apie tai su filosofu Antanu Maccina. Tikiuosi, šis ramus pašnekesys kiek išsklaidys mūsų baimes ir gal pažadins mūsų išmintį svarstant laimingos ateities klausimą.

Tatjana Maceinienė

2007 05 25

PIRMASIS POKALBIS

**Apie tai, kas yra mirtis,
ir apie jos esmę**

Tatjana Maceinienė. Pradedu šį pokalbį šiek tiek jaudindamasi, nes pati pokalbio tema — mirtis — tokia reikšminga, kad nepabandžius jos suvokti pats gyvenimas, iki šiol atrodeš prasmingas, gali tapti beprasmis. Tad ir klausiu, kas gi yra toji visus bauginanti mirtis?

Antanas Maceina. <...> mes žinome, jog mirtis yra natūrali gyvybės pabaiga.¹

T. M. Tai gal ir suprantama, nors... O kaip dar Jūs galite apibūdinti mirtį?

A. M. Kaip gyvybės žlugimą, asmenybės suskaldymą, išsiskyrimą iš žemiškosios būsenos, kaip pradinės kaltės pasėką, nuodėmingos žemiškosios istorijos apraišką², kaip ontologinę riziką

¹ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 588.

² Plg.: Maceina A. Didžioji Padėjėja//Maceina A. Raštai, t. 4. - Vilnius: Mintis, 1994, p. 446, 452, 454, 456.

dingti nebūtyje³, kaip centrinį ir patį svarbiausią egzistencijos akta⁴...

T. M. Apibūdinimų išties nemažai. Suprantu, kad jų yra ir daugiau ir kiekvienas reikalauja platesnio paaiškinimo. Tačiau grįžkime prie pirmojo, dažnai kartojamo. Sakėte, kad mirtis yra natūrali gyvybės pabaiga. Tai tikriausiai reiškia, kad mes pasmerkti mirčiai jau nuo pat gimimo?

A. M. Kad asmuo nėra kažkokia amžina būtybė, tai rodo jo gimimas ir jo mirtis. Prieš gimdamas aš *kaip Aš pats* nesu buvęs jokia prasme. Nei indiškoji reinkarnacijos idėja, nei T. de Chardino „sąmonės diego“ (medžiagoje) teorija⁵ negali būti pateisinamos asmens vienkartybės šviesoje. Reinkarnacijoje kelintaeilis žmogaus buvimas žemėje išsprūsta iš jo sąmonės, ir jis jaučiasi buvojęs visad tik pirmą sykį. „Sąmonės diego“ teorija kildina asmenį iš ano diego kaip šiojo išsivystymą ligi sąmonės, tarsi asmuo turėtų savyje kažką, kas galėtų išsivystyti ir kas vestų jį ligi Aš rango. Reinkarnacija nieko neišaiškina, kadangi ji vyksta anapus sąmonės ribų. „Sąmonės diego“ teorija paneigia asmens vientisumą (simplicitas) perkeldama jį į medžiagą kaip šiosios augimą ligi sąmonės. Iš tikro gi asmens vienkartybė aiškiai rodo, kad anapus jos tegali būti tik nebūties. Nes niekas nėra vienkartinis, kas turi rūšį, o visa, kas nėra kilę iš nebūties, kaip tik ir turi rūšį arba aną bendrąjį pradą, iš kurio tai ar tai yra atsiradę. Nuosekliai tad asmens vienkartybė reikalauja nebūties kaip savo pradmės, o ši pradmė savo ruožtu nurodo į tai, kad asmuo nėra amžinas kilmės prasme (a parte ante). Tačiau asmuo nėra amžinas nė galo prasme (a parte post). Egzistencinėje mūsų dienų filosofijoje daug kalbama apie mirties baimę, suprantant ją ne psichologine prasme, o ontologine prasme kaip susidūrimą su nebūtimi. Gimdamas asmuo kyla iš nebūties nesąmoningai, todėl apie gimimo bai-

mę kalbėti netenka. Tačiau nuo pat gimimo akimirkos asmens buvojimas virsta eiga myriop ir tuo pačiu baime. Ir vis dėlto žmogus bijo mirties ne todėl, kad ji pervestų jį iš vienos būsenos į kitą, - „vita mutatur, non tollitur - gyvenimas yra pakeičiamas, ne sunaikinamas“, kaip skelbia religija, - o todėl, kad mirtis *gali* reikšti mano prapultį niekyje, vadinasi, ontologinį manęs kaip paties *žlugimą* (išskirta mano. - *T. M.*).⁶

T. M. Ar religinis tikėjimas tokios galimybės nepašalina?

A. M. Religinis tikėjimas asmens amžinumu tokios galimybės anaip tol nepašalina. Jis tik palaiko viltį, kad ši galimybė nevis tikrove. Tačiau jis nepašalina rizikos, kadangi nenugali būtinybės žmogiškajai būtybei būti pagrįstai. O kas yra pagrįstas savo būvyje, tam mirtis visados yra *ontologinė rizika dingti nebūtyje* (išskirta mano. - *T. M.*). Verčiami eiti šios rizikos keliu neišvenigiamai, tuo pačiu esame verčiami žvelgti į akis nebūčiai kaip gresiančiai prapulčiai, kuri ir sukrečia žmogaus būtybę ligi pat gelmių. Manoji mirties baimė yra neigiamasis įrodymas, kad esu vienkartinis. Kitaip ko gi ir dėl ko gi bijočiau? Kas būna tik kartą, tas arba būna amžinai, arba dingsta amžinai. Būdamas iš niekio

³ Plg.: Maceina A. Asmuo ir istorija // Maceina A. Raštai, t. 6. - Vilnius: Mintis, 1994, p. 332.

⁴ Plg.: Maceina A. Saulės giesmė // Raštai, t. 4, p. 342.

⁵ *Piėne Teilhard de Chardin* (1881-1955) - prancūzų katalikų filosofas, paleontologas, siekęs reformuoti krikščioniškąją pasaulėžiūrą mokslo pagrindu, religinę pasaulio ir žmogaus sukūrimo idėją derinti su materijos, kurioje esama „sąmonės diego“, evoliucijos idėja. Pasak Maceinos, derinti mokslą su religija nėra prasminga: „Kadangi tačiau kiekvienas mokslas tiria tik pasaulio regimybę, todėl jam Dievas kaip hipotezė ir nėra reikalingas. Kiek tad evoliucijos teorija yra mokslas <...>, tiek ji su religija neturi nieko bendro.“ (Maceina A. Didieji dabarties klausimai // Maceina A. Raštai, t. 5. - Vilnius: Mintis, 1993, p. 267-268.)

⁶ Maceina A. Asmuo ir istorija // Raštai, t. 6, p. 331-332.

kilęs, asmuo tegali į niekį ir grįžti. Gimimas ir mirtis asmens atžvilgiu yra *absoliutiniai* (išskirta mano. - *T. M.*) dydžiai.⁷

T. M. Vadinasi, mūsų gyvenimas tarsi išpraustas į gimimo ir mirties rėmus?

A. M. <...> ir šiuose rėmuose vyksta: gimdamas asmuo laikiname buvime išnyra ir mirdamas iš laikino buvimo pasitraukia. Visa tai didesnio galvosūkio nesudaro. Galvosūkis atsiranda tada, kai klausiamė, kas gi yra šis laikinas asmens buvojimas jo tapatybės šviesoje? Asmens pradžia (gimimas) ir galas (mirtis) rodo, kad asmuo buvoja laike: laikas yra ne tik prigimties kaip kintančios, bet ir asmens kaip visad tapataus apsprendimas. Antra vertus, laikas <...> yra dingtis savyje. Jis yra laikas tik todėl, kad praeina: laikinumas yra laiko esmė.⁸

T. M. Jeigu žmogus buvoja laike, tai šis laiko laikinumas apibrėžia ir patį asmenį?

A. M. Jo pradžios ir jo galo atžvilgiu aišku taip: žmogus buvoja žemėje laikinai, vadinasi, praeinamai. Šia prasme tarp laiko linkmės dingti ir asmens buvojimo myriop esama gilaus atitikmens. Iš laiko užbrėžtų rėmų ištrūkti negalima.⁹

T. M. O laiko rėmai, kaip sakėte, yra gimimas ir mirtis...

A. M. <...> kurių sankryžoje esti vykdoma mūsų egzistencija. Tai yra du taškai, kurie be galo tolsta vienas nuo kito, tačiau kurie abu meta tam tikros šviesos mūsų gyvenimui. Juodu abu uždaro mūsų egzistenciją.¹⁰

T. M. Tai, kad mirtis uždaro mūsų egzistenciją, suprantama, bet kokia prasme ją uždaro gimimas, kuris ją tarsi ir atidaro?

A. M. Juodu abu pastato žmogų *nebūties akivaizdoje* (išskirta mano. — *T. M.*). <...> Priešais gimimą stovinti nebūtis yra žmogaus egzistencijos <...> *pradinis* taškas, kuriuo jis pradeda būti.¹¹

T. M. Tačiau žmogus buna laike, o tai...

A. M. Tai, kas būna laike ir per laiką, savaime baigiasi. Nuolatinis mūsų praeinamumas yra ne kas kita, kaip mūsų išsibaigimo, Rilke's žodžiais kalbant, iškvėpavimo ir išgaravimo ženklas. Mes praeiname ne ta prasme, kad mes keistume situacijas patys pasilikdami, bet kad mes dylame savo būtyje: *pati mūsų būtis išsibaigia*. Kiekviena egzistencijos įvykdymo akimirka yra sykiu ir šios egzistencijos netekimas. Turėdami egzistenciją savo rankose, mes sykiu jaučiame, kad ji iš jų teka tarsi vanduo iš riešukučių. Ir sulaikyti jos mes negalime.¹²

T. M. Vadinasi, visa mūsų egzistencija nuo pat pradžios yra nuolatinis mirimas, nes ji yra nuolatinis praėjimas.

A. M. *Mirtis ir egzistencija yra apspręstos viena kitai.* Kaip tikra yra, kad mes esame, taip lygiai yra tikra, kad mes mirsime. Mirtis yra galutinė mūsų buvimo išvada, gal nuosekliausia išvada iš viso mūsų gyvenimo. Būdama suausta su pačia egzistencija, ji yra nuolatinė, vykstanti visą mūsų gyvenimą. Paradoksiškai kalbant, *mes liaujamės mirti tik mirties momentą*, nes tuomet pasibaigia mūsų praėjimas. Mirtis yra praėjimo užbaiga. Todėl žmogiškosios egzistencijos palyginimas su dylančiais kalnais, su graužiamais vandens akmenimis, su lietaus nuplaunamu žemės paviršiumi yra labai prasmingas ir tikras. Mes dylame visą laiką, o mirtis yra tik šio dilimo susitelkimas ir jo išsėmimas. <...> Veltui tad žmogus

⁷ Ten pat, p. 332.

⁸ Ten pat, p. 332-333.

⁹ Ten pat, p. 333.

¹⁰ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 514.

¹¹ Ten pat, p. 514-515.

¹² Ten pat, p. 532-533.

mėgina mirties nematyti, „spoksodamas į lauką plačiu gyvuliniu žvilgiu“. Mirtis glūdi mumyse pačiuose, ir ją visados regime, kai tik pasukame savo žvilgį į save.¹³

T. M. Tačiau kam žvelgti į save? Kad pamatytume atslenkančią mirtį? Gal iš tikro geriau negimti, jeigu esi atiduotas mirčiai? Sunku suvokti, kokią prasmę, kokią reikšmę turi gimimas, jeigu tai yra pradinis neišvengiamas kiekvieno žmogaus mirties taškas. Kokią prasmę turi egzistencija, kuri, pasak Jūsų, yra bėgimas į mirtį?

A. M. <...> buvimas yra žmogui duomu, o ne jo paties padarynys⁴ <.. ..> ne jis yra savo būties autorius. <...> Gimdamas jis yra į gyvenimą pašaukiamas. Objektvinis gyvenimas su savo turiniu yra jam patikimas. Žmogus čia pasidaro įjungtas. <...> Gimimas <...> įveda jį į objektyvinius uždavinius, į objektyvines pareigas; jis šitas pareigas uždeda.¹⁵

T. M. Tad jeigu žmogus savo gimimo pašaukiamas į gyvenimą, tai jo egzistencija yra pašaukimas.

*A. M. Gimimo šviesoje ji yra pašaukimas ir uždavinys. <...> Gimimo šviesoje ji niekad nėra tiktai **sau**, bet visados ir **kitam**. kažkam skirta, kažkam įpareigota, kažkam pašaukta. <...> Būdami žemėje tik kartą, turime būti taip, kad atliktume mums uždėtą uždavinį ir kad pateisintume mūsų pašaukimą **būti**. <...> Žemiškoji egzistencija tam ir yra mums duota, kad mes atsakytume į aną pašaukimą, atsakytume ne žodžiu, bet **būtimi**, nauja būtimi, kurią mes sukursime savyje ir aplink save. <...> Todėl prasmės klausimas yra pagrindinis egzistencijos klausimas. Egzistencija laikosi tiktai prasme. Prasmės žlugimas yra egzistencijos pabaiga.¹⁶*

T. M. Tačiau ir prasminga egzistencija žlunga, nepaisant jos vertingumo. Ir prasmingai gyvenę žmonės miršta. O juk žmogus yra

pašauktas tam, kad būtų, bet ne tam, kad nebūtų. Tad kodėl jis turi numirti?

A. M. „Per vieną žmogų nuodėmė įėjo į pasaulį ir per nuodėmę mirtis, ir taip mirtis perėjo į visus žmones, kadangi visi jame nusidėjo“ (*Rom5, 12*).⁷

T. M. *Vadinasi, mirtis yra žmogaus nuodėmės pasekmė?*

A. M. <...> tai yra *pradinės* (išskirta mano. – **T. M.**) kaltės paseka.⁸ Kaltės žodžiu Bažnyčia čia supranta aną pirmąją Adomo nuodėmę, dėl kurios visa žmonija pateko į savotišką egzistenciją, nuodėmingą egzistenciją <...>. Sunkus ir vargingas istorinės žmonijos likimas, kurį ji nešė tūkstančius metų ir kurio pasekos yra pasilikusios ir dabar, buvo primestas jai ne kieno nors kito iš viršaus, bet kilo iš jos pačios laisvos valios ir laisvo apsisprendimo nepaklausti Viešpaties įsakymo ir eiti *savu* keliu. <...> Žmonija iš tikro kenčia už savo nusikaltimus. Jos kančia jai yra bausmė, kilusi ne iš viršaus, bet iš jos pačios.⁹

T. M. *Taigi mirtis, kaip ir kančia, yra bausmė už žmogaus nuodėmes?*

A. M. Jeigu mirtis išiveržė ir į žmogaus buvimą, tai tik todėl, kad mūsų tėvai nusilenkė žalčiui, kuris „buvo galvažudys nuo pat pradžios“ (*Jn 8, 44*). Jie prisiėmė jo valdžią, o su ja kartu ir jo visur

¹³ Ten pat, p. 556. Kabutėmis išskirta citata iš R. M. Rilke's „Aštuntosios elegijos“.

¹⁴ Maceina A. Religijos filosofija // Maceina A. Raštai, t. 7. - Vilnius: Mintis, 1994, p. 209.

¹⁵ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 425, 515.

¹⁶ Ten pat, p. 515, 544, 548.

¹⁷ Maceina A. Krikščionis pasaulyje // Raštai, t. 5, p. 518.

¹⁸ Maceina A. Didžioji Padėjėja // Raštai, t. 4, p. 452.

¹⁹ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 489.

skleidžiamą mirties dėsni, kadangi „nuodėmės atlygis yra mirtis“ (*Rom 6, 23*). <...> Rojuje mirties nebuvo. Iš Dievo rankų išėjęs žmogus turėjo ir pats nemirti, ir sykiu vaduoti žemę iš joje siautusiai mirties dėsniu, nes „mirties Dievas nepadare ir nesidžiaugia gyvųjų žlugimu: Jis visa sukūrė buvimui“ (*Išm 1, 13*).²⁰

T. M. Sakėte, kad žmonijos likimą lėmėjos pačios laisvas apsisprendimas ne paklusti Viešpaties įsakymui, bet eiti savu keliu. Koks tai buvo įsakymas?

*A. M. Šventasis Raštas mums gražiai pasakoja, kaip rojinis žmogus buvo įkurdintas gražiam sode, kaip jis turėjo šį sodą prižiūrėti, jį įdirbti ir kultivuoti. Ir paties žmogaus paskyrimas žemėje yra išreikštas žodžiais: *Subjicite terram et dominamini*. Vadinasi, žmogus buvo apgyvendintas žemėje tam, kad jis susidurtų su pasauliu, kad jis jį apvaldytų, palenktų aukštesniam savo prigimties principui ir tuo būdu pakeltų jį į aukštesnį būties laipsnį. <...> Žmogus iš Dievo rankų išėjo kaip kūrėjas, kaip žemės pavergėjas ir josios valdovas. Tuo tarpu giliausioms savo aspiracijoms patenkinti jis pasirinko *gamtinį* daiktą ir *gamtinį* veiksmą, tuo pačiu parodydamas, kad jis pasitiki daugiau gamtos negu dvasios jėgomis. Gamtos dėsnius ir gamtines jėgas jis pastatė aukščiau už kūrybinę savo dvasią. <...> *Pirmykščio puolimo tragedija kaip tik ir glūdi žmogaus kūrybiškumo paneigime*. Dievo atžvilgiu žmogaus nuodėmė yra pozityvaus Jo įsakymo sulaužymas ir pasipriešinimas Jo valiai. Pasaulio atžvilgiu nuodėmė yra laisvas nusilenkimas gamtai ir gamtinių jėgų iškėlimas aukščiau už dvasines jėgas. <...> Gamta pergalėjo žmogų ir savo dėsniams palenkė jo būtybę ir jo gyvenimą.²¹*

T. M. Vadinasi, atsitraukimas nuo Dievo kaip žmogaus kūrėjo ir nusilenkimas gamtai ir yra žmogaus neišvengiamo žlugimo priežastis?

A. M. Žmogus nusilenkdamas gamtai ir pasiduodamas josios dėsniams tuo pačiu nusileido į gamtinę sritį, kuri iš esmės yra *mirties* sritis. Savo puolimu žmogus išsijungė į biologinį pasaulį ir pasidalino jo likimu. Mirtis biologiniame pasaulyje yra natūralus kiekvienos būtybės galas. Gyvosios gamtos padarai mirė *prieš žmogaus* atsiradimą ir turėjo mirti žmogui esant. Tik visuotinė pasaulio transfigūracija, perkeitusi būtį ir padariusi ją amžina, galėjo pašalinti mirtį ir iš biologinio pasaulio. Gyvoji gamta miršta dėl to, kad jai gyvybę duodanti forma savo esme nėra amžina. Todėl *gyvosios gamtos mirtis nėra žmogaus puolimo padaras, bet natūrali josios buvimo laike pabaiga*. Su žmogaus puolimu į gyvąją gamtą išbrovė tik kančia kaip tvarkos trūkumas ir santykių suardymas tarp atskirų gamtos sričių. Bet skausmas ir mirtis kaip galas, arba pabaiga, yra du skirtingi dalykai. Žmogus gyvosios gamtos galą padarė daugeliu atvejų *skausmingą*. Bet už patį šitą *galą* jis nėra atsakingas. Šitas galas glūdi pačioje gyvosios gamtos formoje.²²

T. M. O jeigu kalbėsime apie žmogų?

A. M. Visai kitaip yra su *žmogumi*. Žmogaus gyvybės principas yra jo dvasinė siela, kuri pačia savo esme yra nemirtinga <...>. Būdama savo būties aukštumoje, šitoji siela sugeba apvaldyti savo medžiagą ir todėl pati savaime neturi *jokio* pagrindo nuo savo gaivinamos medžiagos, arba kūno, atsiskirti, vadinasi, *mirti*. Mirtis gali ateiti tik tada, kai siela netenka galios tobulai tvarkyti savą medžiagą ir kai šitoji medžiaga pradeda paklusti svetimiems dėsniams, o ne

²⁰ Maceina A. Didžioji Padėjėja // Raštai, t. 4, p. 452.

²¹ Maceina A. Dviejų istorijų kryžkelėje: Mintys Priskėlimo istoriosofijai // Maceina A. Raštai, t. 10. - Vilnius: Margi raštai, 2005, p. 439, 441.

²² Ten pat, p. 442.

savos formos reikalavimams. <...> Puolimas kaip tik ir buvo žmogaus sielos pasidavimas gamtiniams dėsniams ir nusileidimas į gamtines sferas. Žmogaus siela šituo savo pasidavimu neteko jėgos tobulai apvaldyti savą medžiagą, kuri tapo palenkta gamtinio pasaulio principams. Biologinis žmogaus pradas įsijungė į bendrą biologinio pasaulio sritį, kurioje mirtis yra natūrali šeiminingė. Išviršinis pasaulis pavergė žmogaus kūną, ir jis turėjo todėl mirti, kaip ir visi kiti gyviai. Štai kokia prasme mirtis yra puolimo rezultatas. Nusilenkimas gamtai, kuris įvyko nuodėmės metu, buvo giliausia savo esme nusilenkimas neamžinam, vadinasi, savo esme mirtingam principui ir tuo pačiu pasidavimas jo likimui. Gamta, pavergusi žmogų, padarė jį mirtingą kaip ir ji pati.²³

T. M. Gamta, pavergusi žmogų, padarė jį mirtingą... Dabar išties suprantama, ką reiškia Jūsų žodžiai, jog mirtis — tai natūrali gyvybės pabaiga. Vadinasi, žmogus pats kaltas: nusidėjęs savo gyvybės principui, savo dvasinei sielai, jis pats atidavė save asmenybę ardančiai mirčiai. Regis, mirties akimirka kaip tik ir įvyksta pats ryškiausias asmenybės suardymas arba, Jūsų žodžiais tariant, suskaldymas, nes žmogaus nuodėmės atitraukia dvasią nuo Dievo ir kartu kūną atitraukia nuo dvasios. O tai, pasak Jūsų, yra viena iš skaudžiausių nuodėmės pasekmių. Atrodo, mes kalbame kaip tik apie mirties esmę...

A. M. Mirtis atitraukia dvasią iš gamtos, ir kūnas nustoja buvęs dvasios reikšėjas. Todėl jis ir virsta *lavonu*. Jis grįžta atgal į žemę, iš kurios buvo paimtas. Kūno atsipalaidavimas nuo dvasios, jo pastanga virsti savarankiška būtimi reiškia jo paties žlugimą. Mirtyje šis atsipalaidavimas ir sykiu šis žlugimas yra pats ryškiausias.²⁴

*T. M. Bet, reikia manyti, šis atsipalaidavimas nėra vienintelis, jei-
gu visas žemiškasis žmogaus gyvenimas yra bėgimas į mirtį?*

A. M. <...> ne vienintelis. Didesnio ar mažesnio atsipalaidavimo ženklų matyti visame žmogaus buvime.²⁵

T. M. Ir būtent todėl visa žmogaus egzistencija yra nuolatinis mirimas. O tai, ką mes vadiname mirtimi...

A. M. Tai, ką mes vadiname mirtimi, yra tikrai paskutinis šio nuolatinio mirimo akimirksnis.²⁶

T. M. Ir tada kūnas, kuris jau nebėra dvasios reiškėjas, grįžta atgal į žemę. Žmogus miršta. Bet kaip tik šio paskutinio nuolatinio mirimo akimirksnio žmogus labiausiai ir bijo. Ir iš tiesų — na ir kas, kad mes visi žinome, jog mirtis yra natūrali gyvybės pabaiga, jeigu mes jos nenorime, bijome ir išgyvename ją kaip patį baisiausią dalyką. Na ir kas, kad mes netgi suvokiame, jog mirtis yra pelnytas atlygis už mūsų kaltes, kurias pripažįstame nenuilstamai kartodami: „esu kaltas, kaltas, kaltas“. Mes nenorime ir bijome mirti, nors atrodytu, kad žmogus suvokdamas savo kaltę turėtų susitaikyti ir su bausme — mirtimi. Tačiau mirties baimės niekas negali nustelbti. Kodėl?

²³ Ten pat, p. 443.

²⁴ Maceina A. Saulės giesmė // Raštai, t. 4, p. 54.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 555.

**Apie tai, kodėl žmonės bijo mirties
ir kas yra mirties baimė**

T. M. Tad kodėl žmogus bijo mirties?

A M. „Baimė apreiškia nebūtį.“¹

T. M. Arba, kaip teigė tas pats Heideggeris, „nebūtį apreiškia baimė“.

A M. „Baimėje, - jo teigimu, - būtis pasidaro dužli savo visumoje.“ Ir mes kaip tik išsigąstame šio dužlumo. Mes pajaučiame, kad būtis tarsi slysta iš rankų, kad būtybių visuma kartu su mumis pačiais apreiškia mums savo galimybę nebūti. Pajautimas, kad *mes* galime nebūti, kad *visa* gali nebūti, sudaro baimės esmę.²

T. M. Vadinasi, mes bijome mirties todėl, kad ji ryškiausiai atskleidžia nebūtį ir, svarbiausia, mūsų galimybę nebūti?

A M. <...> turime pripažinti, kad tikrai nebūtį atskleidžia baimė *mirties* akivaizdoje: savos mirties, svetimos mirties, mirties pavojaus meta, nes mirtis iš tikro yra buvimo riba, ir šią ribą turime peržengti neišvengiamai. Todėl grėsmė kaip tokia, nesujusi su jokiū objektu, ir sykiu visiška negalimybė nuo šios grėsmės pabėgti ar ją pergalėti mirties akivaizdoje apsirodo ryškiau-

siai ir pasiekia įtampiausią laipsnį. Užtat ir nebūties patirtis mirties akivaizdoje yra pati didžiausia. Mirtis kaip kėslas gresia ne kokiai nors mūsų būtybės daliai, bet pačiai būtybei kaip esančiajai, todėl atveria niekį kaip tuštumą, į kurią esame stumiami. Mirties baimėje žmogus žvelgia į tamsiąją arba neigiamąją savos būtybės pusę ir patiria, kad nebūties grėsmė kėsinasi į patį buvimą visiškai tikroviškai ir kad šią grėsmę jis turi neišvengiamai prisimti. Mirties baimė todėl yra pavyzdinis nebūties atskleidimas ir pavyzdinė jos patirtis.³

T. M. Matyt, ši patirtis, kaip ir pati mirtis, yra neišvengiama.

A. M. Šios patirties negali pašalinti net nė stipriausias tikėjimas anapusinį gyvenimą. Atvirkščiai, tikėjimas tik sustiprina patirtį, kad būtybės gali nebūti ir kad ši galimybė mirtyje yra priartėjusi tiesiog pojūtinio būdu.⁴

T. M. Tačiau juk tikėjimas mums sako, kad mirtis nėra grįžimas nebūtin.

A. M. <...> tikėjimas mums sako, kad jeigu mirtis nėra grįžimas nebūtin, tai tik todėl, kad mus buvime grindžia Dievas kaip būtis ir kad šis grindimas pergali nebūties kėslą. Kitaip sakant, tikėjimas atskleidžia nebūties grėsmę visu aiškumu, tik jis skelbia, kad ši grėsmė mūsų neištiksianti - ne pačios mūsų būtybės, bet abso-
liutinės būties galia.⁵

¹ Maceina A. Nusidėjėlio tragiką // Maceina A. Raštai, t. 9. - Vilnius: Margi raštai, 2004, p. 376. Maceina cituoja M. Heideggerio žodžius iš veikalų „Kas yra metafizika?“.

² Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 461.

³ Maceina A. Religijos filosofija // Raštai, t. 7, p. 196.

⁴ Ten pat.

⁵ Ten pat.

T. M. Bet daugelį iš mūsų tai mažai paguodžia. Ir net tikėjimas negali pergalėti mirties baimės...

A. M. <...> ne sykį girdimas teiginys, esą tikėjimas nugalįs mirties baimę, yra grynai psichologinio pobūdžio. <...> Tikėjimas mūsų būtybės sąrangos anaipol neperstato. Baigtinė mūsų būtybė mirtyje prieina savo ribą kaip tik todėl, kad ji yra baigtinė.⁶

T. M. Bet juk Dievas mirties nesukūrė. Tad kuria prasme būtybė yra baigtinė?

A. M. <...> klausdami <...>, kas gi yra ta taip {tampiai pabrėžiamos žmogiškosios baigties riba, - baigtybė pačia savo sąvoka reikalauja ribos, - gauname vieną vienintelį atsakymą - laikas. Žmogaus buvimas esąs laikinybė. Laikas aprėžias žmogaus buvojimą pasaulyje, o mirtis esanti šios aprėžties regimybė ir galutinis jos įvykdymas.⁷

T. M. Vadinasi, laikas, kaip sakė N. Berdiajevas, išties yra mirties pradas. O gal ir bausmė už nuodėmes... Juk rojaus žmonės nebūtų mirę, jei nebūtų nusidėję?

A. M. <...> tačiau žemėje amžinai taip pat būtų nepasilikę.⁸ <...> baigtybės sąvoka reiškia ribą, kuri tinka žmogiškojo būvio trukmei, bet netinka žmogiškojo asmens būsenai. Jie būtų buvę irgi <...> perkelti į baigties būseną.¹⁰

T. M. Tad kokį žmogų - žlungamą ar nežlungamą - sukūrė Dievas?

A. M. „Nežlungamą sukūrė Viešpats žmogų ir padarė jį savo esmės paveikslu, tačiau per velnio pavydą mirtis įėjo į pasaulį, ir ją patiria tie, kurie jam (velniui) priklauso" (*Išm 2, 23*). Nuosekliai tad tasai, kuris yra be nuodėmės pačioje savo prigimties sąrangoje, kuris velniui nėra priklausęs nė vieną akimirka, mirties dėsnio savyje nenešioja. Tokio žmogaus atlygis yra ne mirtis, kylanti iš atsitraukimo nuo Dievo, bet „amžinasis gyvenimas" (*Rom 6, 23*).¹¹

T. M. Bet tokių žmonių, kurie velniui nėra priklausę nė vieną akimirką, deja, nėra. Tad ir mirtis neišvengiama, o nebūties grėsmė mirties akivaizdoje darosi tiesiog šiurpi. Ar dažnai mes pajuntame tą bauginantį nebūties dvelksmą? Atrodo, kad pernelyg dažnai...

A. M. <...> tik retais akimirksniais <...>. Todėl baimė, metafiziškai turinti būti nuolatinis mūsų palydovas, iš tikro yra retas mūsų egzistencijos svečias, nes kasdienybė, prapuldžiusi mus pasulyje, neleidžia mums pajauti būties dužlumo, pridengdama jį paviršutinišku daiktų pastovumu.¹²

T. M. Tačiau mirtis, pasak Jūsų, yra nuolatinė žmogaus palydovė. Taigi žmogus turėtų nuolat jausti nebūties dvelksmą. Todėl ir baimė turėtų būti ne akimirka, bet nuolatinė žmogaus būseną. Argi ne taip?

A. M. <...> baimėje apsidriškia ne tik nebūtis, bet ir kita Valia, kuri mūsų būtį teigia ir tuo būdu ją laiko. <...> Nebūties akivaizdoje mes trokštame **būti** ir tuo pačiu trokštame, kad tasai Kitas mūsų būtį teigtų bei neštų ir toliau. Baimėje mums atsiveria ne tik nebūtis, į kurią mes galime nuslysti, bet ir Būtis, kurioje mes laikomės tarsi šakelės vynmedyje.¹³

T. M. Bet Būtis kaip žmogaus buvimo pagrindas atsiveria toli gražu ne kiekvienam, todėl ne kiekvienas šį pagrindą turi.

⁶ Ten pat.

⁷ Maceina A. Dievas ir laisvė//Ten pat, t. 7, p. 274-275.

⁸ Maceina A. Didžioji Padėjėja// Raštai, t. 4, p. 454.

⁹ Maceina A. Dievas ir laisvė// Raštai, t. 7, p. 275.

¹⁰ Maceina A. Didžioji Padėjėja// Raštai, t. 4, p. 454.

¹¹ Ten pat, p. 452.

¹² Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 461.

¹³ Ten pat, p. 479.

A. M. <...> netikintis žmogus tokio pagrindo neturi. Todėl kai tik jis kiek giliau susimąsto savos būties akivaizdoje, jis tuojau susiduria su mirties grėsme, nes save suvokia kaip praeinantį, kaip nuolatos nykstantį, kaip savo buvimo nelaikantį ir sykiu nežinantį jokio pagrindo, kuriame jis galėtų laikytis ir išsilaikyti. Nebūties grėsmė jam išnyra visu šiurpumu. Tuo pačiu išnyra jam ir baimės jausmas. Ontologinė galimybė išnykti netikinčiajam pasidaro psichologiškai reali, nes kas gi mus laikys, jeigu mes patys savimi nesilaikome, o Dievo nėra?¹⁴

T. M. Tačiau tokių žmonių — netikinčiųjų — dauguma. Todėl nebūties grėsmė ir su ja susijęs baimės jausmas jiems tikrai turėtų išnirti visu šiurpumu. Nors nemanau, kad tikintieji nepažįsta šio jausmo, nes baimė, atrodo, yra kur kas esmingesnis dalykas negu tik psichologinis išgąstis.

A. M. Baimė yra įtausta į pačią žmogaus sąrangą. Ji atskleidžia atsitiktinį žmogaus pobūdį, jo nebūtiną buvimą, jo laikymąsi buvime Kito galia. *Baimė yra kūrinio jausmas.* Todėl ontologine prasme ji negali būti pergalima. Pergalėti ontologiškai baimę reikštų pakelti žmogų į absoliutinio buvimo, vadinasi, į Dievo sritis. <...> Tačiau vienas dalykas yra turėti baimę įtaustą ontologinėje sąrangoje, o visai kitas - jausti ją savo sąmonėje ir virsti drebančiu padaru nebūties akivaizdoje.¹⁵

T. M. O Jūs bijote mirties?

A. M. Mirties aš nebijau. Mirtis savyje - tuo aš esu dabar visiškai įsitikinęs - nėra nei baisus, nei sunkus dalykas.¹⁶ Mirtis yra *tik* (išskirta mano. - *T. M*) buvimo pasaulyje galas, kuris pats savi mi anaip tol nereiškia ontologinio Aš-būtybės grįžimo į nebūtį.¹⁷

T. M. Bet žmogus bijo mirties kaip tik kaip grįžimo į nebūtį. Atrodo, jis tapatina mirtį su nebūtimi. Tačiau mirtis, kaip sakėme, yra

tik „buvojiimo pasaulyje galas“. O nebūtis? Ką galima pasakyti apie nebūtį?

A. M. Nebūtis, būdama pati būties stoka, neturi jokių esmės ir jokių būsenos, kurią ji galėtų perteikti būtybei, kylančiai iš jos dieviškojo veiksmo. <...> nebūtis reiškia <...> **patį niekį**, <...> nebūtis <...> nėra joks būties šešėlis, <...> bet absoliutinė tuštuma.¹⁸

T. M. Bet kaip tuomet ji išvis yra galima?

A. M. Jeigu nesuvoktume, kad „nėra“, negalėtume suvokti nė kad „yra“. Tik nebuvimas atskleidžia buvimą ir tuo įgalina būtybės sąvoką.¹⁹

T. M. Vadinasi, buvimas ir nebuvimas, būtis ir nebūtis yra dvi medalio pusės?

A. M. Sąvoka būtis—nebūtis yra iš tikro viena ir ta pati sąvoka, nes tai santykis, kurio narius galime mąstyti tik ryšium vieną su kitu, kadangi jie sąlygoja vienas kitą.²⁰

T. M. Taigi tik šis santykis įgalina patirti pasaulio sąrangą. Bet ar galima patirti nebūtį?

A. M. Nebūtis, būdama neigiamybė savyje, negali teikti jokio turinio, todėl šia prasme negali būti nė patiriama. <...> Tačiau patirtis kaip mumyse sudaryta būklė gali savo šaltiniu turėti tiek teigiamybę, tiek neigiamybę: kūdikio gimimas yra mūsų džiaugsmo

¹⁴ Ten pat, p. 429.

¹⁵ Ten pat, p. 428-429.

¹⁶ Maceina A. Dienoraštis, 1945 // S. Maceinos šeimos archyvas.

¹⁷ Maceina A. Dievas ir laisvė// Raštai, t. 7, p. 276.

¹⁸ Maceina A. Religijos filosofija//Ten pat, p. 190-191.

¹⁹ Ten pat, p. 192.

²⁰ Ten pat, p. 193.

šaltinis, kūdikio mirtis yra mūsų liūdesio šaltinis. Tiek kilimas, tiek žlugimas yra pajėgūs sukurti mumyse patirtį būklės prasme. Šiuo tad atžvilgiu ir galima iš tikro kalbėti apie nebūties patyrimą, kadangi nebūtis, būdama neigiamybė, gali mus lygiai giliai įtaigauti, kaip ir visos kitos neigiamybės, ir todėl sukurti mumyse tam tikrą būklę. Sklaidydami šią būklę ir galime atskleisti nebūtį kaip anos būklės šaltinį.²¹

T. M. Nebūtis yra būties neigimas. O mes bijome būti paneigti. Tai gi ta būklė, kai mes patiriame nebūtį, yra baimės būklė. Tačiau ir vėl kyla klausimas, ko konkrečiai mes bijome?

A. M. Baimė neturi aprėžto objekto, tuo pačiu ji neturi nė galimybes nuo jo pabėgti arba jį atremti.²²

T. M. Kuo išgąstis skiriasi nuo baimės?

A. M. Trumpai tariant, išgąstis apima du dalyku: aprėžtą - tikrą arba tik įsivaizduotą - objektą ir galimybę jo išvengti. Jeigu nūn išskirsime aną objektą ir aną galimybę, palikdami tiktai pačią grėsmę, tai šitokios grėsmės sukurta mumyse būklė ir bus **baimė**. <...> Mes bijomės ne to ar kito grūmojančiojo, bet grėsmės kaip tokios, todėl negalime nei nuo jos trauktis, nei jos pulti, kadangi ji buvoja mumyse pačiuose ir eina su mumis visur kartu, niekur pakeliui nesustodama. Baimėje pergyvename grėsmę kaip neišvengiamybę. Todėl ir mūsų atoveika baimės būklėje yra ne bėgimas ar puolimas, o, pasak Heideggerio, „savotiška rimitis“. Išgąstis kraštutiniu atveju išsivysto į siaubą. Baimė gi kraštutiniu atveju virsta stinguliu. Posakis „sustingo iš baimės“ reiškia daugiau negu tik vaizdą.²³

T. M. Į ką kėsina grėsmė kaip tokia?

A. M. Grūmojanti būtybė kaip išgąsties subjektas graso mums tuo ar kitu atžvilgiu: jos grėsmė visados yra dalinė, kadangi ir ji

pati yra baigtinė. Tuo tarpu dingus anai grūmojančiosios būtybės aprėžtybei ir iškilus grėsmei kaip tokiai, šiosios kėslas išauga ligi visumos. Todėl Heideggeris ir sako, kad baimėje „būtybė yra iš viso pastumiama šalin“, kad „ji paslysta kaip visuma“; tai kelia mumyse klaikų jausmą, tarsi būtume netekę atramos arba, gražiau S. Kierkegaard'o posakiu, „tarsi žvelgtume žemyn į bedugnę ir imtų mums suktis galva“. Vadinasi, *grėsmė kaip tokia kėsinasi į buvimą kaip tokį*. Baimėje patiriame, kad gali žlugti ne šis tas, bet visa, tai yra: mes kaip būnantieji. Mums darosi klaiku todėl, kad atsiduriame akivaizdoje galimybės nebūti apskritai.²⁴

T. M. Jūs kalbate apie galimybę būtybei virsti niekiu?

A. M. Baimėje atsiskleidžia niekis kaip būtybės galimybė nebūti, kaip buvimo riba, kurią peržengusi būtybė virstų niekiu. Metafiziškai yra nesvarbu, kad nebūties atsiskleidimas baimėje būtybės nesunaikina. Čia tik svarbu, kad vyksta pats atsiskleidimas ir kad būtybė tirte patiria, jog jos gali ir nebūti ir jog ši galimybė yra ne teorinis apmąstymas, o tikras vidinis patyrimas, apsiereiškias net jausmine bei pojūtine stingulio lytimi.²⁵

T. M. Galimybė virsti niekiu ištis klaiki. Tačiau tikriausiai tam tikrose situacijose ši galimybė padidėja?

A. M. Egzistencinė dabarties filosofija teisingai yra atkreipusi dėmesį į vadinamąsias *kraštines situacijas* (Grenzsituationen - K. Jaspers). Tai yra situacijos, į kurias patekęs žmogus ypatingu

²¹ Ten pat, p. 194.

²² Ten pat, p. 195.

²³ Ten pat, p. 194-195.

²⁴ Ten pat, p. 195.

²⁵ Ten pat, p. 195-196.

būdu pajaučia slenkąs prie savo būties ribos ir pergyvena nebūties grėsmę.²⁶

T. M. Gal galėtumėte jas išvardyti?

A. M. Prie tokių situacijų, pasak Jasperso, priklauso kančia, kova, kaltė ir mirtis. <...> Jos išreiškia žmogaus buvimo pakraštį arba ribą, „už kurios, - pasak K. Jasperso, - mes savo buvime nieko neregime; jos yra tarsi kažkokia siena, į kurią atsidaužiame ir pralaimime“.²⁷

T. M. Atrodo, kad kaip tik šiose situacijose baimė ir tampa nuolatinė žmogaus būseną.

A. M. Kraštinėse situacijose mes būname bijodami, nes šių situacijų metu žmogaus būtis priartėja prie savo ribos ir, vaizdingai kalbant, atsistoja akis į akį su nebūtimi. Jeigu visą laiką mes vaikščiojame nebūties bedugnės krantu, tai kraštinių situacijų valandą atsistojame ant pat jos slenkščio. Būties dužlumas čia pasidaro visiškai konkretus mūsų pačių patyrimas. Anoji siena, apie kurią kalba Jaspersas, meta stiprų šešėlį ant mūsų buvimo, ir šitas šešėlis yra *nebūties* šešėlis. Kraštinėse situacijose aptemsta ne kuris nors teorinis klausimas, bet pats mūsų buvimas. Mes pasvyrame į nebūtį, mes pradedame mažiau būti, <...>. Taip atsitinka žmogui visose kraštinėse situacijose.²⁸

T. M. Argi jose atsidūręs žmogus nebando jų pergalėti?

A. M. Visas ilgas žmonijos istorinis vyksmas yra pilnas tokių mėginimų. Žmogus nesiliauja svajojęs pasidaryti kančios viešpačiu pergalėdamas ją savo išradimais. Jis tikisi išvengsias kovos įsteigdamas tobulą socialinę santvarką. Jis esti sugundomas savo jėgomis mėginti atsipirkti nuo kaltės ir pats save išganyti. Net mirties nugalėjimas yra nuolatinė žmonijos svajonė. Tačiau visos šios pa-

stangos yra tuščios. <...> Prigimtosiomis pastangomis žmogus kraštinių situacijų pergalėti ir iš jų iškopti neištengia. <...> Kraštinėse situacijose žmogus aiškiai patiria, kad jis yra dulkė ir į dulkę pavirs, jeigu kas nors *Kitas*, aukštesnis ir galingesnis už jį, jo iš šių dulkių neišvaduos. Kitaip sakant, šiose situacijose žmogus suvokia, kad *ne jis yra savo būties autorius*; kad ne pats savimi jis laikosi buvime; kad ne pats savo valia jis gali pergalėti jam nuolatos apsiareiškiančią ir jo sąrangon įpintą nebūtį. Šios ontologinės negalios pergyvenimas kraštinėse situacijose išsina kuo labiausiai aikštėn.²⁹

T. M. Jūsų klausantis atrodo, kad visos šios situacijos vienodai reikšmingos. Bet iš šių keturių, be abejo, labai reikšmingų situacijų, kurios nubūtina žmogui, aš vis dėlto išskirčiau kaltę ir mirtį, mirtį kaip atpildą už kaltę. Tačiau, regis, kančia ir kova irgi yra kaltės pasekmės. Rojus žmonės juk nekentėjo ir nekovojo, bet kaltę sužlugdė jų palaimingą būseną, pasmerkė juos nuolatinei kančiai ir kovai, o svarbiausia — dėl jos mirtis įsiveržė į žmogaus buvimą. Argi ne tada atsirado ir pati baimė? Tad pakalbėkime apie kaltę.

²⁶ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 425.

²⁷ Ten pat, p. 425, 460.

²⁸ Ten pat, p. 461.

²⁹ Ten pat, p. 425.

**Apie kaltę ir jos pasekmę -
galimybę nebūti**

A M. Kas tad yra kaltė? <...> kiekviena kaltė yra blogybė. Tuo ji įsijungia į bendrąjį tiek gamtos, tiek istorijos blogį.¹

T. M. Kaip pradinė kaltė...

A M. <...> religiškai kalbant: *nuodėmė*.¹

T. M. Kaip pradinė rojus žmogaus nuodėmė įsijungė į mūsų istorijos blogį? Juk mūsų dabartinė istorija ir konkrečiai jos buvimo forma neprasidėjo žmogaus sukūrimu.

A M. <...> neprasidėjo <...>. Rojinis žmogus, kalbant šių dienų terminais, nebuvo *istorinis*. Jis buvo *antistorinis*. Jis gyveno *anapus* istorijos, aukščiau už josios dėsnius ir už josios vyksmą. <...> Dievas sutvėrė žmogaus būtį, bet nenurodė šitai būčiai kokios nors konkrečios buvimo formos. <...> Žmogaus būtis buvo išsąknijusi Dievuje. Bet nei žmogaus santykiai su Dievu, nei jo santykiai su pasauliu dar nebuvo apspręsti kokia nors *konkrečia* forma. Žmogus tik *buvo*, bet neturėjo konkrečios būsenos. *Rojinė egzistencija yra tik grynoji žmogiškoji egzistencija be savos kon-*

krečios formos. Savo *buvimą* žmogus gavo iš Dievo. Bet šito buvimo *konkrečią formą* žmogus turėjo pasirinkti ir susikurti *pats*. Šito pasirinkimo momentą kaip tik ir turėjo prasidėti žmogaus istorija žemėje. Rojinis gyvenimas buvo tik istorijos prologas, įvykęs anapus istorijos sienų. Savo laisvos valios aktu žmogus turėjo *pats* išengti į istorinę sceną ir joje atlikti savo paskyrimą.³

T. M. Tad, matyt, ne veltui N. Berdiajevas sakė, kad „istorijos paslaptis yra laisvės paslaptis“ ir kad „jeigu nebūtų laisvės, nebūtų jokios istorijos“.

A. M. Šitoji laisvė vienokiu ar kitokiu būdu pradėti savo istoriją parodė žmogaus didybę ir tąją pagarbą, kurią Dievas suteikė žmogiškajai dvasiai. Dieviškasis *Faciamus* pašaukė žmogų *būti*. Žmogiškasis *Faciamus* turėjo pažadinti žmogų *veikti*.⁴

T. M. Mes jau kalbėjome apie tai, jog žmogus buvo pašauktas į gyvenimą tam, kad valdytų pasaulį ir pajungtų jį aukštesniam savo prigimties principui; tačiau žmogus, kuris „sėmė savo buvimą“ iš santykių su Dievu...

A. M. <...> iš santykių su pasauliu turėjo susikurti konkrečią šitam buvimui *formą*, arba *istoriją*. Istorija turėjo prasidėti tada, kai žmogus tars pasauliui savo žodį ir parodys tam tikrą savo nusistatymą žemesnės būties atžvilgiu.⁵

T. M. Ir žmogus tarė savo žodį, bet vien žodžio maža: juk jį visada turi lydėti veiksmai.

¹ Maceina A. Dievas ir laisvė// Raštai, t. 7, p. 327.

² Ten pat, p. 329.

³ Maceina A. Dviejų istorijų kryžkelėje// Raštai, t. 10, p. 438^39.

⁴ Ten pat, p. 439.

⁵ Ten pat.

A. M. Koks buvo šitas veiksmas, šiandien mes visi gerai žinome: jis buvo *nuodėmė*. Mūsų šios tikrovės istorija prasidėjo nuodėme. *Nuodėmė tapo konkrečia žmogaus buvimo forma*. Žemės gyvenimas apsiliko nuodėmingais pavidalais. <...> Žmogus nebebuvo daugiau tiesiog savo žmogiškąja esme susijęs su dieviškuoju principu. Dabar su Dievu jis santykiavo jau per konkrečią *būseną*, konkrečią *būdą*, kuris buvo nuodėmingas, kuris buvo kilęs iš puolimo. Grynasis santykis žmogaus su Dievu po puolimo virto tik galimybe, tik ilgesiu ir siekimu.⁶

T. M. Tad ar galima būtų teigti, kad pradinė nuodėmė yra visų mūsų kalčių prielaida?

A. M. <...> mums yra daug svarbiau, *kas buvo nuodėmė santykių su pasauliu atžvilgiu*, nes iš šitų santykių kaip tik ir turėjo kilti žmogaus *istorija*. Pirmas žmogaus valios aktas buvo jo noras tapti *dievišku*.¹

T. M. Bet šio noro juk negalime pavadinti nuodėmingu?

A. M. Noras visai suprantamas ir pateisinamas, nes žmogaus su dievinimas yra galutinis jo paskyrimas ir giliausia jo buvimo prasmė. Ir ne šitas *noras* buvo nuodėmingas. Nuodėmingas buvo tasai *kelias*, kuriuo žmogus ryžosi dieviškumo siekti. Pirmykštis gundytojas gerai žinojo, kokių būdu palaužti žmogaus didybę, kurią net pats Dievas buvo pagerbęs. Žmogus buvo sukurtas pagal Dievo paveikslą ir panašumą, vadinasi, jis buvo *kūrėjas*, kaip ir Dievas. Dievo kūrybiškumas, kaip pirmykštė Jo žymė, apsireiškė žmogaus dvasios prigimtyje, ir čia glūdėjo Dievo atvaizdas, kuris sudaro ontologinį kūrybinio žmogaus linkimo pagrindą. Savo kūrybiškumu žmogus toli prašoko visą gamtinį pasaulį, kuris jam buvo duotas kaip medžiaga. *Žmogus turėjo gamtą palenkti savo idėjos galybei*. Ir kaip tik šitą punktą palietė pirmykštis gundytojas.⁸

T. M. Jis, kaip sakėme, pajungė žmogų gamtai, daiktui.

A. M. Apreiškimas pasakoja apie vaisių, kurių valgydamas žmogus manė tapsiąs Dievu. Vaisius yra gamtos padaras, pasirinktos priemonės aukščiausiai savo buvimo prasmei realizuoti buvo ne jo *dvasios* priemonės, ne kūrybinio jo linkimo apsiraiškimas, ne kilusios iš žmogaus panašumo į Dievą, bet paimtos iš žemesnio pasaulio, paimtos grynai gamtiniame jų pavidale, kur žmogaus dvasios žymių ir žmogiškųjų idėjų dar visiškai nėra. Šituo savo žygiu žmogus prasilenkė su giliausiu savo paskyrimu žemėje: palenkti gamtą *sau* ir ją *apvaldyti*.⁹

T. M. Išties išėjo visai kitaip: ne žmogus apvaldė gamtą, bet gamta apvaldė jį. Žmogus pasirinko daiktą ir tuo pažeidė Dievo įsakymą. Tačiau, pasak Jėsus, taip pasielgęs žmogus tarsi ir nelabai kaltas: juk jis buvo sugundytas tai padaryti.

A. M. Čia, atrodo, glūdi pagrindas, kodėl krikščioniškosios religijos skelbiama pradinė nuodėmė, padaryta palaimintoje ir laimingoje būklėje, nepavertė žmogaus velniu, kaip tai atsitiko, pasak Krikščionybės, su angelais, nes pradinė nuodėmė buvo įvykdyta apgaulės būdu: „Anaiptol nemirsite! - kalbėjo gundytojas. - Jums tik atsivers akys, ir būsite kaip Dievas, pažįsta, kas bloga ir kas gera" (*Pr 3, 5*). Susidūrus įsakymui, naivumui ir apgalei, blogybė netenka blogio gelmės, o tuo pačiu ir kaltės gelmės.¹⁰

T. M. Bet nors ši nuodėmė buvo padaryta, pasak Jėsus, dėl apgaulės, tai, manau, nė kiek nesumažina jos didžiai neigiamos reikšmės

⁶ Ten pat, p. 440.

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Maceina A. Dievas ir laisvė// Raštai, t. 7, p. 328.

žmonijos istorijoje. Kaip jau sakėme, kai nuodėmė buvo padaryta, ji tapo konkrečia žmogaus buvimo forma, o mirtis, Jūsų žodžiais tariant, „tapo žmogaus buvimo būdu“. Tai sunkios pirmykštės kaltės, nusigrėžimo nuo Dievo pasekmė, nors, pasak Kierkegaard'o, „kiekviena kaltė yra nusikaltimas Dievui“.

A. M. Šitoje vietoje atsiskleidžia savotiška kaltės dialektika: kaltė visados yra pradžia, bet niekad jos nėra pirmykštė. Tai reiškia: būdama santykio su Dievu Meile lūžis, kaltė pradeda naują žmogiškojo būvio būseną; tačiau kaip tik todėl, kad ji yra lūžis, kaltė yra paskesnė už pirmesnę būseną, buvusią prieš lūžį. Kaltės užnugaryje visados buvoja kita ir kitokia būseną. <...> Nekalta būseną - štai pati mūsų būvio pradžia. Ir tik tada, kai laisvas apsisprendimas apkreipia šią būseną atvirkštine linkme, kyla kaltė kaip kitokios būsenos pradžia. <...> Kaltė yra tik atvirkštinio būvio pradžia."

T. M. Kitaip tariant, ji yra nuodėmingo būvio pradžia: mes tapame nusidėjėliais, nes...

A. M. Nusidėjėlis atitraukia savo ranką nuo ištiesto dieviškojo piršto. Jis atsigręžia į save. Jis paneigia buvimą drauge, paneigia savo dalyvavimą bendrajame būties pagrindu ir nuodėmingu savo žingsniu mėgina susikurti *nepriklusomą* pagrindą, pagrindą tik sau vienam. Tad tai ir yra anoji pradžia, anoji pirma jo naujo buvimo diena. <...> Ji supurto jo prigimtį, nes pirmas žingsnis į nebūtį yra ne mažiau sukrečiantis negu į būtį.¹²

T. M. Sukrečiantis tikriausiai baimės prasme?

A. M. Savo valia atsisakydamas eiti būties keliu, nusidėjėlis tuo pačiu pasuka atgal į nebūtį ir savaime pajaučia šalta jos dvelkimą. Tada jame kyla baimė. *Nuodėmė ir baimė yra susijusios savo esmėje.* Baimė yra nuodėmės paregėjimas nebutinio nuodėmės pobū-

džio, jos traukos žemyn, jos svorio atgal. Dar daugiau, mes drįstame teigti, kad *baimė kaip nebūties apsisireiškimas visa savo pilnatve atsiskleidžia tiktai nuodėmėje*. Nuolatinis mūsų buvimas nebūties akivaizdoje yra, be abejo, nuolatinė galimybė nebūti.¹³

T. M. Tačiau juk tai yra tik galimybė?

A. M. <...> ji yra žmogiškosios būties galimybė apskritai. Bet kai nuodėmingu mostu mes paneigiame savą kelią į Absoliutinę Būti, tuo pačiu apsisprendžiame *už* šitą galimybę ir bendrąjį jos pobūdį jau paverčiame *asmeniniu* mūsų reikalu. *Nuodėmė yra pasisakymas už galimybę nebūti*. Tai nebūties teigimas. Todėl šios nebūties apsisireiškimas baimėje čia ir pasidaro ypatingai ryškus. <...> Žmogus už nebūtį gali apsispręsti tiktai pats.¹⁴

T. M. Vadinas, nuodėmė ir yra toks apsisprendimas, o baimė —šio apsisprendimo pasekmė.

A. M. <...> baimė - šio apsisprendimo apsisireiškimas.¹⁵

T. M. Todėl pirmasis jausmas, kurį po nuodėmės išgyveno Adomas, tikriausiai ir buvo baimė?

A. M. Iš tikro tasai nuogumo pajautimas, kurį taip prasmingai kelia aikštėn Šventraštis, buvo ne kas kita, kaip baimės apraiška. Ir pirmųjų žmonių pastangos pasislėpti buvo ne kas kita, kaip noras ieškoti atramos daiktų pasaulyje.¹⁶

¹¹ Ten pat, p. 332.

¹² Maceina A. Nusidėjėlio tragiką // Raštai, t. 9, p. 374.

¹³ Ten pat, p. 376.

¹⁴ Ten pat.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ Ten pat, p. 377.

T. M. Šventraštyje parašyta, kad išgirdęs Dievo balsą Adomas nusigando, nes buvo nuogas, ir pasislėpė su savo žmona „nuo VIEŠPATIES Dievo veido tarp sodo medžių“ (Pr 3, 8). Šis baimės jausmas kilo kaip tik todėl, kad Adomas suprato, jog nusikalto. O noras pasislėpti? Matyt, tai buvo noras išvengti galimos bausmės.

A. M. Šventraščio pasakojimas, esą pirmieji žmonijos kaltininkai pasislėpė nuo Viešpaties „po rojaus medžiais“ (Pr 3, 8), gali būti gilus kaltės slėpimosi prasmuo.¹⁷

T. M. Nuodėmingas veiksmas pažadino baimę, o baimė — norą pasislėpti, arba, kitaip tariant, ieškoti užuovėjos nuo nebūties galimybės tarp daiktų. Manau, kad taip atsitinka dažnai.

A. M. Šitaip įvyko ne tik Adomui. <...> Šitaip įvyksta ir kiekvienam nusidėjėliui, nes nuodėmė yra kelias į nebūtį, o baimė yra šio kelio sušvitimas dvasios akims. <...> baimėje savaime atbunda mūsų noras išsilaikyti būtyje, mūsų noras gelbėtis iš nebūties grėsmės.¹⁸

T. M. Sakėte, žmogus nebūti, kaip ir būti, apsisprendžia pats. Bet apsispręsti mirti jis tiesiog negali: tai būtų išties keista, net ir nelogiška.

A. M. Mirtis yra nepermaldaujamas ir neišvengiamas mūsų realinės tikrovės dėsnis. <...> Kiekviena gyva būtybė yra tampanči ir žlunganti. Ji gyvena laike, ji išsivysto, išgyvena savo galimybes ir todėl žlunga. Mirtis glūdi gyvos ir realios būtybės sąrangoje.¹⁹

T. M. Pasak Jūsų, būtybė žlunga todėl, kad jos „būtis išsibaigia“. Ar tai nereiškia, kad jos galimybės yra ribotos?

A. M. <...> kas „gali savo rūpesčiu padidinti savo ūgį vienu mas-tu“ (Mt 6,22)?²⁰

T. M. Tikrai, niekas negali. Tačiau apsispręsti būti žmogus vis dėlto gali. Ir baimė šiuo atžvilgiu gali suvaidinti, regis, ne tik neigiamą, bet ir teigiamą vaidmenį, nes išnykimo baimė rodo, kad mūsų būtis nepriklauso nuo mūsų. Ne savo valia iš nebūties kilę, mes negalime savo noru į ją ir grįžti.

A. M. Baimėje žmogus ryškiausiai pajunta, kad jo būtis teka ne iš jo paties, kad ne jis yra savos egzistencijos šaltinis ir autorius. Kitaip baimės jausmas jam būtų nežinomas. Juk jeigu jis pats grįstų savo būti, galimybė išnykti jam būtų neįmanoma, tuo pačiu būtų neįmanoma ir baimė. Dievas juk nebijo. Tuo tarpu žmogus yra baime perpintas ligi gelmių. Baimė yra atsitiktinės būtybės jausmas, kylaš iš savos egzistencijos pergyvenimo, egzistencijos, kuri gali nebūti. *Bijanti būtybė yra nebūtina būtybė, o nebūtina būtybė yra ta, kuri būna ne savo, bet Kito Valia.*²¹

T. M. Taigi „baimėje mūsų būtis apsireiškia mums kaip duota“, tačiau ši būtis gali...

A. M. <...> gali būti mums atimta, gali būti paleista iš kažkieno Kito rankų. Šitos tad galimybės mes kaip tik ir bijome.²²

T. M. O bijome todėl, kad esame kalti, nes kadaise mūsų protėviai nepakluso savo Kūrėjui. Taigi ši kaltė, arba nuodėmė, sukėlusi daug kitų kalčių, veda žmogų atgal — / nebūti.

¹⁷ Maceina A. Dievas ir laisvė // Raštai, t. 7, p. 335.

¹⁸ Maceina A. Nusidėjėlio tragiką // Raštai, t. 9, p. 377, 379.

¹⁹ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 539.

²⁰ Ten pat, p. 428.

²¹ Ten pat, p. 479-480.

²² Ten pat, p. 479.

A. M. Nuodėmė yra pasiryžimas grįžti atgal. Ji pertraukia žmogaus buvimą, padalina jį į dvi esmingai skirtingas dalis ir virsta *nauja* pradžia, pradžia ne vieno kurio atskiro nusiteikimo, ne vieno kurio atskiro veiksmo, ne vienos kurios gyvenimo srities, bet *viso buvimo*. Nuodėminga būtis pasidaro *kitokia* negu nenuodėminga. Nuodėmės išnirimas žmogaus sąmonėje ir jos virtimas *jo paties* sumanymu darosi savotiškai panašus į kūrybos dieną, kada žmogus pirmą kartą atsistojo pasaulyje ir kada jo akyse pasirodė nuostaba, taip giliaprasmiškai išreikšta Michelangelo „Adomo sukūrimė“. Iš Dievo piršto, tarsi iš elektrinio būties poliaus, iššokusios buvimo kibirkšties paliestas, Adomas atveria akis ir nustemba, kad jis *yra* ir kad jis *žino*, jog jis yra. Būtybių begalybė atsistoja priešais jį. Jis pasijunta esąs drauge su jomis. Kažkoks bendras pagrindas jungia jį su visu tuo, ką regi nustebusios jo akys. Jo žvilgis yra dar netvirtas, nes jis nežino, kur sustosias. Tačiau jame jauti ir padėkos, ir garbinimo, ir prasidedančios meilės. Adomas išseina iš savęs, kad būtų *drauge* su visu pasauliu kaip jo būties dalininkas ir sykiu kaip jo sąmonė.²³

T. M. Tačiau vėliau įvyko tai, kas įvyko, — jis nusidėjo, ir tai buvo, pasak jūsų, jo buvimo nauja pradžia. Jis tikriausiai pajuto, kad yra jau kitoks negu buvo, kad atsidūrė visai kitame kelyje. Ir tada jį apėmė baimė. Ar tai buvo naujo žingsnio baimė?

A. M. <...> ar pats *naujumas* jame šią baimę kėlė? Naujas žingsnis *būties* keliu ir naujas žodis *kūrybos* srityje yra pats didžiausias džiaugsmas ir potraukis. Baimė atsiranda tik tada, kai šitas žingsnis yra naujas žingsnis *atgal* ir kai šitas žodis yra naujas garsas nebūties tuštumoje. Tuomet juodu abu atliepia klaikiu aidu ir sukelia žmoguje baimės jausmą.²⁴

T. M. Vėl prisiminiau Heideggerio žodžius: „Baimė apreiškia nebūtį“.

A. M. Ši išvada turi dvejopos prasmės. Visų pirma, baimės *buvimas* žmoguje parodo, kad jis nuolatos būna nebūties akivaizdoje, kad nebūtis įsijungia į jo būtį kaip neišvengiamybė. Iš kitos pusės, baimės *atsiradimas*, pažadintas kurio nors atskiro veiksmo, parodo, kad šis veiksmas naikina žmogaus būtį ir veda jį keliu atgal. Šia prasme *baimė yra tikroji ir neišvengiama nuodėmės palydovė*.²⁵

T. M. *Ir kartu tikriausiai apsisprendimas nebūti?*

A. M. Žmogus už nebūtį gali apsispręsti tiktai pats. Niekas kitas iš viršaus jam primesti jos negali. Nuodėmė kaip tik ir yra šitoks apsisprendimas, ir baimė – šio apsisprendimo apsiareiškimas. <...> Ji esanti „drebančios ir puolusios kreatūros būseną“.²⁶

T. M. *Tačiau kokio yra šio apsisprendimo prasmė? Kam žmogui reikia žvelgti į nebūties bedugne ir dar drebėti jos akivaizdoje?*

A. M. *Baimės prasmė yra pažadinti mūsų vidaus rungtynes: pažadinti nekaltąją būties pusę kovai su apsisprendimu žengti atgal.*²⁷

T. M. *Vadinasi, galima išvelgti ir gerąją baimės pusę?*

A. M. <...> pasakytume, *šviesiąją* baimės pusę: baimė kyla iš nebūties grėsmės, bet ji žadina viltį ir pasitikėjimą Dievu.²⁸ Todėl nors savimi baimė atveria nebūtį, tačiau savo prasme ji yra gilus *būties* jausmas. <...> Baimė verčia mus atidaryti akis kuo plačiausiai ir žvelgti į nebūtį juo giliausiai. Šiuo atžvilgiu *ji yra mūsų*

²³ Maceina A. Nusidėjėlio tragiką // Raštai, t. 9, p. 374.

²⁴ Ten pat, p. 376.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat. Maceina cituoja N. Berdiajevo žodžius iš veikalo „Rusų idėja“.

²⁷ Ten pat, p. 378.

²⁸ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 430.

šviesregystė nebūties akivaizdoje. Ji yra mūsų būties šviesosvaidis į nebūties tamsią gelmę. Čia glūdi jos prasmė. Baimė apreiškia mums nebūtį todėl, kad mes atšoktume nuo jos atgal.²⁹

T. M. Tačiau dažnai mums nepasiseka to padaryti, ir tada... Kas įvyksta tada?

A. M. Rungtynės tarp būties ir nebūties dažnai išsisprendžia *ne-būties* naudai. Nuodėminga ryžtis savo jėga traukia mus tarsi krumpliaratis, pagavęs mūsų drabužių skverną. Ir mes einame paskui ją. Mes einame ligi visiško sudužimo.³⁰

T. M. Šie žodžiai nepaguodžia: visi mes sudužtame, visi pralaimime kovą su nebūtimi... Atrodo, pralaimime net ir tada, kai pradėdame nuoširdžiai gailėtis, apgailėstauti dėl savo kaltės. Apskritai, ar gali gailėtis jeigu ne sunaikinti, tai bent kiek sumažinti kaltę ir kartu suteikti vilties būties atžvilgiu?

A. M. <...> kiekvienos kaltės gelmėse slypi išdavimas, arba „niekšybės paslaptis“ (2 *Tes* 2, 7). Ir štai kai žmogus suvokia esąs Dievo Meilės atžvilgiu tapęs išdaviku, tai jam belieka du keliai, jei kalbėsime Evangelijos žodžiais, kurie mums tarnaus kaip šių kelių nuostabiai vaizdingas aprašas. Ir apaštalas Judas, ir apaštalas Petras buvo savo Mokytojo išdavikai: pirmasis jų išdavė žydų sąmokslininkams (plg. *Lk* 22, 48), antrasis jo išsigynė minios akivaizdoje (plg. *Lk* 22, 56-60). Judo nuoroda pabučiavimu „štai jisai, suimkite jį“ (*Mk* 14, 44) ir Petro neiginys „aš nepažįstu jo“ (*Lk* 22, 57) yra tos pačios išdavikiškos prasmės. Tačiau išeitis iš šios išdavikiškos sąmonės yra labai skirtinga: Judas, suvokęs savo kaltę, „išbėgo ir pasikorė“ (*Mt* 27, 5), Petras gi „išėjo laukan ir graudžiai pravirko“ (*Lk* 22, 62). Judo sąmonę apvaldė neviltilis, Petro - gailėstis.³¹

T. M. Taigi ši neviltilis, o gal ir netikėjimas padarė Judą tokį — visai bejėgį.

A. M. Todėl Judas iš savos blogybės atsitiesti nebepajėgė: kaltė jį pražudė. Petras gi savą kaltę nuplovė ašaromis ir išsigelbėjo.³²

T. M. *Vadinasi, gailestis turi atperkamosios galios ir padeda mums išsigelbėti nuo nebūties dvelksmo?*

A M. Gailestis apgręžia žmogiškąjį būvį atvirkščia linkme, negu jis buvo ėjęs kaltės būsenoje. Gailestis, kaip ir kaltė, yra naujos mūsų būvio linkmės pradžia.³³

T. M. *Ar gailestis kaip naujo būvio pradžia gali padėti mums atsikratyti mirties baimės? Ar jis keičia žmogaus santykį su mirtimi?*

²⁹ Maceina A. Nusidėjėlio tragiką // Raštai, t. 9, p. 379.

³⁰ Ten pat.

³¹ Maceina A. Dievas ir laisvė // Raštai, t. 7, p. 337.

³² Ten pat.

³³ Ten pat.

**Apie santykį su mirtimi
ir apie žmogaus elgseną mirties
akivaizdoje**

T. M. Kalbėjome apie gailėsčio galią sunaikinti kaltę. „Petras savą kaltę nuplovė ašaromis“, —pasakėte Jūs.

A. M. <...> Petras apverkė savą kaltę iš meilės, kuri vienintelė turi galios sunaikinti kaltę, kadangi meilė atstato pražudytą santykį su Dievu kaip manuoju Tu. <...> Gailėtis reiškia atsiverti.¹

T. M. O atsiverti Dievui reiškia Juo pasitikėti? Taigi apgailėta kaltė yra kelias į Dievą. Tai, matyt, keičia ir žmogaus santykį su mirtimi.

A. M. Keliai į Dievą yra *visos* kraštinės situacijos. Jos visos atskleidžia žmogui, iš vienos pusės, apsupančią nebūtį, iš kitos - jį laikančią Absoliutinę Būtį.²

T. M. Vadinasi, žmogui reikia pačiam apsispręsti, ką pasirinkti. Ir, matyt, šis jo apsisprendimas turi lemiamą reikšmę norint atsikratyti mirties baimės, o gal net ir visai ją savyje išnaikinti.

A. M. Ontologiškai baimės išnaikinti negalima, nes tai reikštų išnaikinti žmogaus kūriniskumą. Bet galimą pergalėti *psichologiškai*,

atsiremiant į Apreiškimo skelbiamą Viešpaties pažadą nenutraukti kuriamojo savo akto ir tuo būdu mus visados laikyti buvime, net jeigu mes savo valia nuo Jo amžinai nusigrįžtume. Nuosekliai tad **krikščionis baimės neturi**: ne ontologiškai, bet psichologiškai. Tikėdamas į Dievą ir Juo pasitikėdamas, jis žino, kad Viešpats niekadoms neleis nebūčiai jo ištikti. <...> Krikščionis niekad nėra pesimistas, nes jis gyvena dangiškojo Tėvo globoje, kuris aprūpina dangaus paukščius, apvelka lauko lelijas ir kuris žino, ko žmogui reikia (plg. **Mt 6, 26-32**). Įdiegęs žmogui troškimą būti, Jis ir patenkina jį savo pažadu. Be abejo, Krikščionybė ontologinės prasmės baimėje neneigia. Tačiau ji neiškelia jos į psichologinę plotmę ir neapsprendžia ja konkrečių žmogaus pergyvenimų, kaip tai padarė egzistencinė filosofija. Ir visai nuosekliai. Krikščionybė turi priemonę baimei pergalėti, būtent Viešpaties pažadą.³

T. M. Sakėte, kad Viešpaties pažadas „mus visados laikyti buvime“ galioja net ir tada, kai mes savo valia nuo Jo amžinai nusigręžiame. Tai gi bijoti lyg ir nėra pagrindo. Tačiau psichologinis baimės jausmas išlieka, nesvarbu, ar žmogus tiki, ar netiki šiuo Viešpaties pažadu. Gal tik tikinčiojo šis jausmas ne toks stiprus kaip netikinčiojo.

A. M. Psichologinis baimės pergyvenimas netikinčiojo sieloje užima ypatingą vietą. Jis apvaldo visą tokio žmogaus būtybę ir persunkia ją giliu pesimizmu.⁴

T. M. Ir taip atsitinka todėl, kad Viešpaties pažadas netikinčiajam nėra svarbus —jis juk netiki. Tad ir tokio žmogaus baimės jausmas turėtų būti stipresnis.

¹ Maceina A. Dievas ir laisvė // Raštai, t. 7, p. 337.

² Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 426.

³ Ten pat, p. 429.

⁴ Ten pat.

A. M. Žmogus netikėjimo šviesoje pasirodo kaip kažkokia atsitiktinybė, trumpai sušvitusi būties skliaute ir vėl išnykstanti jo tamsybėse. Todėl visi tie istorijos tarpiniai, kuriais tikėjimas nyksta, yra perpinti baime, pesimizmu ir nihilizmu.⁵

T. M. *Tačiau kai žmogus — nesvarbu, ar jis tiki, ar ne — atsiduria mirties kaip nepaneigiamos tikrovės akivaizdoje ir lieka vienui vienas, kas jam tuomet belieka?*

A. M. Jam palieka tik subjektyvinis jo nusistatymas, tik jo elgsena, kuria jis priima mirtį, ją pergyvena <...>. Mano santykis su mano mirtimi čia pasidaro pagrindinė problema. Kaip aš priimsiu mirtį ir kokios reikšmės man ji turės? Kokios prasmės ji jau dabar turi mano tebesitęsiančiam dar gyvenimui? Kaip aš turiu šį gyvenimą tvarkyti, kad mirties prasmė būtų atskleista ir įvykdyta?⁶

T. M. *Kaip į šiuos klausimus atsako mirties filosofija?*

A. M. Atsakymai savo turiniu gali būti įvairūs. Tai priklauso nuo metafizinių pažiūrų į patį žmogų. Tačiau visus šiuos atsakymus mirties akivaizdoje riša viena formalinė jungtis: *žmogaus elgsena*. Mirties akivaizdoje ir egzistencijoje, kuri būna mirties akivaizdoje, žmogaus elgsena yra pagrindinis ir lemiamas dalykas. Todėl mirtis ir sutelkia žmogų prie jo paties. Egzistencija mirties akivaizdoje virsta rūpestiu dėl savojo Aš.⁷

T. M. *Tačiau žmogaus egzistencija, kaip sakėte, nuolat vyksta mirties akivaizdoje. Tad kas yra tasai rūpestis dėl savojo Aš?*

A. M. Norint suprasti, kas yra rūpestis giliausia savo esme, reikia prisiminti Mortos ir Marijos įvyki, aprašytą Luko evangelijoje. „Jis įėjo į vieną kaimą. Tenai viena moteriškė vardu Morta priėmė Jį į savo namus. Ji turėjo seserį vardu Marija, kuri atsisėdo prie Viešpaties kojų ir klausėsi Jo žodžių. Morta turėjo daug viso-

kie darbo su patarnavimu. Ji sustojo ir tarė: „Viešpatie, tau nerūpi, kad mano sesuo palieka tarnauti mane viena? Sakyk jai, kad man padėtų.“ Viešpats atsakydamas jai tarė: „Morta, Morta, siejiesi ir esi susirūpinusi daugeliu dalykų, o reikia tik vieno. Marija pasirinko geriausią dalį, kuri nebus iš jos atimta“ (*Lk 10, 38-42*). Šiame pasakojime mes patiriame du rūpestių, kurie esmingai skiriasi vienas nuo kito: *Mortos*, kuri rūpinasi, kaip geriau priėmus apsilankiusį Išganytoją, ir *Marijos*, kuri rūpinasi, kaip geriau suvokus pačią save pasinaudojant Išganytojo žodžiais. Morta ir Marija abi santykiuoja su Kristumi, tačiau labai nevienodai, todėl ir jų rūpestis yra nevienodas. Mortai Kristus yra *Svečias*, savo apsilankymu pagerbęs jos namą. Todėl jos rūpestis yra patarnauti šiam svečiui, nes jis tuojau išeis. Marijai Kristus yra *Mokytojas*, savo žodžiu rodaš jos būčiai kelią ir atskleidžiaš šios būties prasmę. Fiziškai jis taip pat netrukus išeis. Bet savo žodžiu jis pasiliks Marijoje amžinai. Todėl Mortos rūpestis susitelkia aplinkui viršinius daiktus: ji rūpinasi daugeliu ir pasilieka savo egzistencijos paviršiuje, kuris dingsta. Tuo tarpu Marijos rūpestis susitelkia aplinkui jos egzistencijos branduolį: ji nori patirti pačią save iš Dieviškojo Mokytojo lūpų; ji rūpinasi tik vienu, būtent pačia savimi — savo esme ir prasme. Todėl šis rūpestis jai nebus atimtas, nes sykį paregėta būties prasmė lydės ją visą gyvenimą ir taps jos egzistencijos pagrindu. Mortos rūpestis yra kasdieninis, Marijos — egzistencinis.⁸

T. M. Iš kur kyla šis egzistencinis rūpestis?

⁵ Ten pat, p. 429-430.

⁶ Ten pat, p. 514-515.

⁷ Ten pat, p. 515.

⁸ Ten pat, p. 463[^]»64.

A. M. <...> jis kyla iš grėsmės mūsajai egzistencijai ir susitelkia aplinkui egzistenciją. Jis rodo, kad *žmogus yra būtybė, kuriai rūpi būti*. <...> Todėl rūpestis, suprastas egzistencine Marijos prasme, yra susijęs su pačia žmogaus būtimi: jis jam yra ontologinis dalykas. Gali kasdienybė jį iškreipti ir pasukti paviršiaus linkme. Tačiau savo esmėje jis visados yra *susirūpinimas būti* pačia giliausia ir aukščiausia šio žodžio prasme. Ir tada, kai kraštinės situacijos <...> pastato mus nebūties akivaizdoje, rūpestis atbunda visu savo griežtumu. *Rūpestis yra žmogaus būseną nebūties akivaizdoje*. Jis nepaprastai aiškiai rodo, kad žmogaus būtis nelaiko pati savęs, kad ji nestovi ant savęs kaip ant nedūžtančio pagrindo, kad ją reikia nuolatos statyti ir rūpintis, jog šis statinys nesugriūtų. <...> Žmogus būna rūpindamasis todėl, kad jis gali ir nebūti.⁹

T. M. Atrodo, šis rūpestis dėl savęs turi žadinančios galios.

A. M. Rūpestis pastūmi žmogų griebtis statomųjų aktų, kad išlaikytų savo būtį ir ją atstatytų, jeigu ji kartais jau svyra į nebūtį.¹⁰

T. M. Tačiau statyti — vadinasi, kurti. O tai tikriausiai ir yra žmogaus pašaukimas?

A. M. *Kūrimas teikia kūriniui ne tik buvimą, bet ir šio buvimo kryptį?* " <.. .> *Egzistencija, būdama pašaukimas, pergyvena pasaulį kaip jai duotą*. Ji negali pamiršti anų pirmykščių Viešpaties žodžių: „Subjicite terram et dominamini — palenkite sau žemę ir apvaldykite." <...> Tai tasai žemės palenkimas ir jos apvaldymas, apie kurį mums kalba Genezė ir kuris amžiais gyvena žmonijos sąmonėje. Jame apsireiškia žmogaus galia, jo kilnybė ir sykiu *žemiškasis* jo tikslas.¹²

T. M. Ką reiškia „palenkite sau žemę ir apvaldykite“ pačia giliausia prasme?

A. M. <...> pasaulio sužmoginimas yra sykiu ir jo apvaldymas bei palenkimas žmogui. <...> Sužmoginu pasaulį giliausia prasme reiškia padaryti arba bent *stengtis* daryti jį *dievišką*¹³

T. M. Vadinas, tokį, kuriame viešpatautų tiesa, gėris, grožis ir meilė?

A. M. Kultūrine savo veikla pasauliškis turi ne tik kelti aikštėn būties tiesą, gėrį ir grožį, bet kartu ir kovoti su nuodėmės apraiškomis, temdančiomis šią tiesą, šį gėrį ir šį grožį; kovoti ne tik šalia savęs objektyviame pasaulyje, bet ir pats savyje ir savoje kultūrinėje veikloje.¹⁴

T. M. Tačiau, atrodo, žmogus visų pirma turi stengtis „atstatyti buvimo teisybę“, kuri buvo nuodėmės pažeista. Tik kaip jis gali atstatyti šią teisybę, jeigu pats yra kaltas dėl pasaulyje viešpataujančios neteisybės? Tikriausiai pirma jam reikėtų pripažinti savo kaltę, apgailėti savo nuodėmę.

A. M. Pasaulyje veikia žmogus turįs visų pirma išsąmoninti, kad nuodėmė yra pasauliui padariusi neteisybės arba žalos visose jo buvimo srityse; kad visokios blogio apraiškos yra ne iš Dievo Kūrėjo, bet iš nuodėmės; kad jos nėra normalus pasaulio buvimas, bet iškrypos. Ši „neteisybės sąmonė“ yra didžiai sukrečianti, nes ji atskleidžia, kad gyvename nenormaliame pasaulyje ir todėl neprivalome užmerkti akių prieš nenormalybes. <...> Suvokti, kad pasauliui yra padaryta žalos, reiškia apsispręsti veikti, kad ši žala būtų atitiesta.¹⁵

⁹ Ten pat, p. 464-465.

¹⁰ Ten pat, p. 465.

¹¹ Maceina A. Krikščionis pasaulyje// Raštai, t. 5, p. 466.

¹² Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 523-524.

¹³ Maceina A. Krikščionis pasaulyje//Raštai, t. 5, p. 485.

¹⁴ Ten pat, p. 495.

¹⁵ Ten pat, p. 497-498.

*T. M. Sakote, įsisąmoninti nuodėmės padarytą žalą... Ar tai reiš-
kia - gailėtis dėl savo nuodėmės?*

A M. Kristaus žodžiai, pasakyti jo pasiuntinybės pradžioje, - „darykite atgailą“ (*Mt 4, 17; Mk 1, 15*), - virsta gaire. <...> atgailą galima suvokti tik ryšium su nuodėme; atgaila yra pastanga nusikratyti nuodėmės pasėkomis; ji yra šių pasėkų, tarsi kokios skolos, padengimas. Nes nuodėmė niekad nėra tik grynas nusi-kaltimas Dievui, bet visados sykiu ir **žala** kūrinijai. Todėl ir jos panaikinimas turi du pradus: atleidimą iš Dievo pusės (kaltė) ir padengimą iš nusidėjėlio pusės (žala). Ši nuodėme padarytos ža-los padengimą ir vadiname atgaila.¹⁶

T. M. Tad gailėstis ir atgaila yra du skirtingi dalykai?

A. M. <...> gailėstis ir atgaila yra du esminiai išpažinties pradai <...>. Tačiau mes dažnai neįsisąmoniname, kad gailėstis krypsta daugiau į Dievą, o atgaila daugiau į kūriniją ir kad šiuo dalyku vienas kito atstoti negali. Jau šv. Paulius rašė romėnams, kad kūrinija kaip tik dėl nuodėmės „vaitoja ir kenčia skausmus“ (*Rom 8, 22*). Kaip tad galėtų būti atleista mūsų nuodėmė, jei ji yra virtusi to ar kito padaro skausmu, kurio mes sava atgaila nepašaliname? Atgaila yra nuodėme padarytos žalos kūrinijai padengimas ir tuo būdu nuodėmės pasėkų naikinimas. Todėl ji anaipatol neišsise-mia vidiniu gailėsčiu, susigraužimu ar pažadu nebusidėti, bet skatina **veikti** einant į pasaulį ir ten padengiant tai, kur ir kiek esame padarę žalos.¹⁷

T. M. Vadinas, žalos padengimas yra pastanga „atstatyti buvimo teisybę“. Tačiau kokia veikla žmogus gali tai padaryti?

A M. Ne kuria kita, kaip tik **kultūrine**, nes kultūra yra vieninte-lė, kuri teikia pasauliui naujų pavidalų, įkūnydama juose žmogiš-kašias idėjas ir pagal jas keisdama pasaulio daiktus bei sritis - tiek

šalia žmogaus (gamta), tiek pačiame žmoguje (prigimtis). Iš kultūros kilęs pasaulis yra, kaip jau sakėme, sužmogintas pasaulis. <...> Kurdamas kultūrą žmogus stengiasi taisyti tai, ką nuodėmė yra sugadinusi.¹⁸

T. M. *Tikriausiai galima teigti, kad būtent kultūrinė kūryba suteikia prasmę žmogaus egzistencijai?*

A. M. Kitaip tariant, žmogus pateisina savo buvimą tuo, kad kuria, vadinasi, kad pasaulį keičia.¹⁹

T. M. *Tačiau kas yra egzistencijos prasmė pati savaime?*

A. M. Prasmė yra visados kažkas daugiau negu buvimas. Prasmė neišsitenka buvime. Ji yra jam pridėta, prijungta prie jo, įtausta į jį, bet iš jo paties nekylanti ir jame pačiame nerandama. Todėl **prasmingai būti** reiškia visados daugiau negu **tiktai būti**. Prasmingai būti reiškia savame buvime iškelti šitą „daugiau“; apreikšti tai, kas jam yra pridėta; atskleisti tai, kas jame yra įtausta. <...> Mes būname prasmingai tada, kai aną „kažką daugiau“ vykdomė. Bet vykdomė ne savo paviršiumi, ne viena kuria savo galia, ne vienu kuriuo savo būtybės veiksmu, bet pačiu savo buvimu.²⁰

T. M. *Taigi vertinga yra tik prasminga egzistencija.*

A. M. <...> o prasminga ji yra tada, kai ji sutampa su savo pašaukimu. <...> Pašaukimas išreiškia visus tuos objektyvinius uždavinius, kylančius iš žmogaus santykio su pasauliu ir su transcendentija ir vykdomus jo buvime. Todėl žmogaus atitrūkimas nuo

¹⁶ Ten pat, p. 496.

¹⁷ Ten pat, p. 497.

¹⁸ Ten pat, p. 498.

¹⁹ Ten pat, p. 495.

²⁰ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 549.

šių uždavinių ir yra jo egzistencijos nuslydimas į grynąjį buvimą, į formalinį savęs teigimą, tačiau neturintį turinio, todėl nevertiną ir tuo pačiu neprasmingą. <...> Žmogaus apsisprendimas peržengti patį save nepaprastai ryškiai išsena aikštėn ir prasmės klausime. *Egzistencija yra vertinga tik tada, kai gyvena anapus savęs.*²¹

T. M. Anot Jūsų, į pasaulį mes buvome pasaukti atlikti tam tikrą uždavinį, tačiau jį įvykdę ar net ir jo neįvykdę turime pasitraukti iš šios žemės. Nenumaldomai artėja paskutinė mūsų buvimo žemėje akimirka — mirtis. Miršta visi: ir tie, kurie uoliai vykdė tą savo pašaukimą, ir tie, kurie puikavosi grynu buvimu. Ir nei atgaila, nei gailestis — niekas negali mūsų išgelbėti iš vis artėjančios mirties gniaužtų. Mirties dėsnis vienodai galioja kiekvienam be išimties. Tad kokią prasmę mirtis turi mano dar vis tebesitęsiančiam gyvenimui?

A. M. *Visa žmogaus egzistencija yra nuolatinis mirimas.* <...> Mano santykis su mano mirtimi čia pasidaro pagrindinė problema. <...> Krikščionybės šventieji <...> jautė, kad jie nyksta, kad jų būtis tarsi ištirpsta ir išgaruoja. Tačiau jie griebėsi ją pagrįsti iš naujo. Ne pačiais savimi, nes patys jie čia nieko negalėjo <...>. Jie peržengė save ir pagrindo naujai savo būčiai ieškojo jau transcendencijoje.²²

T. M. Dabar aš suprantu Jūsų žodžius: „Egzistencija yra vertinga tik tada, kai gyvena anapus savęs.“ Tačiau grįžkime prie šventųjų.

A. M. Matydami nykstančią savo egzistenciją, jie sujungė ją su transcendencija, kad ši iš naujo juos įbūtintų. <...> Atsivėręs Dievui ir Jam pateikęs visą savo būtį, žmogus nepasilieka vienas. Dievas nusileidžia į jo atvirybę ir jį pripildo savimi. <...> Tačiau žmogus, kuris Dievui neatsiveria, pasilieka be pagalbos ir esti sudardomas ligi galo. Tuo tarpu žmogus, kuris Dievui atsiskleidžia, transcendencijos pagalba atsistato naują būtį; ne senąją grąžina, bet išsilyja naują iš paties Dievo rankų.²³

T. M. Vadinas, mirties prasmė yra naujos būties įgijimas iš paties Dievo rankų. Tačiau tai jau tikėjimo klausimas. Kartais net atrodo, kad kito kelio žmogui iš tikro nėra: tik tikėjimas, turintis galingą pagrindą — Dievą, kuris yra vienintelė mūsų paguoda ir vienintelis mūsų išsigelbėjimas nuo nevilties, baimės ir nebūties. Krikščionybės šviesoje ir mirtis atrodo ne tokia jau baisi, nes mūsų buvimas, jos teigimu, su mirtimi nesibaigia; tiesa, jis bus ne toks, koks buvo, nes mirtis yra mūsų buvimo pasaulyje pabaiga, bet net geresnis. Mirtis — tik slenkstis į šį geresnį gyvenimą. Tad santykis su mirtimi iš tikro yra pagrindinė problema: kiekvieno mūsų problema, kurią reikia spręsti — ir, matyt, reikia spręsti pačiam.

A. M. Mirtis yra kuo labiausiai asmeninis dalykas.²⁴ Priešais mirtį žmogus stovi vienišas. Mirties akimirka jo gyvenimas jau yra praėjęs. Galėjo jis būti vienoks ar kitoks; gali jis mirties valandą jam teikti džiaugsmo ar skausmo, bet kiekvienu atveju jo jau nebėra. Jis pasiliko praeityje. Jo nebegalima nei pakeisti, nei iš naujo gyventi. Mirties momentą žmogus esti išvelkamas iš objektyviųjų buvimo formų ir pasilieka pats vienas su savuoju Aš.²⁵

T. M. Mes kalbėjome ir apie tai, kad šioje vienvėje žmogui „palieka tik subjektyvinis jo nusistatymas, tik jo elgsena, kuria jis priima mirtį, ją pergyvena“. Taigi žmogaus elgsena darosi ypač svarbi būtent mirties akimirka.

²¹ Ten pat, p. 550-551.

²² Ten pat, p. 555, 515, 596.

²³ Ten pat.

²⁴ Maceina A. Prometėjizmo problema // Maceina A. Raštai, t. 2. - Vilnius: Mintis, 1992, p. 392.

²⁵ Maceina A. Jobo drama// Raštai, t. 3, p. 514.

A. M. Mirties akivaizdoje <...> žmogaus elgsena yra pagrindinis ir lemiamas dalykas. <...> jo elgsena, <...> krikščioniškai kalbant, apsprendžia *tolimesnį* (išskirta mano. - T. M.) pomirtinį jo likimą.²⁶

T. M. Tačiau daugeliui pomirtinis likimas visai nerūpi. Daugeliui rūpi pasilikti šioje žemėje, šiame pasaulyje: jie visai nelinkę ir nenori su juo skirtis. Nauja būtis jiems yra gana abstraktus ir negarantuotas dalykas.

A. M. <...> Krikščionybė teigia, kad mūsų egzistencija pasikartos tame pačiame kūne ir toje pačioje žemėje, tik perkeistu pavidalu; kad pasitraukimas iš žemės yra tik laikinis, atsiradęs dėl mirties, kuri esanti nuodėmės pasėka. Tačiau kaip anais rojinės būsenos laikais žmogui buvo skirta amžinai gyventi žemėje, taip ir būsimaisiais amžiais jis bus toje pačioje žemėje apgyvendintas, pirmiau išskaistinus ją iš visokių blogybių. Tarp šitų dviejų polių - tarp rojaus ir perkeistosios žemės — įsiterpė sunki ir nuodėminga istorija, turinti pereiti per mirtį ir per laikinį atsiskyrimą. Bet kai laikas pasidarys pilnas, istorija pasibaigs, mirties sugriautas gyvenimas bus atstatytas, žemės pavidalai perkeisti, ir žmogui bus gražinta pirmykštė jo egzistencija ir pirmykštis jo paskyrimas.²⁷

T. M. Be abejo, Krikščionybės idėjos paguodžia, tačiau...

A. M. Jos parodo, kad žmogaus atsiskyrimas yra galop pergalimas; kad egzistencijos vienkartiškumas yra tik laikinis ir reliatyvus; kad išsinėrimas iš dabartinių pavidalų yra netekimas tik jų blogybių, bet ne jų pačių iš esmės. Neperkeista žemė negali pakelti nei tikro dvasiškumo, nei tuo labiau pilnutinio dieviškumo.²⁸

T. M. Tai tiesa, gal todėl ji ir turi praeiti...

A. M. Tačiau po jos ateis nauja žemė ir naujas dangus kaip amžinojo žmogaus tėviškė, į kurią jis sugrįš. Todėl krikščionis mirties akivaizdoje nėra pesimistas. Jis žino, kad atsiskyrimas pasibaigs.²⁹

T. M. Ir vis dėlto gilaus liūdesio dėl minėto atsiskyrimo net ir krikščioniškoji viltis negali panaikinti.

A. M. <...> negali, kadangi ji negali žmogaus išgelbėti iš atsiskyrimo *fakto?*³⁰

T. M. Bet kas gali žmogui garantuoti, kad jis grįš į pamiltą žemę?

A. M. Krikščioniškai žiūrint, grįžimas į perkeistą žemę yra tikras.³¹

T. M. Vadinasi, tai tik tikėjimo klausimas, o mirtis kaip išsiskyrimas su šia žeme yra neišvengiama.

A. M. <...> mes vis tiek esame priversti iš šios žemės pasitraukti. Šitas priverstinis pasitraukimas yra nepergalimas, tuo pačiu yra nepergalimas nė iš jo kylaš liūdesys. Be abejo, krikščioniui šis liūdesys nėra beviltiškas kaip tam, kuris netiki į žemės atnaujinimą ir kūno prikėlimą. Tačiau jis vis tiek yra gilus ir skaudus. Todėl gedulo drabužiai laidotuvių liturgijoje yra išraiška ne tik žmogaus nuodėmingumo, kuriuo nešinas jis stoja prieš Viešpaties didybę, bet sykiu ir atsiskyrimo liūdesio, kylančio iš mirties, nors esmėje ir pergalėtos, tragiškumo. Atsiskyrimo liūdesys pasilieka visados ir yra būdingiausias mūsų egzistencijos

²⁶ Ten pat, p. 515, 514.

²⁷ Ten pat, p. 542.

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Ten pat.

³¹ Ten pat.

palydovas. Jis yra nepergalimas, kaip nepergalima šioje tikrovėje yra pati mirtis.³²

T. M. Gal kaip tik šis liūdesys ir skatina tokį nenugalimą prisirišimą prie šios žemės?

A. M. Liūdesys dėl mūsų egzistencijos vienkartiškumo veda žmonių į žemiškojo buvimo teigimą ir verčia jį ne sykį laikyti šią žemę tikrąja savo tėviške. Nors mes esame atviri transcendencijai ir amžinybei, tačiau norime, kad transcendencija mums apsirinktų **šioje** tikrovėje ir kad amžinybė, kaip buvimas visas kartu, įvyktų **dabartiniame** laike. Mes nenorime palikti gyvenamosios tikrovės ir nenorime laiko pergalėti tuo būdu, kad mirtume ir šitaip jį užbaigtume. Mes nenorime mirti ir nenorime atskirti nuo šios žemės. Žemiškoji mūsų egzistencija yra pergyvenama kaip didelė vertybė, kurios mes nenorime išsižadėti. Būti yra mūsų apsprendimas, mūsų uždavinys, ir mes norime, kad šitą uždavinį galėtume vykdyti čia, šiame pasaulyje, šioje žemėje, nes **būti niekadus nėra gana**. Egzistencijos vertingumo pergyvenimas aiškiai iškyla jos praeinamumo ir nebegrįžtamumo akivaizdoje.³³

T. M. Šiuo atveju egzistencija, matyt, turi būti išgyvenama labai stipriai.

A. M. *Nebegrįžtamumo šviesoje žemiškoji egzistencija prašosi išgyvenama kuo intensyviausiai?*³⁴

T. M. Ką tai reiškia — išgyventi egzistenciją intensyviai?

A. M. *Intensyviai egzistenciją išgyventi reiškia intensyviai ją kurti, nes tik kuriama egzistencija yra arti mūsų ir todėl yra kuo labiausiai mūsų pajaučiama.* Bet egzistencija yra kuriama <...> mūsų Aš ir pasaulio teigimu. Juo mūsų Aš yra labiau save teigias ir juo labiau jis yra pasaulį keičias, juo intensyviau jis kuria savą egzis-

tenciją ir juo intensyviau ją išgyvena. *Egzistencijos intensyvumas glūdi savo asmenybės ir objektyvinio pasaulio kūrime?*³⁵

T. M. Kas intensyviausiai išgyvena egzistenciją? Gal tik šventieji...

A. M. Tik apie šventuosius ir apie menininkus galima kalbėti kaip apie intensyvios egzistencijos žmones. <...> šventieji ypatingu būdu pabrėžia savęs kūrimą ir visą savo egzistenciją sutelkia aplinkui savą asmenybę, o menininkai ypatingu būdu pabrėžia pasaulio kūrimą ir savo egzistenciją sutelkia aplinkui daiktą.³⁶

T. M. O visi kiti?

A. M. Visi kiti toli atsilieka nuo šių dviejų kategorijų. Egzistencijos intensyvumas yra žmogaus kūrybos intensyvumas. *Intensyviai būti žmogaus atveju reiškia intensyviai kurti.* Šita tad prasme egzistencija savo negrižtamumo akivaizdoje ir prašosi kuo intensyviau išgyvenama. Vienkartiškumo ir negrižtamumo pergyvenimas virsta žmogui kūrybos šaltiniu.³⁷

T. M. Tad galima padaryti išvadą, kad egzistencijos praeinamumas, viena vertus, kelia mums gilų liūdesį, o kita vertus - žadina egzistencijos vertingumo pajautimą. Tačiau ką duoda mums šis egzistencijos vertingumo pajautimas? Juk juo labiau darosi apmaudu, kad ji praeina, kad mes būname šioje žemėje tik kartą.

A. M. Bet šitas „būti tik kartą, nors tiktai vieną kartą“ yra „nebeatšaukiamas“. Pašauktoji egzistencija praeina. Taip. Bet ji yra

³²Ten pat, p. 542-543.

³³Ten pat, p. 543.

³⁴Ten pat.

³⁵Ten pat, p. 543-544.

³⁶Ten pat, p. 544.

³⁷Ten pat.

nebeatšaukiama. O nebeatšaukiama ji yra ne grynų savo buvimo faktų, bet tuo, kad ji pati šitą grynąjį buvimą, kuris duotas jai iš aukšto, paverčia *egzistencija*, vadinasi, *kūrybiniu laimėjimu*?³⁸

T. M. Ir tai turi suteikti mums džiaugsmo, nepaisant vis artėjančios mirties? Tad ir vėl mes grįžtame prie tikėjimo klausimo. Išties yra nemaža pavyzdžių, kai tikrieji krikščionys džiaugiasi artinantis mirčiai. Bet kodėl jie džiaugiasi?

A. M. Krikščionis, kuris visa savo būtimi gyvena anapusinio tobulojo buvimo idėja, palieka šią žemę džiaugdamas, nes susijungia su savo meilės ir ilgesio Objektu.³⁹

T. M. Reikia manyti, kad tokio žmogaus santykis su mirtimi ir jos supratimas labai skiriasi nuo nereliginio žmogaus mirties suvokimo ir santykio su ja.

A. M. Nereliginis žmogus, kuris su transcendencija neturi jokių ryšių, mirtį pergyvena kaip visišką išnykimą, kaip perėjimą grynojon nebūtin, kaip galutinį mūsojo Aš žlugimą. Šiuo atžvilgiu jokių svyravimų toksai žmogus neturi. Iš kitos pusės, krikščioniškasis žmogus taip pat nesvyruoja. Tikėdamas į dieviškąjį Apreiškimą, jis žino, kad mirtis yra ne išnykimas, bet tiktai egzistencijos, vykstančios laike, pakeitimas į egzistenciją amžinybėje, kurioje ji nebevyks, bet bus visa kartu. Ir nereliginiam, ir krikščioniškajam žmogui mirtis yra visiškai aiški: vienam išnykimas, antram perėjimas. Nereliginis žmogus mirtį supranta tiktai savo protu, kuris regi egzistencijos galą, o už šitos ribos prasiskverbtį neįstengia. Todėl jis ir daro išvadą, tegul ir logiškai nepateisinamą, kad mirtis yra išnykimas. Krikščioniškasis žmogus mirtį supranta jau pagal Dievo Apreiškimą, kuris teigia, kad mirtimi žmogus neišnyksta, bet tik peržengia šios egzistencijos ribas, pereidamas į kitokį buvimą, dar realesnį ne-

gu šisai. Krikščioniškojo žmogaus protas jau yra nušviestas tikėjimo šviesa, todėl jis mato žymiai toliau ir giliau.⁴⁰

T. M. O kaip elgiasi žmogus, kuris laiko save tikinai, bet jo tikėjimas yra tarsi pusinis, nes jis dažnai abejoja ir svyruoja?

A. M. [Toks žmogus] stovi viduryje. Prigimtas jo protas lyg ir norėtų teigti, kad mirtis yra galas. <...> Tačiau jausdamas savo ryšį su transcendencija <...> jis jau patiria tam tikros šviesos iš anapus ir todėl negali mirties laikyti visišku išnykimu. <...> ir todėl radikaliai spręsti nedrįsta. Jis pradeda nepasitikėti ir abejoti tuo, kas jam iš viršaus į mirtį žiūrint atrodo. Bet šitoji transcendencijos šviesa dar yra neaiški. <...> Jis pasilieka viduryje tarp nereliginio ir krikščioniškojo žmogaus.⁴¹

T. M. Tačiau viena jam yra visiškai aišku — kad mirtis užbaigia žemiškąją žmogaus egzistenciją...

A. M. <...> kad žmogaus gyvenimas žemėje yra vienkartinis ir kad mirtis yra paskutinis šios nebepakartojamos egzistencijos faktas.⁴²

T. M. Tad kas būdinga šiam paskutiniam egzistencijos faktui?

A. M. Mirtis yra būdinga tuo, kad jos valandą žmogus pasilieka vienu vienas. Nuo jo pasitraukia ne tik pasaulis, bet net ir Dievas. Kristaus atodūsis ant kryžiaus „mano Dieve, mano Dieve, kodėl palikai mane“ (*Mt 27, 46*) yra šios nuostabios vienatvės išraiška.

³⁸ Ten pat, p. 544-545. Maceina cituoja R. M. Rilke's „Devintąją elegiją“.

³⁹ Ten pat, p. 546.

⁴⁰ Ten pat, p. 553-554.

⁴¹ Ten pat, p. 554.

⁴² Ten pat, p. 555.

Todėl yra visai suprantama, kad juo žmogus mirties akivaizdoje yra laisvesnis nuo ryšių su daiktais, juo lengviau jis apsisprendžia Viešpaties atžvilgiu, nes jo *aš* tuomet nėra blaškomas pašalinių rūpesčių. Ir priešingai, juo labiau mirties valandą žmogus jaučiasi dar daug nuo ko neatsipalaidavęs, juo sunkiau jam yra susitelkti aplinkui Dievą ir pergyventi Jį kaip vienintelę atramą bei priebėgą.⁴³

T. M. Suprantama, kad giliai tikinčiam žmogui mirti lengviau negu svyruojančiam, juo labiau — netikinčiam.

A. M. Mirtis yra absoliučiai *asmeninis* dalykas.⁴⁴ Mirtis <...> yra kilni tik tada, kai ji esti laisva. O laisva ji esti tada, kai žmogus ją pasitinka ir prisiima *visu savimi*; vadinasi, kai ji jam yra ne pašalinis ir atsitiktinis, bet centrinis ir pats svarbiausias jo egzistencijos aktas.⁴⁵

T. M. Vargu ar daug žmonių priima mirtį kaip patį svarbiausią savo egzistencijos aktą, gal tik šventieji...

A. M. Kaip ne vienas manosi gyvenąs, o iš tikro, pasak Apreiškimo, yra miręs (plg. **3, I**), taip lygiai ne vienas sakosi mirštas, o iš tikro tiktai „gauna galą“. Skirtumas tarp „mirti“ ir „gauti galą“ yra labai aiškus ir labai didelis.⁴⁶

T. M. Man šis skirtumas ne visai aiškus. Koks turi būti žmogus, kad jis tikrai mirtų?

A. M. <...> kad žmogus tikrai mirtų, o ne tiktai „gautų galą“, jis turi šią nepaprastą valandą būti grynas *aš*, vadinasi, palikęs bet kokią daiktinę būseną ir išsilaisvinęs iš bet kokio ryšio, kuris temdo ar iškreipia jo asmenį.⁴⁷

T. M. Bet kaip tai padaryti, kaip išsilaisvinti nuo ryšių su pasauliu? Gal tai yra galutinio žmogaus apsisprendimo dalykas?

A. M. Kūrimo akimirką žmogus Dievo atsidavimu kyla kaip grynas jis pats. Mirties akimirką jis vėl grįžta į šį gryną save patį, kad jį kaip įkūnytą Dievo meilę priimtų ar atmestų. Apsispręsti mirties akimirką žmogui reiškia arba teigti save kaip kitą Aš Dievo atžvilgiu ir tuo būdu save Dievui užsklęsti, arba teigti save kaip Dievo Tu ir tuo būdu save Dievui atverti. Pirmuoju atveju žmogus lieka šalia Dievo, antruoju atveju jis įima Dievą į save. Anas pirmąs ontologinis santykis, Dievo pagrįstas žmogaus sukūrimu, mirties akimirką yra žmogaus arba galutinai priimamas, arba galutinai atmetamas.⁴⁸

T. M. O kas būna paskui? Kas laukia žmogaus?

A. M. <...> po mirties žmogus buvoja taip, kaip jis laikosi mirties akimirką savo dieviškojo Tu atžvilgiu.⁴⁹

T. M. Vadinasi, tai lemia žmogaus elgsena mirties akivaizdoje?

A. M. Kūrimo akimirką žmogus gauna iš Dievo *buvimą*. Mirties akimirką jis pats susikuria šio buvimo *būda*.⁵⁰

T. M. Gyvendamas žemėje žmogus irgi pats susikuria savo buvimo būdą, tiesa, priklausomai nuo santykių su Dievu, kitaip vargu ar būtų galima kalbėti apie pašaukimą. Tad kas yra mirtis žmogaus pašaukimo atžvilgiu?

⁴³ Maceina A. Saulės giesmė// Raštai, t. 4, p. 342.

⁴⁴ Maceina A. Didžioji Padėjėja//Ten pat, p. 453.

⁴⁵Maceina A. Saulės giesmė//Ten pat, p. 342.

⁴⁶ Ten pat.

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Maceina A. Religijos filosofija // Raštai, t. 7, p. 161.

⁴⁹ Ten pat.

⁵⁰ Ten pat, p. 162.

A. M. Mirtis fizine prasme yra ne kas kita, kaip pašaukimo nu-
traukimas: tai įsakymas susirinkti tarnams pas savo valdovą ir pa-
rodyti, kiek talentų yra laimėta aname būties žaisme. Ir tasai žmo-
gus, kuris prigimtasias dovanas yra padvigubinęs, sutinka mirtį
šviesiu žvilgiu, <...>. O tasai, kuris savo talentą pakasė žemėje,
aptemsta savo egzistencijoje, nes mirtis jam yra neprasmės atsivė-
rimas. Todėl apsisprendimas mirties akivaizdoje <...> priklauso
taip pat nuo mūsų pašaukimo, nuo ištikimybės jam ligi galo. Ne
mirties kaip fizinio fakto herojiškas prisiėmimas ir iškentimas yra
tikro apsisprendimo ir tikros elgsenos ženklas, bet *mirties pergy-
venimas kaip pašaukimo užbaigos*. Mirties akimirka yra paskutinė
mūsų pašaukimo akimirka - štai egzistencijos pabaigos prasmė.⁵¹
<...> mirimas *užbaigia* seną buvimą, be kurio ir naujasis būtų
neįmanomas.⁵²

*T. M. O šis naujasis priklauso nuo žmogaus apsisprendimo Dievo
atžvilgiu net ir mirties akimirka. Būtent šia prasme mirtis, pasak
Jūsų, yra centrinis ir pats svarbiausias žmogaus egzistencijos aktas.
Tačiau... tačiau, nepaisant įtikinamiausio Krikščionybės mokymo,
žmogus, kaip sakėte, nesiliauja svajojęs nugalėti mirtį. Jis trokšta
pasidaryti nemirtingas jau šiame gyvenime ir šioje žemėje. Jis pa-
prasčiausiai nenori ir bijo mirti — nenori ir bijo praeiti, nenori to
naujo ir geresnio gyvenimo... Ar tai neatrodo keista?*

⁵¹ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 560.

⁵² Maceina A. Dievo Avinėlis // Raštai, t. 4, p. 560.

**Apie amžinybę
ir nemirtingumo problemą**

A. M. Kad mes praeiname, kad mūsų gyvenimas yra tik trumpai trunkąs atodūsis, tai yra visiškai aiškus, kasdien patiriamas faktas, kurį dainuoja ne tik poetai, bet kurį jaučiame ir mes patys. Tačiau mūsų *nusistatymas* šio fakto atžvilgiu yra labai keistas. Žinodami ir jausdami, kad mes praeiname, mes vis dėlto *nenorime praeiti*. Mes ginamės nuo šio praėjimo, mes norime, kad jo nebūtų, o negalėdami jo panaikinti savo būtyje, mes norime jį pamiršti bent savo sąmonėje.¹

T. M. *Pavyzdžiui?*

A. M. Kas gi yra anas Rilke's besimylinčiųjų grynojo pastovumo noras ir tasai amžinybės pažadas, kurį jie padaro savo glamonėse, jeigu ne pastangos meile bent pridengti savo būties nepastovumą? Žmogus praeina. Jo egzistencija išsibaigia. Tačiau žmogus *kovoja* su šituo praeinamumu ir su šituo egzistencijos

¹ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 533.

išsibaigimu. Žmogus *ieško* būdų ir priemonių šiam praeinamumui pergalėti.²

T. M. Tai visai natūralu. Manyčiau, kad kaip tik kūryba ir yra vienas iš būdų išlikti.

A. M. Kas gi yra savo esme kultūros kūrinys, kas yra visos anos kūrybinės žmogaus objektyvacijos, jei ne mėginimas suimti į pastovius bei nežlungančius pavidalus savo praeinančią dvasią ir tuo būdu išgelbėti ją iš ano nuolatinio tekėjimo ir išgaravimo?³

T. M. Atrodo, kad žmogus nori sustabdyti greitai bėgančią laiką ir kad šios jo pastangos yra vienas iš bandymų pergalėti mirtį.

A. M. Nes <...> mirtis yra laiko kategorija <...>, laikas susisieja su mirtimi neatsiejamai: mirtis yra laiko regimybė, jo pavidalas. Mirtimi laikas apreiškia savą tendenciją *nebūti*.⁴

T. M. Gal kaip tik todėl mes suvokiame laiką kaip kažką mums svetimą, su kuo negalime nei apsibrasti, nei susitaikyti, ir tikriausiai todėl norime jį pergalėti?

A. M. Mes niekadoms negalime susigyventi su mintimi, kad mes praeiname, nykstame ir kad vieną kartą mūsų nebebus. Mūsų būtis praeinamumas yra toks pradas, kurio mes niekadoms nelaikome savu. Jis mums atrodo atėjęs iš šalies, mums primestas iš viršaus, mūsų prisiimtas ir nešamas tik prievartos būdu. Sava valia, jei tai priklausytų nuo mūsų, mes niekadoms neapsispręstume praeiti.⁵

T. M. Argi praeiti — tai mūsų pačių apsisprendimas? Juk savo egzistenciją mes vykdome patys ir stengiamės kurti savo gyvenimą taip, kad jis niekada nesibaigtų. Mes aistringai trokštame būti. Tačiau...

A. M. <...> tačiau sukuriame tik žlungančius pavidalus. *Mūsų noras ir mūsų egzistencija yra persiskyre.* Savo noru mes stengiamės pergalėti laiką ir įvykdyti savo egzistenciją visą kartu.⁶

T. M. Ir turėti ją visą kartu. Vadinasi, žmogus trokšta visumos, kuri šiame gyvenime yra nepasiekiamo. Nepaisant to, žmogus nenori praeiti, jis nenori ir negali susitaikyti su mintimi, kad mirtis, Jūsų žodžiais tariant, „užbaigia šią egzistenciją ir niekas jos pakartoti negali“. Ši mintis sukelia gilų liūdėsį.

A. M. Jautimas, kad mes niekadosis į šitą žemę daugiau nebegrišime, kad mirtis yra amžinas atsiveikinimas su dabartiniu gyvenimu, pripildo mūsų sielą didelio kartėlio.⁷

T. M. Tad savaike kyla klausimas — kur žmogui ieškoti paguodos? Ir kaip jis vis dėlto galėtų šioje žemėje išsilaikyti?

A. M. Du dalykai pasisiūlo žmogui jo egzistencijos vienkartiškumo akivaizdoje, žadėdami jį žemėje išlaikyti, būtent: *kultūros kūriniai* ir jo *vaikai*. Kai Horacijus dainavo, kad jis pasistatė paminklą, amžinesnį už varį, - „exegi monumentum aere perennius“ - ir kad todėl jis ne visas mirsiąs - „non omnis moriar“, — jis kaip tik ir turėjo galvoje žmogaus pasilikimą kultūros kūrinyje, Horacijaus atveju poezijoje. Iš tikro kultūros kūrinys yra žmogaus dvasios - jo idėjų, jo pergyvenimų, jo jausmų, jo meilės ir kančios, jo troškimų ir ilgesių - objektyvacija. Įmedžiagindamas savo dvasią, žmogus ją tarsi sulaiko nuo praėjimo ir palieka amžių amžiams. Kūrėjas miršta, bet kūrinys gyvena, o jame gyvena ir kūrėjas.

² Ten pat. Šioje ištraukoje Maceina kalba apie R. M. Rilke's „Devintąją elegiją“.

³ Ten pat.

⁴ Maceina A. Mirtis: kapinės ir muziejus (1986 01 07?)/Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyrius, A. Maceinos archyvas, f. 181.

⁵ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 533.

⁶ Ten pat, p. 534.

⁷ Ten pat, p. 538.

Kūrinys pergyvena kūrėją ne tuo, kad jo yra ilgesnis amžius, bet tuo, kad jis iš esmės amžiaus nebeturi, kad jis yra iškeltas viršum laiko kategorijos.⁸

T. M. Vadinasi, kūrinys nemiršta todėl, kad jis nepavaldus laikui, o jeigu jis nepavaldus laikui, jis nėra... gyvas? Tačiau jis gyvena, tik ne taip, kaip gyvena kiekviena reali ir gyva būtybė.

A. M. Kiekviena gyva būtybė yra tampanti ir žlunganti. Ji gyvena laike, ji išsivysto, išgyvena savo galimybes ir todėl žlunga. <...> Visai kitaip yra su kultūriniu kūriniu. Kūrinys yra ne realus daiktas, bet ženklas ir simbolis. Todėl savyje jis yra visas kartu. Jis neturi jokių galimybių, kurios būtų neišsivysčiusios, neišsiskleidusios arba dar neapsireiškusios. Jis yra pati aktualybė. Todėl savęs išgyventi jis negali, nes jis iš viso negyvena. Jis tiktai paprastai būna, ir tai ne realiniu, bet simboliniu būdu. Todėl kultūrinis kūrinys ir nemiršta. Ženklas gali būti, arba jo gali nebūti. Tačiau jeigu jis yra, jis yra visas sykiu, be jokio įvykdymo ir tuo pačiu be jokio gyvenimo ir be jokios mirties. Kultūriniai kūriniai, kaip ženklai, priklauso jau kitokiai tikrovei negu mūsų patirtinė realinė būtis.⁹

T. M. Taigi kultūros kūrinių pasaulyje mirties nėra.

A. M. Ženklų ir simbolių pasaulyje mirtis neturi prasmės. <...> Mirtis yra nepermaldaujamas ir neišvengiamas mūsų *realinės* (išskirta mano. - **T. M.**) tikrovės dėsnis. Tačiau nebūdamas realinės, kultūrinės gėrybės kaip tik nėra šiam dėsniui palenktos. <...> Todėl nors žmogus pats ir praeina, tačiau jis sugeba sukurti kūrinių, kurie yra esmingai pažymėti amžinybės ženklu, nes yra išimti iš laiko kaip turintieji visą savo buvimą kartu.¹⁰

T. M. Vadinasi, žmogus, kuris yra pavaldus laikui, savo kūrinius tarsi perkelia į amžinybę?

A. M. Tai yra nuostabi, tačiau tragiška žmogaus didybė. Negalėdamas pats žemėje pasilikti, jis mėgina joje palikti savo kūrinis kaip savo dvasios įmedžiaginimą ir tuo būdu sulaikymą. Todėl Rilke septintojoje savo elegijoje ir žavisi šita žmogaus didybe, šituo kūrinių nepraeinamumu. Žmogiškoji kūryba gyvena tarp žmonių, viduryje naikinančio likimo, viduje nežinios. „Angele, - sako Rilke, - aš tau ją parodysiu. Štai ji stovi tavo akyse galutinai išgelbėta, galutinai tiesi. Kolonos, vazos, sfinksas, veržli katedros pastanga, pilkai išsiskirianti iš žlungančio ar svetimo miesto." Ir Rilke liepia angelui stebėtis šiais kūriniais, nes jie yra ne kas kita, kaip sustingę ir pasilikę mes patys. „O stebėkis, angele, nes tai esame *mes*, mes; ir tu, galingasis, papasakok, kad mes tai įstengėme." Įstengėme savo mirtingumą įdėti į nemirtingus padarus ir tuo būdu juos galutinai išgelbėti iš bendro naikinančio visų likimo, išgelbstint tuo būdu ir pačius save.¹¹

T. M. Kyla klausimas, ar tikrai tokiu būdu mes galime išsigelbėti? Žinoma, žmogus kuria, įdeda į savo kūrinis patį save ir mano, kad šitaip jis pergali savo praeinamumą ir negrižtamumą. Iš dalies gal ir taip. Bet šita jo pergalė atrodo kažkokia netikra ir netgi apgaulinga - juk jis pats, jis kaip asmuo, nepasilieka...

A. M. Žmogaus pasilikimas savo rankų darbuose turi visai kitos prasmės negu jo realus gyvenimas. Tiesa, žmogus gyvena savuose kūriniuose, bet tiktai *simboliniu* būdu. Žmogaus kūrinys, kaip sakėme, yra tiktai ženklas, kuris asmenybę išreiškia, į ją nurodo, bet *realiai* savyje jos neturi. Ženklas niekadęs nėra tai, ką jis reiškia.

⁸ Ten pat, p. 538-539.

⁹ Ten pat, p. 539.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat, p. 539-540.

Priešingai, jis visados sako, kad to, ką jis reiškia, kaip tik nebėra; kad jis yra tik rodyklė į tai, kas buvo ir kas jame simboliniu būdu yra objektyvuota. Todėl kultūra nesudaro atsvaros prieš žmogaus negrižtamumą, nes jos gėrybės nepajėgia sulaikyti *realiai* žmogiškojo asmens. Jos jį sulaiko tiktai ženkle pavidalu. Dėl to užuot žmogų paguodusi, kultūra tik dar labiau sustiprina jo liūdesį, nes savo simboliškumu ryškiai parodo kūrėjų nebuvimą. Akivaizdoje praėjusiųjų amžių kūrinių mes ypatingai pajaučiame žmogiškosios egzistencijos trumpumą ir jos vienkartiškumą.¹²

T. M. Ir vėl savaiame kyta klausimas — kurgi dabar yra visi tie žmonės, kurie kūrė kultūros kūrinius?

A. M. Simbolinis ženkliškas kultūros pobūdis yra toji strėlė, kuri visados yra nukreipta tolyn nuo žemiškosios mūsų egzistencijos: ji rodo *kažkur į anapus* (išskirta mano. — **T. M.**). Štai kodėl ir Rilke toje pačioje elegijoje išpėja angelą, kad šis netikėtų, jog kultūros kūrinius girdamas poetas norėtų angelą prisivilioti. O jeigu ir norėtų, angelas vis tiek neateitų, „nes mano šauksmas visados yra pilnas kelio tolyn. Kaip ištiesta ranka yra manasis šauksmas.“ O ši ištiesta ranka reiškia ne tik kvietimą, bet taip pat „atstūmimą ir išpėjimą“, kuris sako, kad, nepaisant išgelbėtų savo rankų darbų, pats žmogus yra pilnas kelio tolyn. Kultūra išgelbsti mūsų turinį, bet ji negali išgelbėti šio turinio nešėjo — *mūsojo Aš*. O be jo mes kultūroje taip lygiai esame negyvi, kaip ir patys šie kūriniai.¹³

T. M, O kas realiau sulaiko žmogų žemėje? Gal jo vaikai?

A. M. <...> žymiai realiau žmogų žemėje sulaiko jo kūno ir kraujo palikimas, būtent *vaikai*. Jie perima tęsti toliau tėvų gyvenimo būdą, jų kūno struktūrą, jų charakterį, ne sykių net gabumus ir profesinį darbą. Todėl pastaraisiais laikais rasės teorija paguodos

ir net nemirtingumo kaip tik ir buvo pradėjusi ieškoti biologinia-
me žmogaus tęsinyje. Gimdydamas žmogus perteikia savo paties
gyvybę vaikams ir tuo būdu juose gyvena. Horacijaus „non om-
nis moriar“ pasikartoja ir šiuo atveju, tik žymiai realiau.¹⁴

T. M. Gal tai ir realesnis žmogaus pasilikimo būdas, bet— neasmeninis.

A. M. <...> deja, ***neasmeninis***. Savo vaikuose žmogus pasilieka
ne tuo, kuo jis yra dvasia ir asmuo, bet tuo, kuo jis yra gamta.
Čia jis gyvena tąja bendrąja gyvybe, kuri srovėna visoje žmoni-
joje ir kuri gimdymo aktu esti individualizuojama. Tiesa, šita
gyvybė yra asmeninės mūsų dvasios nešėja ir jos veikimo atra-
ma. Be jos dvasia negali šios žemės tikrovėje išvystyti ir apreikš-
ti savo galių. Tačiau pati savyje gyvybė dvasios neturi. Todėl jos
pasilikimas mūsų vaikuose anaipol dar neišsprendžia mūsų as-
menybės praeinamumo ir nebegrižtamumo. Asmeninės savo
dvasios mes vaikams neperteikiame. Šiuo atžvilgiu juose mes
nepasiliekame. Mūsasis Aš mūsų gimdiniuose negyvena. Tuo
tarpu tai ***jis*** liūdi, kad praeina ir nebegrižta. Mumyse glūdi ne
gyvybė, ne kūnas, bet giliausias Aš, kuris atsiskiria nuo žemės ir
į ją daugiau nebegrižta. Mūsų vaikai todėl mūsų nesulaiko ir
nebepakartoj a. Gyvenimas vaikuose yra ***bendras***. Kaip lašas, įkri-
tęs į jūrą, nebeturi savos individualios egzistencijos, taip ir mes
jos neturime anoje visuotinėje žmonijos gyvybėje.¹⁵

***T. M. Vadinasi, asmeniškumo atžvilgiu mes vis dėlto labiau gyve-
name savo kūrinuose negu savo vaikuose?***

¹² Ten pat.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Ten pat, p. 541.

¹⁵ Ten pat.

A. M. Kultūra sulaiko mūsų asmenybės bruožus, mūsų giliausius dvasios turinius.¹⁶

T. M. Tačiau tikrai simboliniu būdu. O vaikai?

A. M. Vaikai sulaiko realiai, deja, ne dvasią ir ne asmenybę, o mūsų gyvybę, daugiausia mūsų psichiką.¹⁷

T. M. Taigi, pasak Jūsų, „nei kultūra, nei gamta neturi galios mūsų šios žemės egzistencijoje sulaikyti arba pakartoti“. Tai liūdna.

A. M. Nei kultūros, nei gamtos akivaizdoje mūsų liūdesys dėl mūsų negrižtamumo bei vienkartiškumo nemažėja, ir abi šios sritys mūsų nepaguodžia.¹⁸

T. M. Bet kodėl vis dėlto žmogus nesusitaiko su savo praeinamumu, su savo negrižtamumu ir nuolat ieško būdų jį nugalėti? Kodėl jis nori išsiveržti iš laiko nubrėžtų ribų ir būti visados? Kodėl laiką jis išgyvena kaip kažką jam svetima, primesta iš viršaus?

A. M. Atsakymas į šituos klausimus tegali būti vienas: *laiko svetimybės pergyvenimas parodo, kad praeinamumas yra reali būseną, bet nenormali*. Nenoras praeiti prileidžia kažką kita, kas *neturi* praeiti. O jeigu šitas kažkas vis dėlto praeina, vadinasi, jis yra priverstas praeiti. Jam praeinamumas yra uždėtas iš viršaus, bet ne kilęs iš jo paties.¹⁹

T. M. Sakote, kad praeinamumas yra nenormali žmogaus būseną. Kodėl?

A. M. Jeigu praeinamumas būtų normali žmogiškosios egzistencijos būseną, žmogus neturėtų noro būti pastoviu ir negalėtų jo turėti. Šitoks noras normalioje būsenoje būtų nesąmonė. Tuo tarpu žmogus šitoki norą turi. Jis glūdi labai giliai, jis perskverbia visus žmogaus darbus, jis apsieiškia visuose žmonėse visais laikais ir visose tautose. Žmogaus veržimasis iš laiko yra toks pat

tikras, kaip ir jo negalia išsiveržti. Argi tai nėra praeinamumo kaip nenormalios būsenos pergyvenimas? Gyvulus nesiveržia iš savo aplinkos. Užtat jis veržiasi iš narvo, nes aplinka jam yra normali jo gyvenimo erdvė, o narvas - nenormali, priverstinė, uždėta jam iš viršaus.²⁰

T. M. Iš tikro, juk žmogus, pasak Jūsų, „nesiveržia iš laisvės, bet veržiasi iš prievartos“, nes...

*A. M. < . . . > nes laisvė yra normali jo būseną, o prievarta - nenormali. **Noras ir veržimasis yra ženklas, kad egzistencija yra patekusi į tokią būseną, kurios neturi būti.*** Taip yra su kiekvienu giliu noru, taip yra galop ir su noru išsiveržti iš laiko ir pergalėti savo praeinamumą. Taigi nors praeinamumas yra įpintas į pačią mūsų būtį, nors mūsų egzistencija praeina nuolatos, tačiau tai yra **nenormali** mūsų būseną. < . . . > ji yra giliausia prasme **ne mūsų būseną.**²¹

T. M. Tačiau jeigu praeinamumas, kaip sakėte, yra ne mūsų būseną arba nenormali mūsų būseną, tai turėtų būti kita būseną, kurią mes galėtume pavadinti sava arba normalia. Juk pats mūsų būsenos nenormalumas rodo, kad...

*A, M. Praeinančios ir laikinės mūsų būsenos nenormalumas parodo, kad **mūsų egzistencija yra atvira kitai būsenai, kuri nepraeina, nesibaigia ir kurioje buvimas yra visas kartu.***²²

T. M. Ta kita būseną tikriausiai vadinasi amžinybė?

¹⁶ Ten pat.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Ten pat.

pat.

¹⁹ Ten pat, p. 534.

²⁰ Ten pat, p. 534-535.

²¹ Ten pat, p. 535.

²² Ten pat.

A. M. *Šitokią būseną mes vadiname amžinybe.* Amžinybė kaip tik ir yra tai, ko mes ieškome ir už ką mes kovojame su laiku.²³

T. M. *Tačiau mes jos neturime.*

A. M. Bet mes *norime* ją turėti. Ji stovi priešais mūsų akis kaip mūsų ieškoma *normali būseną*. Jos mes ilgimės, ją pergyvename kaip aukštesnę vertybę negu laikas. Laikas amžinybės akivaizdoje yra netikra būseną, į kurią mes iš tikro esame nusviesti. Susidūrę su praeinamumu mes pajaučiame, kas mes esame patys savyje: *nenorinčios praeiti būtybės*. Laiko praeinamume mums apsieiškia esminis mūsų pačių nepraeinamumas. Amžinybės šviesoje dabartinė egzistencija pasirodo kaip nenormali, netikra, tikrosios egzistencijos vardo neverta.²⁴

T. M. *Suprantu, kad mes siekiame egzistencijos, kuri nepraeina, tačiau...*

A. M. Mūsų giliausias siekimas yra kitokia egzistencija: *nebe vykstanti, bet esanti visa kartu ir todėl nebepraeinanti*. Kaip egzistencijos ribose mes atsiveriame transcendencijai, kaip savo veikime atsiveriame pasauliui, taip savo praeinamume mes atsiveriame amžinybei. Egzistencija veda į transcendenciją, asmeninis Aš veda į daiktą, laikas veda į amžinybę.²⁵

T. M. *Tačiau amžinybės teigimas neišgelbsti mūsų žemiškosios egzistencijos.*

A. M. <...> amžinybės teigimas ir jos ilgesys anaipol nepanaikina laiko tekėjimo, kuris nešasi mūsų egzistenciją ir ją galop nusi-neša. <...> Amžinybė ne tik neįamžina žemiškojo mūsų buvimo, bet, priešingai, ji suponuoja jo pabaigą. *Laikas turi baigtis, kad prasidėtų amžinybė*. Dabartinės tad egzistencijos pabaiga pasirodo kaip natūralus dalykas, kaip sąlyga mums pereiti į tikrąją ir mūsų giliausiai trokštamą būseną.²⁶

T. M. Sakote, amžinybe yra mūsų labiausiai trokštama būseną, o egzistencijos pabaiga — būtina sąlyga, kad galėtume pereiti į šią būseną. Gal ir taip. Tačiau ši pabaiga vis tiek kelia mums neapsakomą liūdesį.

A. M. Mintis, kad mes būname tik kartą, nėra džiaugsminga. Galima tikėti, kad tikroji egzistencija prasideda tiktai anapus, kad amžinybė yra mūsų ilgesių įvykdymas, tačiau tasai faktas, kad mes nebegrižtamai žemę paliksime, kad šita, tegul ir nenormali, mūsų būseną mums duota tik kartą, kelia mums kažkokį nerimą ir instinktyvų prisirišimą prie šios žemės buvimo. Salia praeinamumo pergyvenimo, kuriame atsiveria amžinybė, žmogus turi ir *vienkartiškumo* pergyvenimą, kuriame atsiskleidžia egzistencijos vertingumas.²⁷

T. M. Jo egzistencijos vertingumas... Tad ir kyla klausimas, ko iš tikro nori ir siekia žmogus — nemirtingumo ar amžinybės? Sakėte, kad žmogaus egzistencijos pabaiga atveria kelią į visą trokštamą būseną — į amžinybę. Tačiau žmogus, gal ir trokšdamas šios būsenos, savo egzistencijos pabaigos ne tik nenori, bet ir labiausiai bijo. Mažai to, visais įmanomais būdais jis stengiasi šią pabaigą nutolinti nuo savęs ir kuo ilgiau pabūti šioje žemėje: „Juk gražu — /Ar ne? — dar kiek pabūti.“²⁸

A. M. Egzistencijos praeinamumas ir nebegrižtamumas dar neparodo, kodėl mes turime į šią egzistenciją kabintis ir neleisti jai

²³ Ten pat.

²⁴ Ten pat.

²⁵ Ten pat.

²⁶ Ten pat, p. 537.

²⁷ Ten pat.

²⁸ Jasmantas A. Gruodas // Jasmantas A. Gruodas. - Brooklyn: Ateitis, 1965, p. 17.

neatšaukiamai praeiti. Vienkartiškumo šviesoje mes dar neregime egzistencijos turinio, dėl kurio mes ją vertintume.²⁹

T. M. Ir dėl kurio tikriausiai norėtume niekadoms nemirti?

A M. Dažnai yra sakoma, kad būti yra geriau negu nebūti, kad gyvenimas yra didesnė vertybė negu mirtis. Galimas daiktas, kad šis posakis kaip *abstrakti* teoretinė formulė savyje ir yra teisingas. <...> Tačiau <...> *konkrečioje situacijoje žmogus gali mirtį statyti aukščiau už gyvenimą, gali mirties ilgėtis ir net jos troškėti*. Tai yra nuostabus dalykas, bet jis yra tikras.³⁰

T. M. Išties nuostabus. Bet, manyčiau, taip būna labai retai. Tačiau įdomu, kas gali pažadinti žmoguje nebūties ar mirties troškimą ir kokią prasmę jis turi?

A. M. Aukščiau esame sakę, kad egzistencijos vienkartiškumas sukelia mumyse jos vertingumo pergyvenimą. Egzistencija mums atrodo esanti vertinga, nes mes gyvename tik kartą. Vis dėlto šis vienkartiškumas neatskleidžia mums pagrindo, *kodėl* būtent egzistencija yra vertinga.³¹

T. M. Kaip sakėte, egzistencija vertinga savo turiniu. Bet kaip atskleisti šį turinį?

A. M. Šis turinys atsiveria mums *tiktai* (išskirta mano. - *T. M.*) nebūties bei mirties troškime. Jeigu kai kuriais atvejais mes norime išnykti, jeigu šio išnykimo mes net ilgimės ir jo ieškome, vadinasi, mes jau pergyvename savą egzistenciją kaip *nevertingą* ir todėl stengiamės ją nusikratyti. Ji mums pasidaro ne tik sunki, bet ir bloga, blogesnė negu nebūtis. Mirties troškimas parodo, kad *egzistencijos mes ilgimės tik tol, kol ji yra vertybė*. Nustojusi vertybės pobūdžio, ji nustoja tuo pačiu ir mūsų prisirišimo prie jos. Grynas egzistencijos *faktas mūsų* nežavi.³²

T. M. Tai, manau, ginčytinas dalykas. Bet kada, Jūsų nuomone, egzistencija virsta grynu faktu, kurio žmogus nori nusikratyti?

*A. M. [Kai] jis jos nebekuria, <...> jos nebevykdo savo pašaukimu pasaulyje. <...> Jo dienos yra tiktai grynas laiko tekėjimas. Tačiau kadangi šis tekėjimas nieko nebeneša, kadangi jame niekas nebėra vykdoma, todėl jis yra niekas, vadinasi, formalus, tuščias tekėjimas, tuščias tapsmas, kuriame niekas netampa ir iš kurio niekas nekyla. Todėl šitoks laiko tekėjimas yra nevertingas, ir šitokiu tekėjimu išsisemianti egzistencija yra nebe egzistencija, bet grynas buvimas, vadinasi, grynas faktas, *kad* žmogus yra, bet jau nebe nurodymas, *kam ir kodėl jis yra?*³³*

T. M. Jūs kalbate apie prasmės netekimą. O prasmės netekimas, pasak Jūsų, yra egzistencijos pabaiga. Iš tikro kartais žmogaus egzistencija pasibaigia anksčiau, negu ji išstinka fizinė mirtis.

*A. M. Prasmės netekusi egzistencija jau yra mirusi, nors žmogus fiziškai gyventų dar kelias dešimtis metų. Todėl visi tie gyvenimai, kurie yra nustoję prasmės, yra mirę. Jie yra nebe gyvenimai, bet tiktai buvimai, laukia savo biologinio, gamtinio galo, nes dvasinis, žmogiškasis galas jiems jau yra atėjęs. Štai kodėl Apokalipsės „pirmasis ir paskutinis“ liepia Sardų bažnyčios angelui rašyti: „Aš žinau tavo darbus, kad tu turi vardą, būk esąs gyvas, o esi miręs“ (*Apr3, /*).³⁴*

²⁹ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 547.

³⁰ Ten pat, p. 545.

³¹ Ten pat, p. 547.

³² Ten pat.

³³ Ten pat, p. 547-548.

³⁴ Ten pat, p. 548-549.

T. M. Jūs teigiate, kad egzistencijos gyvybę palaiko tiktai prasmė. Bet prasmė, deja, neapsaugo egzistencijos nuo pabaigos, žmogaus — nuo mirties, be to, ir nemirtingumo problemos ji neišsprendžia. Maža to, atrodo, kad dabartinis žmogus džiaugiasi kaip tik grynu savo buvimu ir visai nelinkęs atsisakyti gyvenimo dėl neiškaus pašaukimo arba prasmės. Nemanau, kad jis suka galvą dėl savo egzistencijos vertingumo. Jam pats jo buvimas žemėje yra vertingas.

A. M. Be abejo, išskridus peteliškei iš kiautelio, galima džiaugtis šio kiautelio tuštuma.³⁵

T. M. Galima ne tik džiaugtis, bet, kaip sakėte, galima ir „iš neprasmės padaryti prasmę“. Tačiau pakalbėkime apie tai, ko žmogus iš tikrųjų trokšta. Mirties troškimas, manau, vis dėlto nėra dažnas, nors ir atskleidžia gana svarbius dalykus. Amžinybės troškimas atrodo labai neapčiuopiamas, tolimas kaip aidas... Bet nemirtingumo troškimą mirties akivaizdoje, regis, nesunku paaiškinti.

A. M. Žmogaus nemirtingumo problema egzistenciniu atžvilgiu yra pagrindinė. Net Dievo buvimas čia atsistoja antroje vietoje. Gali Dievas ir būti, bet jeigu žmogus yra mirtingas iš esmės, jeigu jis sunyksta visas, Dievo egzistencija čia nieko neišsprendžia ir nepadedą. Mirtingas žmogus esančio Dievo akivaizdoje tik dar labiau pasijunta nuskriaustas ir paniekintas. Todėl savam likimui išspręsti nemirtingumas yra pats didysis pagrindas. Štai kodėl visos tautos visais amžiais yra tikėjusios, kad žmogus gyvena ir po mirties.³⁶

T. M. Tikėjo, bet ir abejojo. Todėl ir ieškojo būdų nugalėti mirtį, žinoma, išskyrus tuos retus atvejus, kai gėidė mirties. Juk sakėte, kad nugalėti mirtį yra nuolatinė žmonių svajonė. Jie visada dėjo ir vis dar deda daugpastangų siekdami prigimtosiomis savo jėgomis — protu, valia, kūryba — ją nugalėti. Juk kas yra, pavyzdžiui, medicina, jeigu ne siekimas nugalėti siaučiančią šioje žemėje mirtį?

A. M. Giliausia savo esme medicina yra ne kas kita, kaip *kova su mirtimi*. Realine savo puse, kaip kultūrinis kūrinys, medicina yra ligos diagnozė ir jos terapija. Idealine betgi savo puse, kaip žmogiškasis siekinys, medicina yra mirties pergalė. Labai dažnai ši pergalė jai iš tikro ir pasiseka. Ji gali pagrįstai didžiulis, kad jau labai stipriai apvaržiusi mirties siautėjimą tarp vaikų ir jaunuolių, kad beveik visiškai pašalinusi iš kultūringų kraštų epidemijas (raupus, marą, cholera ir kt.) ir kad tuo būdu prailginusi žmogaus amžių bent trečdaliu. Jeigu gyvenimas yra laikomas didžiausia prigimtąja vertybe, tai šiai vertybei išlaikyti medicina yra pašaukta pačia savo esme. Visos jos pastangos yra nukreiptos į tai, kad būtų nugalėta ana „paskučiausioji neprietelė“ (/ *Kor 15, 26*) - mirtis. Žinomas vokiečių chirurgas H. Killianas yra gražiai pasakęs, kad „santykis tarp paciento ir gydytojo visados yra savotiška draugystė kovoje su skausmu ir mirtimi“.³⁷

T. M. Iš tikro gražiai pasakyta. Bet kas sudaro šios draugystės pagrindą?

A. M. <...> *žmogus neprivalo mirti* — štai kas juodu sieja viena su kitu.³⁸

T. M. Manau, ši mintis ne tik sergančių ir trokštančių gyventi žmogų sieja su gydytoju kaip gelbėtoju, bet tam tikra prasme ji sieja mediciną su religija.

A. M. Šitoje vietoje medicina kaip tik ir susitinka *su religija* — ne kaip kūrinys, bet kaip siekinys. Tiesa, Krikščionybė šiandien nesiima gydyti konkrečių ligų švęstu vandeniu, žegnonėmis,

³⁵ Ten pat, p. 553.

³⁶ Ten pat, p. 556.

³⁷ Maceina A. Krikščionis pasaulyje// Raštai, t. 5, p. 516-517.

³⁸ Ten pat.

palytėjimu relikvijomis ar kitais kuriais religinės srities daiktais. O vis dėlto labai būdinga, kad visais laikais ir visose religijose liga yra buvusi ir tebėra kažkoks *sakralinis dalykas*, pirminių religijų magas yra buvęs ir kunigas, ir gydytojas kartu.³⁹

T. M. Kaip ligos sakrališkumas reiškiasi Krikščionybėje?

A. M. <...> dviem dalykais: Kristaus atsikreipimu į sergančiuosius ir Ligonių sakramento buvimu. Naujojo Testamento egzegezė yra per maža domėjusis tuo, kad ligonis žmogus stovi Jėzaus veiklos vidurkyje <...>. Šalia Dievo karalystės skelbimo, ligonių gydymas buvo ryškiausias Jėzaus veiksmas. Dar daugiau: net būtų galima teigti, kad *ligonių gydymas buvo Dievo karalystės priartėjimo išdava*, nes kai Jono pasiuntiniai Jėzų klausė, ar jis esąs Mesijas, ar jie turi kito laukti (plg. *Lk 7, 20*), tai Jis atsakė: „Nuėję papasakokite Jonui, ką esate girdėję ir matę: aklieji regi, raišieji vaikščioja, raupsuotieji pagydomi, kurtiniai girdi, numirėliai keliai, beturčiams skelbiama Evangelija" (*Lk 7, 22*). Tai reiškia: ligos ir mirties pergalė turėjo būti įrodymas, kad Jėzus yra Mesijas ir kad ši pergalė yra Dievo karalystės buvimo ženklas.⁴⁰

T. M. Papasakokite apie Ligonių sakramentą.

A. M. Gdomąjį savo veikimą Kristus perteikė Bažnyčiai ne tik ta prasme, kad apaštalai ne sykį sergančiuosius gelbėjo iš jų negalių (plg. *Apd 3,1-8; 5, 15-16; 9, 33-35; 9, 40; 14, 7-9; 28, 8-9*), bet ypač tuo, kad įsteigė *Ligonių sakramentą*. Šis sakramentas labai dažnai esti krikščionių suvokiamas bei pergyvenamas visiškai klaidingai, laikant jį mirties sakramentu ir priimant jį tik tada, kai jau nebėra vilties pagyti. Iš tikro tačiau jis yra *ligos sakramentas* ir todėl vilties pasveikti sakramentas. Štai kaip apie jį rašo šv. Jokūbas savo laiške pirmiesiems krikščionims: „Jei kas tarp jūsų serga, tepavadina Bažnyčios kunigus, ir jie tegu meldžiasi

patepdami jį aliejumi Viešpaties vardu. Tikėjimo malda išgelbės ligonį, ir Viešpats jį pakels; o jei yra nuodėmėse, bus jam atleistas" (*Jok 5, 14-15*).⁴¹

T. M. Iš tiesų šie žodžiai aiškiai rodo, kad Ligonų sakramentas yra vilties pasveikti, o ne mirties sakramentas.

A. M. Krikščionybė Ligonų sakramentu stengiasi palaikyti žmogiškąją gyvybę, kaip tai stengiasi ir gydytojas prigimtosiomis priemonėmis. Prie sergančiojo susitinka medicina ir religija – ne savo gydymo būdu, bet savo *siekiniu*: nugalėti mirtį atstatant jos ardumą gyvybę. Medicinos ir religijos šia prasme siekinys yra vienas ir tas pats.⁴²

T. M. Tačiau ir kunigas, ir gydytojas rungtynes su mirtimi pralaimi.

A. M. Deja, <...> žmogus miršta, nepaisant net nė didžiausios medicininės pažangos; jis miršta, nepaisant net nė karščiausios tikėjimo maldos. Mirtis pasilieka nenugalėta nei mokslo, nei religijos priemonėmis. <...> niekas rimtai negalvoja, esą mokslas pasieksias tokio aukščio, jog galėsias pašalinti mirtį iš pasaulio. Tas pat yra ir su religija.⁴³

T. M. Bet juk „Dievas nepadarė mirties ir nesidžiaugia gyvųjų žūtimi“ (Išm 1, 13).

A. M. <...> Krikščionybė <...> jungia mirtį su nuodėme: „Per vieną žmogų nuodėmė įėjo į pasaulį ir per nuodėmę mirtis, ir taip mirtis perėjo į visus žmones, kadangi visi jame nusidėjo“

³⁹Ten pat, p. 517.

⁴⁰ Ten pat, p. 517-518.

⁴¹ Ten pat, p. 518.

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat.

(Rom 5, 12). Mirties visuotinumasis yra vienas iš pagrindinių Krikščionybės teiginių.⁴⁴

T. M. Paiku, kad Krikščionybė vis dėlto kalba apie mirties nugalėjimą, nuolat mums primena, kad „kaip paskutinis priešas bus sunaikinta mirtis“ (1 Kor 15, 26) ir kad „nebus mirties“ (Apr 21, 4). Ką reiškia šie žodžiai?

A. M. Jie reiškia, kad tiek medicinos kova su mirtimi mokslo priemonėmis, tiek religijos kova su ta pačia mirtimi sakramentinėmis priemonėmis bus galų gale laimėta. Tai irgi vienas iš pagrindinių Krikščionybės teiginių. Todėl tiek gydytojas, pridengdamas drobule mirusiojo veidą, tiek kunigas, baigdamas maldas prie mirštančiojo, nestovi prieš visišką sudužimą bei nevilgtį. Kažkoks lūkestis bei pažadas šviečia jiems abiem: „Mirtie, kur tavo pergalė? Mirtie, kur tavo akstinas?“ (1 Kor 15, 55)⁴⁵

T. M. Sakote, kad medicinos ir religijos kova su mirtimi bus laimėta. Bet kada tai įvyks ir ar apskritai įvyks? Viena visiškai aišku –jeigu ir įvyks, tai tik ne šioje žemėje ir ne mums esant dabartinės būsenos. Tad ar žmonių tikėjimas, jog jie gyvens ir po mirties, nėra susijęs su tuo, kad jie netenka vilties pasiekti nemirtingumą šioje žemėje? Juk žmogus trokšta gyventi ir, manau, būtent šis troškimas ir skatina jį tikėti pomirtiniu savo buvimu, vadinasi, tikėti amžinąjį gyvenimą. Tačiau...

A. M. Krikščionybėje pomirtinis buvimas <...> yra apsisprendimas?⁴⁶

T. M. Apsisprendimas Dievo, kuris pažadėjo amžinai grįsti mūsų buvimą, atžvilgiu. Dabar, manau, būtų logiška pakalbėti apie nemirtingumo pagrindą.

⁴⁴ Ten pat, p. 518-519.

⁴⁵ Ten pat, p. 519.

⁴⁶ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 559.

**Apie ontologinį nemirtingumą,
arba apie nemirtingumo
pagrindą**

T. M. Vėl grįžtu prie sudėtingos nemirtingumo problemos, nes ji, atrodo, yra pagrindinė siekiant suprasti mirtį kaip patį svarbiausią žmogaus gyvenimo įvykį. O norint bent kiek išsklaidyti žmonių baimę ir nerimą dėl tolesnio likimo reikėtų suprasti Dievo, vadinasi, religijos vaidmenį žmogaus gyvenime. Krikščionybė Dievą suvokia kaip tiesioginį manęs Kūrėją.

A. M. <...> pasak jos mokslo, Dievas ir yra tiesioginis manęs kaip Aš Kūrėjas. Šia Dievo samprata Krikščionybė kaip tik ir pakyla į tikrosios religijos rangą.¹

T. M. Tai reiškia - religijos kaip vienintelės žmogaus paguodos, gelbstinčios jį nuo nerimo?

A. M. Religijos Dievas yra Dievas Kūrėjas, o Dievas Kūrėjas savaime yra Dievas Meilė. <...> Dievo kaip meilės samprata

¹ Maceina A. Religijos filosofija // Raštai, t. 7, p. 147.

meta visiškai naujos šviesos ir žmogui, esančiam santykiyje su Dievu <...>. Išmaščius šį santykį ligi galo, jis atsiskleidžia <...> esąs meilės santykis. Buvoti betgi meilės santykiyje su Dievu yra žmogui nepaprastos reikšmės dalykas, esmiškai įtaigaujās tiek jo savimonę, tiek jo būklę pasaulyje, tiek galop jo trukmę buvime.²

T. M. Trukmę buvime... Tačiau žmogus, kaip sakėme, trokšta nemirtingumo.

A M. Būdamas tiesioginis manęs kaip Aš kūrėjas, įvykdeš savo meilę manyje kaip esančiajame, Dievas tuo pačiu daro, kad aš ir buvočiau kaip nenykstamybė, jo meilės buvime laikoma bei nešama. Metafizika žmogaus nemirtingumo paprastai ieško jo sielos dvasingume: būdama vientisa būtybė (ens simplex), siela negalinti mirti, nes negalinti suirti į dalis, kadangi ji šių dalių iš viso neturinti. Neneigdama šios pažiūros, religijos filosofija betgi pastebi, kad tokia mirties bei nemirtingumo samprata neperžengia kosmologinės plotmės: mirtis šiai sampratai yra sudėtinės būtybės suirimas, o nemirtingumas — vientisos būtybės būseną. Tačiau čia yra išleidžiamas iš akių *ontologinis* tiek pačios mirties, tiek nemirtingumo atžvilgis, būtent buvimo laikymasis savame pagrinde. Ontologiškai žiūrint, mirties yra grasoma kiekviena pagrįstoji būtybė, nes kiekviena reikalauja pagrindimo savam buvimui ir kiekvienai šis pagrindimas gali būti atimtas; todėl kiekviena būtybė gali grįžti nebūtin. Kosmologinė jos esmės sąranga - sudėtinė ar vientisa — čia neturi reikšmės. Vientisa būtybė pagrindimo taip lygiai reikalinga, kaip ir sudėtinė būtybė; todėl vientusiai būtybei ontologinė mirtis taip lygiai graso, kaip ir sudėtei. Šia prasme žmogaus siela neturi nieko pranašesnio negu, sakysime, medžiaga. Ontologinis nemirtingumas, vadinasi, nuolatinis buvojimas savame pagrinde, gali būti pateisintas tik pagrįstosios būtybės grindimo amžinumu.³

T. M. Vadinasi, jeigu šis grindimas nesiliauja, tai nesiliauja ir būtybės buvimas, nesvarbu, kokia yra būtybės sąranga.

*A. M. <...> vis tiek kokia ši būtybė būtų savo esmės sąranga, nes ne esmė neša buvimą, bet buvimas neša esmę. O būtybės buvimas pats turi būti nešamas. Todėl jis su būtybės esmės pobūdžiu ir neturi sąlyginio ryšio. Ir štai žmogaus asmens grindimas kaip tik ir yra nesiliaujančios trukmės. Būdamas Dievo norėtas bei įvykdytas **tiesiog** kaip šis konkretus asmuo⁴...*

T. M. Konkretus asmuo — vadinasi, Aš kaip Aš pats? Vienkartinis Aš?

*A. M. <...> asmuo, kuris visados yra konkretus, dabartinis, vienkartinis, turįs vardą ir savos vienkarriybės sąmonę. <...> **Kurdamas mane tiesiog, Dievas ir nori manęs tiesiog**, vadinasi, nori manęs kaip manęs, kaip šio visiškai konkretaus Aš: kaip Jono, Petro, Pauliaus... <...> Būdamas Dievo norėtas bei įvykdytas **tiesiogkaip** šis konkretus asmuo, žmogus kaip Dievo Tu ir pasilieka, būdamas ikūnytos Dievo meilės regimybė, nes atitraukti jo buvimo grindimą reikštų nustoti Dievui jį mylėjus, kas Dievo Meilės sampratoje yra negalimybė. Metafiziniame savo dienoraštyje <...> G. Marcelis yra gražiai pastebėjęs, kad „meilė kryпта tik į tai, kas yra amžina; ji įtvirtina mylimąjį, iškeldama jį viršum pasaulio kaitų bei svyravimų“. Trumpai tariant, **meilė įamžina mylimąjį.**“*

T. M. Gražiai skamba. Tačiau žmogus savojo Tu atžvilgiu vargu ar gali tai padaryti.

² Ten pat, p. 148.

³ Ten pat, p. 151.

⁴ Ten pat, p. 151-152.

⁵ Ten pat, p. 150, 152.

A. M. Be abejo, žmogaus atveju šis įamžinimas yra tik sąmonės troškimas, nes žmogus nepajėgia padaryti, kad jo Tu pasiliktu tikroviškai. Tačiau Dievo atveju mylimojo įamžinimas yra savaiminga išvada iš kuriamojo veiksmo, kuriuo Dievas įkūnija savo meilę, pats save atiduodamas žmogui kaip savajam Tu. Kurdamas manąjį Aš kaip savąjį Tu, Dievas kuria jį ne praeinamybei, kas reikštų ir praeinančią paties Dievo meilę, bet amžinybei kaip nekintamos savo meilės išraišką. Manasis Tu yra todėl amžinas, kad jis yra amžinos Dievo meilės laikomas buvime kaip jo paties dovanoje.⁶

T. M. Vadinasi, nemirtingumo pagrindas yra meile?

A. M. <...> ontologinio nemirtingumo pagrindas yra <...> mano santykis su Dievu kaip manuoju Tu. Būdamas nenutrūkstamas pats savyje, šis santykis padaro, kad ir mano asmens buvimas yra nenutrūkstamas. Net psichologiškai šį santykį ir atsakęs iš savo pusės, aš vis tiek pasilieku *būti*, nes Dievas man savo meilės ir tuo pačiu mano grindimo buvime niekad neatsako.⁷

T. M. Ir būtent todėl Aš kaip asmuo lieku nemirtingas — net ir tuo atveju, jeigu nebūsiu Dievui ištikimas?

A. M. <...> psichologinė mano neištikimybė negali sugriauti ontologinės Dievo ištikimybės. Įkūnijęs manyje save kaip meilę, Dievas amžinai lieka mano buvimo nešėjas, kaip jis amžinai lieka ir Dievas Meilė. Šia prasme religijos filosofija pagilina ir net peržengia metafiziką, nes suvokia tiek mirtį, tiek nemirtinumą ne atsietai nuo Dievo ir todėl tik kosmologiškai, bet ryšium su Dievu Meile, žvelgdama į tai pagrįstojo buvimo požiūriu. Nemirtingumo sąmonė yra pats aukščiausias žmogaus atsitiesimo laipsnis.⁸

T. M. Kaip tai suprasti? Kas yra šis atsitiesimas?

A. M. Žmogaus atsitiesimą Dievo, pasaulio ir laiko atžvilgiu reikia suprasti ne grynai psichologiškai ar morališkai, o *ontologiškai* tiesiogine šio žodžio prasme, būtent: atsitiesimas yra pati žmogiškosios būtybės būseną.⁹

T. M. Kaip kitaip galima apibūdinti šią žmogaus būseną?

A. M. Žmogus buvoja kaip atsitiesęs, vadinasi, laisvai apsisprendžiąs Dievo akivaizdoje, jaučiašis pasiūstas pasaulio akivaizdoje ir nemirtingas sava trukme. Apsisprendimas, pasiuntinybė ir nemirtingumas yra žmogiškosios būtybės buvimo būdai (modalitės), prabyla jo laisve ir vienkartybe.¹⁰

T. M. Vadinasi, tai yra būtinės žmogaus savybės?

A. M. <...> arba ontologinės savybės pačia esme. Užtat ir meilės santykis, iš kurio šios savybės kyla ir kuriame jos laikosi, yra būtinio, arba ontologinio, pobūdžio. Dievo ir žmogaus meilėje susitinka ne du psichologiniai ar moraliniai nusistatymai - dieviškasis ir žmogiškasis, bet *dvi būtys*, teikiamos viena kitai taip, jog viena (Dievas) virsta buvimo pagrindu kitai (žmogui). Nuosekliai tad būti meile yra Dievui ne kokia nors išvestinė jo savybė, bet pati dieviškoji būseną: Dievas buvoja atsiduodamas kitam, arba mylėdamas.¹¹

T. M. Gal tą patį mes galime pasakyti ir apie žmogų?

A. M. Tas pat pasakytina ir apie žmogų. Priimti meilę yra žmogui irgi ne atsitiktinybė, bet pati jo būseną: žmogus buvoja

⁶ Ten pat, p. 152.

⁷ Ten pat.

⁸ Ten pat.

⁹ Ten pat, p. 153.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat.

priimdamas kitą, todėl taip pat mylėdamas. Savęs kitam neatiduodas Dievas būtų ne Dievas, ir savin kito nepriimas žmogus būtų ne žmogus. Meilės santykis apreiškia tiek Dievo, tiek žmogaus atvirybę vienas kitam. Tai pačios būties atvirybė, niekad negalinti užsisklęsti Dievo atveju.¹²

T. M. Ar ji gali užsisklęsti žmogaus atveju?

A. M. <...> *tik grynai psichologiškai* <.. .>, savo laisve atstumdamas dieviškąją meilę. Ontologiškai betgi nėra nei „uždaro Dievo“, nei „uždaro žmogaus“. Augustino „cor inquietum“ yra vaizdinga šios abipusės atvirybės išraiška. Kurdamas žmogų sau („fecisti nos ad Te“), Dievas atskleidžia savą atvirybę: jis trokšta priimti žmogų į save. Tai ataidi žmogaus būtybėje nerimu Dievop („et inquietum est cor nostrum“), išreiškiančiu žmogaus atvirybę. Be Dievo atvirybės nebūtų jokio grindžiamojo arba kuriamojo veiksmo; be žmogaus atvirybės nebūtų jokio santykio arba religijos. Religija kyla tik tada, kai šios dvi atvirybės – kuriančioji ir sukurtoji — susiduria viena su kita kaip paskatinančioji ir pasitikinčioji.¹³

T. M. Tad tikriausiai galima pasakyti, kad būtent religija, o gal — tik religija atveria žmogui kelią į nemirtingumą, kuris, toji visų trokštama būseną, prasideda tiktai peržengus mirties slengstį. Šia prasme mirtį išties galima laikyti pačiu svarbiausiu šlapusinio žmogaus gyvenimo įvykiu.

A. M. Religijos įsijungimas į žmogaus gyvenimą atidaro jam naujų perspektyvų ir jį pratęsia ligi amžinybės.¹⁴

T. M. Ir vis dėlto įrodymų, kad asmuo nemirtingas, deja, nėra.

A. M. <...> įrodymų, kad asmuo yra nemirtingas savaime, nėra ir negali būti. Yra tik pasitikėjimas (pistis) Dievu Meile kaip ma-

nęs Kūrėju, kad jisai, trokšdamas manęs kaip manęs paties, savo meilės troškulio niekad neatšauks ir todėl mane *kaip mane patį* amžinai buvime grįs.¹⁵

T. M. Tačiau atrodo, jog vien pasitikėjimo Dievu, tuo, kad jis mane „amžinai buvime grįs“, žmogui nepakanka, nes kitaip jis vargu ar puoselėtų lūkestį nugalėti mirtį kreipdamas žvilgsnį į save patį.

¹² Ten pat.

¹³ Ten pat.

¹⁴ Maceina A. Dabarties filosofijos keliai // Raštai, t. 9, p. 33.

¹⁵ Maceina A. Asmuo ir istorija // Raštai, t. 6, p. 332.

SEPTINTASIS POKALBIS

Apie lūkestį nugalėti mirtį

T. M. Anksčiau kalbėjome apie žmogaus kovą su mirtimi prigimtosiomis priemonėmis, kuri nėra ir negali būti sėkminga, nes mirtis yra visuotinis dėsnis. Tačiau Jūs teigėte, kad ši kova galą gale bus laimėta pasitelkus mokslo, pavyzdžiui, medicinos kaip vienos iš kultūros sričių, ir sakramentines priemones. Kuo Krikščionybė grindžia lūkestį nugalėti mirtį, teikdama medicinai pasitikėjimo, kad ir jos pastangos nėra tuščios?

A M. Anaipol ne tuo, kad žmonija žemėje kada nors pasieks tokio kultūros aukščio, jog suras priemonių mirties išvengti. Krikščionybė yra nepaprastai apdairi religija, nepasiduodanti jokioms utopijoms, nors jos kalbėtų ir mokslo vardu. Krikščionybės skelbiama mirties pergalė remiasi ne žmogaus nemirimu, bet jo *prisi-kėlimu*. Mirimas yra visuotinis dėsnis tiek biologiškai, tiek religiškai: niekas iš jo ištrūkti negali. Net ir Jėzaus ar apaštalų prikeltieji asmenys, kaip Lozorius, Jayro duktė Tabita, turėjo vėl mirti. Tačiau Krikščionybei yra laiduota, jog mirusis žmogus prisikels, kadangi jos steigėjas Jėzus Kristus mirė ir - *prisikėlė*. Kristus nugalėjo mirtį ne tuo, kad biologiškai nemirė, bet tuo, kad, būdamas miręs, prisikėlė kaip „užmigusiųjų pirmonė“ (/ *Kor 15, 20*),

vadinasi, kaip realus pažadas, kad tai įvyks ir su visais žmonėmis: „Visi bus atgaivinti“ (7 *Kor 15, 22*). Mirties nugalėjimą Krikščionybė remia ne žmogaus buvimo prailginimu ligi begalybės, bet ligos sunaikinto buvimo atstatymu Viešpaties galybe. Tai galutinis ir nebežlungamas atstatymas, nes *prisikelti yra daugiau negu nemirti*. Prisikelti reiškia pereiti į baigties būseną. Štai kodėl Krikščionybė nenusimena būtinos ir visuotinės mirties akivaizdoje, ir štai kodėl ji nelaiko neprasmingomis mokslo pastangų išlaikyti žmogaus gyvybę kiek galima ilgiau. Štai kodėl galop ir ji pati meldžiasi prie ligonio lovos ir tepa jį šv. aliejumi, nors ir žino, kad visa tai jo nuo mirties neapsaugos. Taip ji elgiasi todėl, kad žino, jog prisikėlime įvyksta *siekinys* kiekvieno darbo, kuriuo yra palaikomas buvimas kaip aukščiausia vertybė.¹

T. M. Suprantama, kodėl Jūs taip vertinate mediciną: Jūs randate gilių jos sąsają su religija.

A. M. Medicinos ir religijos siekinys yra tas pats: <...> nugalėti mirtį.² Prisikėlimo šviesoje įgyja naują prasmę ir medicinos pastangos. Paviršium žiūrint, šios pastangos atrodo labai kasdieninės, labai techninės ir dažnai net komercinės. Tačiau taip yra tik medicinos kaip žmogiškojo *kūrinio* atžvilgiu. Medicinos kaip *siekinio* atžvilgiu visa tai atrodo kitaip.¹

T. M. Tačiau viena yra ko nors siekti ir visai kas kita -pasiekti.

A. M. Medicina juk siekia pergalėti mirtį, ir štai prisikėlime ji kaip tik ir regi savo siekinį įvykusį. <....> Juk jeigu mirtis,

¹ Maceina A. Krikščionis pasaulyje // Raštai, t. 5, p. 519-520.

² A. Maceinos laiškas sūnui Sauliui Maceinai (1979 11 03)//S. Maceinos šeimos archyvas.

³ Maceina A. Krikščionis pasaulyje // Raštai, t. 5, p. 520.

nepaisant visų žemiškųjų nepasisekimų, vis dėlto yra nugalima prisikėlimu, tai prisikėlimas ir darosi tasai švyturys, kuris nušviečia giliausią medicinos prasmę. <...> Argi tai nėra ženklas, kad prisikėlimas kaip eschatologinis dalykas įima į save visas medicininės pastangas? Visa, kas žmogaus buvimą palaiko, kas skausmą mažina ar šalina, kas ligą tramdo ar sustabdo, - visa tai yra ne kas kita, kaip nurodymas į tai, kad šios pastangos žemėje nesibaigia, bet tampa vaisingos anuo prisikėlimo triumfu, kurių mums skelbia religija. *Medicina kaip siekinys virsta prisikėlimo prasmėmis.* Ir šiuo prasmėmis ji išijungia į Dievo karalystę eschatologine prasme. Medicinos pastangos tampa dalyvavimu gyvenime, kurių vadiname palaimintuoju. Kiekvienas ligonio apraminimas, kiekvienas jo kančios apmašinimas bei sustabdymas, kiekvienas jo baimės pašalinimas yra proverža anos būklės, apie kurią šv. Jonas sako, kad joje „nei dejavimo, nei šaukimo, nei skausmo nebebus“ (*Apr21, 4*).⁴

71 M. Bet medicina priklauso šiapusiniam mūsų gyvenimui ir naujos būsenos, apie kurią kalba Apreiškimas, ji, deja, sukurti negali.

A. M. Be abejo, šios baigties būsenos medicina *nesukuria*. Ji kaip žmogiškoji *išdava* pasilieka šiapus palaimintojo gyvenimo slenksčio: Naujoji Jeruzalė bus gydytojų bei ligonių taip lygiai nereikalinga, kaip ir kunigų bei šventyklų (plg. *Apr21, 22*). Tačiau savo veikla žemėje medicina darosi anos būsimosios būklės šauklė: ji *nurodo* į ją. Ji ją *skelbia* savais darbais ir savais - tegu ir žlungančiais - laimėjimais. Kaip siekinys medicina gyvena eschatologinį gyvenimą. Kiekvienu savo receptu, kiekviena injekcija gydytojas sakyte sako, kad žmogaus buvimas yra tokia didžiulė vertybė, jog jis bus atstatytas, nepaisant laikinio jo sudužimo. Jis tai sako pačiu medicininiu patarnavimu, sako *visiškai objektyviai*, nors savo vidumi į visa tai ir netikėtų.⁵

T. M. Ką tai reiškia — kalbėti savo darbais „visiškai objektyviai“?

A. M. Nes objektyvi mūsų darbu, o tuo pačiu ir visos kultūros prasmė nepriklauso nuo asmeninių mūsų pažiūrų. Mūsų darbai turi savą prasmę. Jeigu tad prisikėlimas yra tiesa, - esant jam išmone, visas gyvenimas virstų viena didžiule neprasme (plg. / **Kor 15, 32**), — tai gydytojas iš tikro yra eschatologinės būsenos šauklys: čia glūdi jo profesijos giliausia prasmė, jo darbu giliausia vertė ir kartu tasai dėkingumas, kurį gydytojui jaučia kiekvienas sergąs ar sirgęs žmogus. Ligonis kažkaip savaime nuvokia, kad gydytojas yra daugiau negu tik jo organų tvarkytojas. Šie organai suduž kiekvienu atveju. Tačiau medicininė pagalba ligoje nurodo į aną didžią valandą, kai žemiškoji gyvybė, pasėta silpnybėje, kelsis „galybėje ir garbėje“ (**1 Kor 15, 43**). Ir už šitą savaimingą, dažno gydytojo nė nenujaučiamą nurodymą ligonis lieka jam dėkingas slapčiausiose savo širdies gelmėse.⁶

T. M. Mes kalbame tik apie mediciną, bet kokią vertę turi kitos žmogiškosios kūrybos sritys kovojant su mirtimi, siekiant ją nugalėti? Ar jų vertė mažesnė, o gal ne tokia akivaizdi?

A. M. Jos visos <...> skleidžia vidinį kūrinių šventumą tiesos, gėrio ir grožio pavidalais. Tačiau jos visos atsidaužia į netiesą, į piktą valią, į bjaurumą, kaip kad medicina atsidaužia į mirtį, ir neištengia savo siekinių įvykdyti.⁷

T. M. Vadinasi, visos žmogiškosios kūrybos sritys yra bejėgės nugalėti mirtį?

⁴ Ten pat.

⁵ Ten pat.

⁶ Ten pat, p. 520-521.

⁷ Ten pat, p. 521.

A. M. Savo išdavomis arba kūriniais *visos* (išskirta mano. - T. M.) kultūrinės sritys yra bejėgės blogio akivaizdoje ir todėl turi tik lygtamos vertės. Tačiau *savo siekiniais jos peržengia savo kūrinus*, nes šie siekiniai yra tiesa, gėris ir grožis kaip tokie, arba visoje savo pilnatvėje. Jie glūdi pasaulio būtyje kaip Viešpaties kūrinyje.⁸

7. M. *Koks tuomet yra kultūros uždavinys?*

A. M. Kultūros uždavinys yra kelti juos aikštėn ir vykdyti savuose veikaluose regima lytimi. Nuosekliai tad ir pačios kultūrinės išdavos yra tiesos, gėrio ir grožio nešėjos.⁹

7. M. *Matyt, būtent čia slypi jų vertingumas.*

A. M. <...> ir jų parama Dievo karalystei istorijoje. Čia slypi ir paties kultūrinio darbo vidinis sakrališkumas. Iš kitos tačiau pusės, kultūrinės išdavos niekad nėra tokios, jog jos apreiškėtų Dievą kaip Tiesą, Gėrį ir Grožį. Jos nėra Dievas viskas visame. Užtat kiekvienas kultūrinis kūrinys savo įvykdymu yra nepasisekimas.¹⁰

7. M. *Šį nepasisekimą, atrodo, galima paaiškinti tuo, kad kiekvienas kūrinys visada susiduria su blogiu, arba, Jūsų žodžiais tariant, atsidauria į blogį. Tačiau siekti absoliutinio grožio ir gėrio ir niekad nepasiekti — tai išties dramatiška.*

A. M. Kultūra savo siekiniais skelbia ne tai, kad ji *istorijoje* kada nors prieš absoliutinę tiesą, absoliutinį gėrį ir absoliutinį grožį, - tai būtų tokia pat išmonė, kaip ir <...> medicinos svajonės pašalinti mirtį, - bet tai, kad *kultūros siekiniai bus įvykdyti galia Tojo, kuris pats savyje yra Tiesa, Gėris ir Grožis?* ¹¹

7. M. *Ir vis dėlto kultūra savo tikslo nepasiekia, kaip ir medicina.*

A. M. Tačiau tai pasiekia Dievo karalystė kaip Naujoji Jeruzalė. Čia Dievas Atbaigėjas tarsi atsistoja prieš žmogų kultūrininką ir taria: „Argi ne to tu norėjai?“¹²

T. M. Atrodo, Jus kalbate apie galutinę būseną, kurios šiapusiniame gyvenime žmogus pasiekti negali?

A. M. Iš tikro atbaigtoji būseną yra atbaigta kaip tik todėl, kad jos peržengti nebegalima. Virtus Dievui regimybe, toliau eiti nėra kur. Tačiau kaip tik į šią regimybę ir nurodo visi mūsų darbai. Kaip tik jais visais mes trokštame pasiekti tai, kad būtų *regima* tiesa, gėris ir grožis. Perkeistoji būseną todėl ir apsireiškia mums kaip mūsų troškimo įvykdymas. Tuo būdu Naujoji Jeruzalė susideda ne tik iš Viešpaties galios, bet ir iš žmogaus siekimo. Toji garbė ir šlovė, kurią „žemės karaliai atneš“ į šį šventąjį miestą (plg. *Apr 21, 24*), galima pagrįstai aiškinti kultūrinių siekinių prasme. <...> Visi jie yra žmogaus absoliutinių siekimų reliatyvi objektyvacija. Šia objektyvacija jie pasilieka šalia Dievo karalystės *kaip baigties* būsenos. Bet visi jie įeina į šią karalystę anuo absoliutiniu siekimu, kuris baigtyje kaip tik ir yra įvykdomas. Baigties būseną nėra Viešpaties kūryba iš nebūties, kaip kad pradžioje. Ji yra istorijos ir kultūros perkeitimas, vadinasi, jau *esamos* būties sudievinimas tampant Dievui regimybe.¹³

T. M. Vadinasi, visi mes, savo kūriniiais siekdami tos tobulos būsenos, kartu siekiame nugalėti mirtį, nes Apreiškimas skelbia, kad tuomet „nebebus mirties“ (Apr 21, 4).

A. M. Kad žmogus būtų perkeltas į baigties būseną ir kad jame iš tikro apsireikštų tai, „kas mes būsimė“ (/ *Jn 3, 2*), reikia *naujo*

⁸ Ten pat.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat, p. 522.

¹² Ten pat, p. 522-523.

¹³ Ten pat.

dieviškojo akto, kuri paprastai vadiname *perkeitimu* — transfigu-
ratio. Tai savotiškas kūrybinio akto apvainikavimas, kai dieviš-
koji idėja pasaulyje ir Dievo paveikslas žmoguje yra įkūnijamas
savo pilnatvėje. Šis aktas užbaigia kūrinių buvimą pakeliui, už-
baigia laiką ir atveria būseną amžinybėje.¹⁴

T. M. O gal žmogus iš tikrųjų to ir siekia?

A. M. Žmonės iš tikro trokšta *nemirti*, tai yra gyventi „blogą am-
žinybę“ čia, žemėje, kaip V. Solovjovas vadina toki gyvenimą be
mirties. Tuo tarpu Dievas nori ne prailginti žmogaus žemiškąjį
gyvenimą ligi begalybės, bet perkeisti jo buvimą ontologiniu mir-
ties pergale: mirštant ir prisikeliant.¹⁵ Reali ontologinė mir-
ties pergalė gali įvykti tik *prisikėlimu*?¹⁶

*T. M. Sakėte, kad „prisikelti yra daugiau negu nemirti“. Tokiu
atveju žmonės turėtų siekti ko kito, o ne nemirti ir gyventi, pasak
Solovjovo, „blogą amžinybę“.*

A. M. Ne nemirimas yra žmogaus siekimas, bet prisikėlimas. Ne-
mirimas reikštų amžiną gyvenimą šioje tvarkoje. Bet ši tvarka yra
netobula, nuodėminga, pilna klaidų ir kraujo. Nemirti tokioje
tvarkoje reikštų gyvam patekti į toki padėjimą, iš kurio nebėra
jokio išsigelbėjimo. V. Solovjovas teisingai pabrėžia, kad *nemir-
tingumas yra susijęs su tiesa, arba su moraliniu tobulumu?*¹⁷

*T. M. Jis dar sakė, kad „amžinas buvimas be tiesos ir tobulumo
būtų amžina kankynė“. Gal tai ir tiesa, tačiau mirtis yra siaubingas
dalykas.*

A. M. Mirtis <...> nėra nei baisus, nei sunkus dalykas.¹⁸ Mirtis
perkelia žmogų iš šios netobulos tikrovės, išvaduoja jį iš josios, o
prisikėlimas atstato tąją žmogaus pilnatvę, kuri yra pagrindinis jo
sieikimas.¹⁹

T. M. Pagrindinė Jūsų tezė svarstant mirties nugalėjimo klausimą — mirtis nugalima tik prisikėlimu. Tad pakalbėkime dar apie prisikėlimą. Tačiau, norint kalbėti apie jį kaip apie didžiausių žmonių ir pasaulio istorijos įvykį, vėl reiktų grįžti į istorijos pradžių, kuri buvo paženklinta mirtimi kaip atpildu už nuodėmę. Žodžiu, istorija prasidėjo nuodėme ir mirtimi. Bet argi pats žmogus to norėjo? Juk jis norėjo tapti dieviškas.

A. M. <...> ne šitas *noras buvo* nuodėmingas. Nuodėmingas buvo tasai *kelias*, kuriuo žmogus ryžosi dieviškumo siekti. <...> Norėdamas pasiekti dieviškumo, žmogus pasinaudojo gamtos daiktu kaip turinčiu transfigūracinės galios.²⁰

T. M. Kitaip tariant, pasidavė gamtos dėsniams ir paneigė savo kūrybiškumą. Matyt, ne veltui yra sakoma, kad kelias į pragarų gerais norais grįstas.

A. M. <...> mūsų tikrovės istorija, <...> prasidedama nuodėme, tuo pačiu prasidėjo žmogaus nusilenkimo gamtai. Mūsų istorijos pradžioje stovi *involiucija*, vadinasi, žmogaus savotiškas grįžimas į tą pačią žemę, iš kurios jis buvo sutvertas, grįžimas laisvas, sąmoningas, todėl nuodėmingas ir tragiškas. *Puolimo aktu žmogaus dvasia pasivėgė žemesniam už save pasauliui.*²¹

T. M. Tikriausiai žmogaus santykius su gamta galima suskirstyti į tam tikrus periodus, juk istorijos tėkmėje jie keitėsi.

¹⁴ Maceina A. Didžioji Padėjėja// Raštai, t. 4, p. 443.

¹⁵ Maceina A. Dievo Avinėlis//Ten pat, p. 561.

¹⁶ Maceina A. Dviejų istorijų kryžkelėje// Raštai, t. 10, p. 447.

¹⁷ Ten pat.

¹⁸ Maceina A. Dienoraštis, 1945.

¹⁹ Maceina A. Dviejų istorijų kryžkelėje// Raštai, t. 10, p. 447.

²⁰ Ten pat, p. 440, 446.

²¹ Ten pat, p. 441.

A. M. O. Menghinas žmogaus santykius su gamta skirsto į tris periodus <...>. Pirmojo tarpsnio metu žmogus gyvena gamtoje tarsi motinos iščioje. Jis ima tai, ką jam duoda pati gamta. Antrojo tarpsnio metu žmogus virsta gamtos veikimo dalyviu. Jis santykioja su gamta kaip lygus su lygiu. Ir tik trečiojo periodo metu žmogus atsistoja priešais gamtą kaip aukštesnis prieš žemesnį ir pasijunta turįs galios šitą žemesnį pasaulį valdyti. Šita Menghino schema yra labai pagrįsta ir pirmą kartą puolimui išaiškinti labai vykusiai. Ji kaip tik visai realiai parodo, kad *dabartinės tvarkos istorija iš tikro prasideda žmogaus išsiglaudimu į gamtą ir eina per jo pastangas iš gamtos išsivaduoti?*²²

T. M. Vadinasi, žmogus suprato pirmą kartą savo klaidą, nes kas yra jo pastangos, jeigu ne noras ištaisyti padarytą klaidą ir išsivaduoti iš nuodėmės, o kartu — išvengti mirties?

A. M. Nuodėminga ir palenkta mirčiai dabartinės istorijos forma yra žmogui nenatūrali: ji nesiderina su giliausiomis žmogaus prigimties aspiracijomis, nepatenkina žmogaus dvasios ir neparodo visos josios galybės. Todėl žmogus nors ir puolė, nors ir pasidavė gamtos būtinumui, bet jis niekad su šita puolusia savo gyvenimo forma nesutiko, jos neaprobavo, juridiškai kalbant, neratifikavo. Gėdinga sutartis su žemesniaisiais gaivalais buvo *sudaryta*, bet liko *neratifikuota*. Tuo žmogaus puolimas ir skiriasi nuo buvusių angelų puolimo, kurie savo nuodėmėje teigė patys save ir tuo būdu užsidarė kelią grįžti atgal.²³

T. M. O žmogus kelią grįžti atgal pasiliko?

A. M. Žmogui toks kelias liko laisvas.²⁴

T. M. Ir vis dėlto būtent jo nuodėmė padarė žmonijos istoriją tragišką.

A. M. Žmonijos istorija, kuri turėjo eiti į visuotinį pasaulio perkeitimą ir į visų būties sričių įamžinimą pagal amžinosios žmo-

gaus dvasios esmę, dabar virto skausmingu ir nenatūraliu keliu į mirtį. <...> Žiūrint objektyviai, istorija yra nuolatinis žmogaus žengimas mirties linkui ir nuolatinis mirimas, nes mirtis yra konkreči istorijos forma.²⁵

T. M. Bet žmogus nenori susitaikyti su mirtimi, stengiasi rasti būdų jų pergalėti, gailisi dėl savo klaidų, nuodėmių.

A. M. <...> Žinant, kad žmogus su šita forma savo dvasioje nesutinka, kad jis neapčiuopia savo kaltės ir joje savęs neteigia, kaip demonas, šiuo atžvilgiu *istorija tampa žmonijos pastangomis išsivaduoti iš nuodėmės.*²⁶

T. M, Vadinas, žmogus stengiasi, kad istorija taptų jo išganymu?

A. M. Istorija prasidėjo *nuodėme*. Bet žmogus stengiasi, kad ji pasibaigtų *išganymu.*²⁷

T. M. Pasibaigtų? Maniau, jis apskritai nenori, kad ji pasibaigtų...

A. M. Tarp nuodėmės, kaip istorijos *pradžios*, ir visuotinio išganymo, kaip istorijos *pabaigos*, vyksta pati *istorija*. Objektyviai ji žengia į mirtį, nes išganymas gali ateiti tik per kančią ir mirtį. Bet subjektyviai žmogus deda pastangų atsipirkti nuo mirties ir išsivaduoti iš mirtingos savo būsenos. Istorija todėl, žiūrint iš žmogaus dvasios pusės, yra *išsivadavimo vyksmas*. Tai yra pastangos atitaisyti pirmąją savo klaidą, atšaukti savo nuodėmę ir ją realiai išnaikinti. Istorija negali būti pilnai suprasta, jeigu į

²² Ten pat, p. 441-442.

²³ Ten pat, p. 444.

²⁴ Ten pat.

²⁵ Ten pat, p. 443, 444-445.

²⁶ Ten pat, p. 445.

²⁷ Ten pat.

ją žiūrime tik nuodėmės rezultatų atžvilgiu. Tada ji žmogų dusina ir slegia. Be fatališko nuodėmės veikimo, istorijoje esama ir žmogaus dvasios žygių, kurie eina išsivadavimo kryptimi.²⁸

T. M. Iš ikrujų yra tų gražių dvasios žygių, bet jų, atrodo, nėra tiek daug, kad žmogus galėtų pasiekti norimų tikslų; be to, pats žmogus toli gražu nėra tobulas. Tad reikėtų sutikti, kad išsivadavimas šiame gyvenime, deja, yra neįmanomas. Ne veltui N. Berdiajevas sakė, kad istorija yra „kelias į kitą pasaulį“.

A M. Kiek istorija vyksta laike, tiek ji yra mirtis ir nuodėmė. Bet kiek istorija siekia kito pasaulio, eina į amžinybę, tiek ji yra prisikėlimas ir išganymas. *Istorinis vyksmas yra pirmutinis, kuriuo žmogus pradeda eiti į atpirkimą.*²⁹

71 M. O siekdamas atpirkimo žmogus stengiasi išsilaisvinti iš gamtos ir pasitelkia tam savo kūrybines galias, kitaip tariant, kuria kultūrą.

A. M. *Kultūra yra pagrindinė žmogaus vadavimosi iš gamtos forma.* Kultūrinės kūrybos žygiai yra ne kas kita, kaip, iš vienos pusės, pirmakščio savo paskyrimo vykdymas, iš antros — savotiškas žmogaus atsipirkimas iš pasidavimo gamtai. Puolimu apsinkintoje istorijoje žmogus dvigubu uolumu kuria kultūrą, nes jam reikia ne tik apreikšti savo dvasios išvidinę prasmę, bet sykiu ir paneigti nusilenkimą gamtai. Puolęs žmogus tapo barbaru, barbaru ta prasme, kad jis įsijungė į gamtos gyvenimą ir virto gamtiniu žmogumi <...>. Istorijoje jis kopia iš barbariškumo į kultūringumą ir virsta pamažu kultūriniu žmogumi.³⁰

7. M. Tai ir liūdina, kad pamažu. Nors, kita vertus, žmogus taip giliai yra įklimpęs į gamtą, kad jo kelias iš gamtos negali būti nei lengvas, nei tiesus.

A. M. Tiesa, šitas kelias nėra tiesus. Jis turi daug vingių, daug grįžimų atgal, daug klaidų ir pakartojamų nuodėmių. Jis neapima net visos žmonijos josios pilnumoje. Vis dėlto bent dalelė žmonijos, bent mažiausiai atskiri asmens, kaip gerųjų žmonijos pastangų ir gerojo žmogaus dvasios prado atstovai, pamažu veržiasi pirmyn ir savo žygiais rengia atpirkimui sąlygas. *Istorijos prasmė kaip išsivadavimas iš gamtos žmonijos kultūroje apsieiškia labai aiškiai.* Šitai prasmėi įvykdyti nėra reikalo, kad kultūroje žengtų pirmyn *visa* žmonija. Istorijos prasmę įvykdo net ir vienas asmuo, jeigu tik jis ir jo darbai peržengia gamtos būtinumo užtvartą, nes kiekvienas žmogus slepia savyje žmoniją.³¹

T. M. Tai nuostabu. Tačiau šis žmogaus vadavimasis iš gamtos, visos jo kūrybinės pastangos negelbsti žmogaus nuo mirties.

A. M. Bet jos anaip tol nenustojo prasmės. Jos aiškiai liudija, kad *istorijos vyksmas žmogaus yra laikomas tokiu periodu, kuriame mirtis turi būti nugalėta.* Kas ją nugalės - žmogus ar Dievas, tai jau kitas klausimas. Bet istorijos kelias mirties pergalėn yra aiškus.³²

T. M. Sakėte, kad „reali ontologinė mirties pergalė gali įvykti tik prisikėlimu“. Tačiau kas yra prisikėlimas?

A. M. „Prisikėlimas, - kaip sako V. Solovjovas, — yra išvidinis suderinimas medžiagos ir dvasios, su kuria medžiaga iš vidaus susijungia kaip su realia savo išraiška ir tampa dvasiniu kūnu.“ Prisikėlimo metu žmogus atgauna prarastą galią tvarkyti savo kūną

²⁸ Ten pat.

²⁹ Ten pat.

³⁰ Ten pat, p. 446.

³¹ Ten pat.

³² Ten pat, p. 447.

pagal amžinosios savo dvasios esmę. Dvasiniu principu jis perskverbia biologinį pradą, pakeldamas jį į aukštesnį būties laipsnį. Tuo būdu čia kaip tik yra atstatomi tieji pirmykščiai žmogaus santykiai su gamta, kurie buvo prieš žmogaus puolimą. Vadavimasis iš gamtos eina per mirtį ir siekia prisikėlimo.³³

T. M. Kuris gali ir neįvykti...

A. M. *Prisikėlimas yra galutinis mūsų istorijos tikslas.* Apie jį svajoja žmogus savo dvasios viduje, jo siekia jis savo kultūriniais laimėjimais ir į jį krypsta visas istorijos vyksmas. <...> Mirties pergalėjimas įvyksta prisikėlimu.³⁴

T. M. Jūs taip tvirtai tai teigiate, tarsi mirtis jau būtų nugalėta.

A. M. Mirtis ontologinėje savo esmėje buvo nugalėta Kristaus Prisikėlimo. <...> Senoji istorija nuo Adomo puolimo ligi Kristaus buvo ne kas kita, kaip parengimas materialinių sąlygų Prisikėlimui. Prisikėlimas buvo šio periodo tikslas. Senosios žmonijos viltys ir ilgesiai įvyko Velykų sekmadienio rytą.³⁵

T. M. Pasak Jūsų, „Kristaus Prisikėlimas buvo pirmas naujosios istorijos žygis“. O Kristaus mirtis?

A. M. <...> Kristaus mirtis yra paskutinis senosios istorijos momentas, kada ši istorija išsivilko tąją mirtingą konkrečią savo formą, pergalėjo mirties dėsni ir išėjo į Dievo vaikų garbės laisvę. Senojo Adomo periodas prasidėjo nuodėme ir baigėsi kryžiaus mirtimi. Naujojo Adomo periodas prasidėjo Prisikėlimu. Per mirtį žmonija įžengė į savo išsivadavimą.³⁶

T. M. Tad galima sakyti, kad Kristaus prisikėlimas padalijo mūsų istoriją į du periodus. Ko buvo siekiama pirmajame istorijos periode?

A. M. Senojo Adomo periode istorija siekė principinio mirties nugalėjimo ir Kristaus Prisikėlimo. Naujojo Adomo periode is-

torija siekia visuotinio prisikėlimo ir faktiško Kristaus Prisikėlimo rezultatų išplitimo visoje žmonijoje.³⁷

T. M. Kristaus mirtis yra labai svarbus žmonijos istorijos įvykis, nes, Krikščionybės teigimu, savo mirtimi Jis pergalėjo mirtį. Kaip tai įvyko?

A. M. Kristaus mirtis buvo absoliučiai *laisvas* Jojo žygis. <...> Bet <...> *Jis mirė ne savą mirtį.* <...> Kristus nebuvo palenktas mirties dėsniai ne tik kaip Dievas, bet ir kaip žmogus. Žmogiškoji Jo prigimtis buvo paimta iš žmonijos, bet *ne iš puolusios* žmonijos, tik iš žmonijos gelmių, kurios paties Dievo buvo apsaugotos nuo pirmąsio puolimo ydingos įtakos. <...> Apie jokią nuodėmę Kristuje kaip žmoguje negalima net nė kalbėti. <...> Nebūdamas palenktas nuodėmei, Kristus tuo pačiu nebuvo palenktas nė mirčiai.³⁸

T. M. Mirtis, kaip sakėme, yra konkretus nuodėmės apsireiškimas, konkreti nuodėmingo žmogaus buvimo forma. Vadinas, nusidėję žmonės turėjo tuoj pat ir numirti?

A. M. Sv. Tomas pastebi, kad pirmieji žmonės pradėjo mirti tą dieną, kai nusidėjo, nepaisant, kad jie dar ilgai gyveno. Ir šioje tvarkoje kiekvienas žmogus pradeda mirti savo prasidėjimo momentą. Tuo tarpu Kristui šitas dėsnis netinka *absoliučiai?*³⁹

T. M, Tai suprantama, nes Jis neturėjo nuodėmės ir kartu neturėjo nei priešasties, nei pagrindo mirti. Bet Jis vis dėlto mirė, ir mirė kaip visi kiti žmonės.

³³ Ten pat, p. 447-448.

³⁴ Ten pat, p. 448.

³⁵ Ten pat.

³⁶ Ten pat.

³⁷ Ten pat.

³⁸ Ten pat, p. 448-449, 450.

³⁹ Ten pat, p. 449.

A. M. Kristaus mirtis yra visiškai kitokia negu kiekvieno žmogaus. Tik iš viršaus Kristus mirė lygiai kaip ir visi. *Bet savo ontologinėje esmėje Kristaus mirtis buvo visiškai skirtinga, nes Jis mirė ne savą mirtį?*⁴⁰

T. M. *Ką tai reiškia? Juk Jo mirtis yra faktas.*

A. M. Faktiškai egzistenciškai *Kristus mirė*. Bet ontologiškai šita mirtis Jam buvo *svetima*. Tai buvo ne *Jo* asmeninė mirtis, kaip mano ar tavo, bet visos žmonijos *kaip bendruomenės* mirtis. Ant kryžiaus įvyko ne *asmeninis* Kristaus likimas, nes šitokiam likimui Jis nebuvo palenktas, bet nusidėjusios *žmonijos* likimas. Toji mirtis, kurią mirė Kristus, yra nuosaviausia žmonijos mirtis, Kristaus laisvai prisiimta, laisvai iškęsta ir įvykdyta visoje savo tragikoje ir pilnumoje ligi galo.⁴¹

T. M. *Tad štai ką reiškia žodžiai, kad taurė buvo išgerta ligi dugno...*

A. M. Kristus laisvai, egzistenciniu, ne ontologiniu būdu įsijungė į nuodėmės pažadintą mirtingą konkrečią žmonijos istorijos formą, pasiėmė ją savo gyvenimui, ją įvykdė ir tuo būdu sulaužė.⁴²

T. M. *Jūs kalbate apie mirties nugalėjimą?*

A. M. *Mirties nugalėjimas įvyko josios pilnutiniu ir tobulu iškentimu.*⁴³

T. M. *Galima numanyti, kad Kristaus mirtis buvo pati baisiausia ir tragiškiausia iš visų mirčių, nes mirtis Jam buvo svetima. Tačiau Jis iškentė ją tobulai. Žmogus to padaryti negali.*

A. M. Joks žmogus tobulai mirties neiškenčia ir josios nepergyvena. Juo skausmas didesnis, juo labiau jis lamdo žmogų, temdo jo sąmonę, jį sulaužo ir galop pakerta. Mirties baisumo ir visos josios tragikos mes negalime patirti, nes ji įvyksta anapus mūsų sąmonės ribų. Todėl mūsų liaudies teologas Gerutis savo veikale „Šiapus ir anapus grabo“ kaip tik ir įrodinėja, kad mirtis anaipol nėra skausmingas dalykas, nes žmogus nežino, kaip jis miršta.⁴⁴

T. M. Tai šiek tiek paguodžia. Gal iš tikro geriau nežinoti, kad mirštu?

A. M. Atėjimas pasaulin yra apsuptas nežinios, nežinios yra palydimas ir išėjimas. Šita Geručio mintis yra gana prasminga ir parodo tąjį žmogiškosios mirties netobulumą, tąjį nepilną mirties išskentimą, kuris neleidžia žmogui sava mirtimi didžiuotis ir neleidžia josios tobulai pergyventi.⁴⁵

T. M. Mirties išgyvenimo tobulumą Jūs siejate su laisvu ir sąmoningu mirties priėmimu? Tačiau mes juk žinome, kad mirsime, kad visi numirs, kad mirtis yra neišvengiama, ir tai netrukdo mums džiaugtis.

A. M. Teoriškai visi mes žinome, kad daiktai praeina. Tačiau regėdami, kad pavasaris atgimdo gamtą iš žiemos sustingimo, kad mirtį nugalai gimimų gausumas, kad griovybos padarytus plyšius gausiai užpildo kūryba, mes pradedam būties nykstamumo nepergyventi *egzistenciškai*. Mes turime nykstamumo sąvoką, bet mes labai dažnai neturime nykstamumo jausmo. Net pati mirtis mums atrodo lyg koks netikras sapnas. Mes, tiesa, žinome, kad visi miršta. Bet kaip tik šie „visi“ ir pridengia pajautimą, kad *mes patys* mirštame, kad *mes patys* praeiname, kad gal rytoj arba poryt *mūsų pačių* nebebus. Mirtis stovi prieš mus tarsi kažkoks svetimasis dalykas, išstingęs visus kitus, bet tiktai *tuos tarpus* ne mus. Mirties būtinybė ne sykį yra virtusi racionali dalyku, nepasiekiančiu mūsų pergyvenimo.⁴⁶

⁴¹ Ten pat, p. 450.

⁴¹ Ten pat.

⁴² Ten pat.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Ten pat, p. 450-451.

⁴⁵ Ten pat, p. 451.

⁴⁶ Maceina A. Saulės giesmė// Raštai, t. 4, p. 334.

T. M. Matyt, kaip tik todėl, kad mirtį išgyvename kaip mums svetimą dalyką, mes ir negalime jos išgyventi tobulai. Bet juk mes esame tik žmonės, o Kristus...

A. M. Visai kitaip yra su Kristumi. Kristus, mirdamas *žmonijos* mirtį, ją iškentė visoje pilnumoje. Kristus nekovojo su mirtimi, kad ją pašalintų. Jis nebėgo nuo josios. Jis ją iškentė laisvai ir didingai. Jis ją prisiėmė iš viršaus, todėl Kristaus mirtis nebuvo anapus jo sąmonės ribų. Jo mirtis įvyko sąmonės sferoje, todėl buvo baisiausia ir vienintelė šios rūšies. Kristaus žodžiai nuo kryžiaus nebuvo kokie morališki pamokymai, kaip juos dažnai išaiškina mąstymų rašytojai, bet tai buvo nekalto miršančio *žmogaus* žodžiai, tai buvo mirtį ligi pat galo bekenčiančio Kristaus žodžiai. Taurė turėjo būti išgerta ligi dugno.⁴⁷

7. M. Kas slypi Kristaus žodžiuose: „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?!“

A. M. Žodžiuose „Mano Dieve, mano Dieve, kodėl mane apleidai?!“ susikoncentravo visa mirties tragika, nes *giliausia mirties, kaip nuodėmės apraiškos, esmė ir glūdi atsitraukime nuo Dievo ir Dievo atsitraukime nuo žmogaus*. Kristus šitą Dievo atsitraukimą kaip giliausią mirties esmę, kaip mirties pačią aktualybę turėjo taip pat pergyventi visu pilnumu. Ir čia *mirtis buvo pergalėta* (išskirta mano. - 71 M).⁴⁸

7. M. Norėčiau, kad paaiškintumėte, kaip vis dėlto buvo nugalėta mirtis — Kristus mirtimi ar Jo prisikėlimu?

A. M. Kristaus Prisikėlimas buvo natūralus Jo mirties rezultatas. *Kristus ne savo Prisikėlimu pergalėjo mirtį, bet mirtimi*. Ir Jis prisikėlė dėl to, kad laisvu mirties žygiu mirtis buvo pakirsta ontologiniame savo pagrinde. Ne faktiškas Kristaus Prisikėlimas buvo mirties pakirtimas, bet mirties iškentimas visoje josios pilnumoje.⁴⁹

T. M. Vadinasi, žmogus, nepaisant visų jo pastangų, negali nugalėti mirties jau vien dėl to, kad jis negali iškęsti visos jos pilnumos?

A. M. <...> nė vienas žmogus negali mirties pergalėti jau tik dėl to, kad ji yra *jo* mirtis, kad ji kyla jam *iš vidaus*, kaip *jo paties* gyvenimo konkreti forma. Kiekvienas žmogus yra apsuptas mirties: jis mirtyje gyvena. Mirtis nėra šalia jo. Tuo tarpu tik vienas Kristus buvo laisvas nuo mirties principo.⁵⁰

T. M. Jis susidūrė su ja iš vidaus?

A. M. <...> *iš vidaus*, ją iškentė ir pergalėjo. Ir šitoji pergalė nebuvo *asmeninis* Kristaus laimėjimas ta prasme, kad jis *pats sau* būtų mirtį pergalėjęs. Pats sau Kristus jokios pergalės nebuvo reikalingas, nes mirčiai jis nebuvo palenktas. Mirtis jo buvo priimta svetima, žmonijos mirtis. Todėl *žmonijai* Jis ją ir pergalėjo. Kristaus mirtimi žmonija kaip bendruomenė sulaužė konkrečią nuodėmės pažadintą savo gyvenimo formą. Mirtis buvo pakirsta ontologiniame savo pagrinde.⁵¹

T. M. Tačiau pasaulyje ji liko...

A. M. Pasaulyje po Kristaus mirties ji liko tik egzistenciniu savo pavidalu. <...> mes dabar mirštame jau tik kaip gyvosios gamtos nariai, mirštame biologiškai, nes iš gamtinių sferų egzistenciškai Kristus mūsų neišvadavo.⁵²

T. M. Tačiau kada nors tai turėtų įvykti?

⁴⁷ Maceina A. Dviejų istorijų kryžkelėje// Raštai, t. 10, p. 451.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Ten pat, p. 452.

⁵⁰ Ten pat, p. 451.

⁵¹ Ten pat.

⁵² Ten pat, p. 451 -452.

A. M. Tai turės padaryti visuotinė transfigūracija pasaulio pabaigoje. Bet mirtis kaip nuodėmės rezultatas, kaip konkreti mūsų gyvenimo forma, mirtis ontologine prasme <...> po Kristaus mirties jau nebeviešpatauja pasaulyje.⁵³

T. M. Kaipgi — neviešpatauja?

A. M. <...> mirtis žmogaus *prieš* Kristų ir mirtis žmogaus *po* Kristaus nėra vienodos prasmės. Po Kristaus mirtis liko tik kaip natūrali biologinio mūsų prado pabaiga. Bet mirtis mums jau nebėra žmogiškojo mūsų gyvenimo konkreti forma.⁵⁴

T. M. Skamba paguodžiamai. Tačiau grįžkime prie prisikėlimo. Savo studijoje „Saulės giesmė“ rašėte, jog „Kristus tapo visatos Karaliumi ne tuo, kad Jis mirė, bet tuo, kad Jis prisikėlė“, ir jog „mirtis buvo pergalėta prisikėlimu“. O neseniai sakėte, kad Jis mirtį nugalėjo ne prisikėlimu, bet mirtimi. Tad man taip ir liko neaišku, kaipgi buvo pergalėta mirtis — Kristaus mirtimi ar prisikėlimu? Juk jeigu Kristus būtų miręs ir neprisikėlęs...

A. M. Be prisikėlimo Kristaus mirtis būtų buvusi visiškai ir galutinis Jo pralaimėjimas: miręs ir neprisikėlęs Jėzus yra joks pasaulio Išganytojas, net jeigu Jis morališkai ir būtų pasiaukojęs už žmoniją. Tačiau be mirties Kristaus kenozė būtų sustojusi pusiaukelėje, ir Jėzus nebūtų išsėmęs viso Žmonijos likimo, vadinasi, nebūtų realiai pasiėmęs jos nuodėmių, nes kas realiai pasiima Žmonijos nuodėmes, tas pasiima ir mirtį kaip nuodėmės pasėką.⁵⁵

T. M. Taigi galima teigti, kad mirtis turi tokią pačią reikšmę kaip ir prisikėlimas?

A. M. Prisikėlimas *įvykdo* <...> naują buvimą. Bet mirimas *užbaigia* seną buvimą, be kurio ir naujasis būtų neįmanomas.

Šia prasme mirtis išganymui yra tokia pat esminė kaip ir prisikėlimas.⁵⁶

T. M. Tikriausiai galima pasakyti, kad tai yra neatsiejami dalykai?

A. M. Kristus yra mūsų Gelbėtojas ne tuo, kad Jis mirė, bet tuo, kad *Jis mirė ir prisikėlė.*⁵⁷

T. M. Anksčiau man atrodė, kad Jūs Kristaus mirtį gal kiek ir suabsoliutinate.

A. M. <...> Krikščionybė šios mirties nesuabsoliutina. Ji laiko ją egzistencine apraiška, bet ne žmogiškosios paskirties principu, nes *mirtis yra pergalėta prisikėlimu*, anuo didžiuoju gyvybės triumfu, didžiausiu, koks tik iš viso gyvybei yra įmanomas. *Prisikelti yra daugiau negu nemirti.* Nemirimas yra tiktai gyvybės pratęsimas, tuo tarpu prisikėlimas yra gyvybės viešpatavimas.⁵⁸

T. M. Sakote, kad „prisikelti yra daugiau negu nemirti“. Gal iš tikrųjų taip ir yra, bent jau norėtusi, kad taip būtų. Tačiau net ir tikintis prisikėlimu žmogus nenori mirti ir mirtį išgyvena kaip tragediją.

A. M. <...> Krikščionybė neneigia ir nesukasdienina mirties tragikos. Visi mes turime mirti, nes visi esame paliesti nuodėmės. Tai yra skaudus dalykas, kelias liūdesį mūsų dvasioje, kaip jis kėlė jį ir Išganytojo sieloje Jo mirties išvakarėse. „Mano siela nu- liūdusi ligi mirties“ (*Mk 14, 34*), - šie Viešpaties žodžiai išreiškia

⁵³ Ten pat, p. 452.

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Maceina A. Dievo Avinėlis// Raštai, t. 4, p. 560.

⁵⁶ Ten pat.

⁵⁷ Maceina A. Saulės giesmė//Ten pat, p. 328.

⁵⁸ Ten pat, p. 292.

mūsų pačių nusistatymą mirties atžvilgiu. Mirtis nekelia mums džiaugsmo, nes ji yra nuodėmės pasėka; nuodėmės, to liūdniausio ir nelaimingiausio dalyko visoje tiek asmeninėje, tiek bendruomeninėje žmogaus egzistencijoje. To neneigia nė Bažnyčia, sakydama gedulingųjų Mišių prefacijoje, kad mus „nuliūdina tikra mirties būtinybė“. Tačiau čia pat liturgija priduria, kad sykiu mus „paguodžia būsimąjį nemirtingumo pažadas“. Tuo ji kaip tik ir nurodo, kad *krikščionio žvilgis yra nukreiptas į visuotinį prisikėlimą istorijos pabaigoje*. Mirtis krikščioniui yra tik laikinis dalykas, kaip ji laikinė buvo ir Kristui. Po jos eina prisikėlimas amžinam gyvenimui ir amžinai garbei.⁵⁹

T. M. Vadinasi, mirtį mes išties galime pavadinti slenksčiu į amžinąjį gyvenimą, taigi į tą ateitį, apie kurią svajoja kiekvienas, bet kuria, deja, ne kiekvienas tiki. Tačiau gal ją nujaučia?

⁵⁹ Ten pat.

AŠTUNTASIS POKALBIS

Apie nelaimingą žmogų

T. M. Norėčiau pratęsti šią sudėtingą temą. Sakėte, kad mirtis yra laikinis dalykas. Tačiau žmonės įsitikinę, kad ji yra gyvybės pabaiga, nors, tiesa, slapčia viliasi, kad kada nors dar gyvens. Tad kokia prasme mirtis yra laikinė? Ir kas duoda pagrindą taip manyti?

A M. Ligi Kristaus mirtis buvo galutinė. Tiesa, ir senovinis žmogus nujautė, kad kūno atstatymas laikų pabaigoje esąs galimas. Tačiau ši jo nuojauta neturėjo į ką atsiremti. Ji neturėjo laido, kad taip iš tikro įvyks. Kristaus prisikėlimas tokią laidą žmonijai kaip tik davė. Kristus ne tik skelbė, kad mirusieji prisikels, bet ir **pats prisikėlė**. Tuo būdu Jis patvirtino savo pažadą ir padarė nežlungamą. Mirtis po Kristaus yra nebe galutinė, o tik laikinė, tik praeinanti.¹ Paviršutinis mirties triumfas Golgotoje iš tikro buvo galutinis jos pralaimėjimas, nes čia mirtis susidūrė su savanorišku jos priėmimu ir todėl neteko fatališko savo pobūdžio, taip labai jai esmingo istorijoje prieš Kristų.²

¹ Maceina A. Niekšybės paslaptis// Raštai, t. 3, p. 269.

² Maceina A. Saulės giesmė// Raštai, t. 4, p. 336.

T. M. Bet kodėl toks svarbus įvykis kaip Kristaus prisikėlimas neišsklaidė žmonių nevilties ir nusiminimo mirties akivaizdoje? Jeigu Kristaus prisikėlimas yra tikras istorinis faktas, tai kodėl mes vis dar abejojame ir nesidžiaugiame laukdami mirties? Atrodo, turėtume su džiaugsmu peržengti šį slenkstį, vadinamą mirtimi, ir ižengti į Dievo vaikų karalystę, kur nebus nei ašarų, nei dejonų, kur mūsų laukia amžinasis gyvenimas, tačiau...

A. M. <...> kiekvieną sykį, kai istorijoje silpsta prisikėlimo tikėjimas, atgyja <...> nusiminimas, nes su šiuo tikėjimu drauge nyksta ir žemiškojo gyvenimo prasmė.³

T. M. Vadinasi, šiuo atveju ne tiek svarbus pats prisikėlimo faktas, kiek tikėjimas?

A. M. Tikėjimas angažuoja *visą* žmogų ir perskverbia *visą* jo būtį. Jis nėra dalinė egzistencijos apraiška, o visuminis jos pradasis. Tikėjimas, gražiu M. Buberio posakiu, „yra ne jausmas žmogaus sieloje, o ižengimas į tikrovę, būtent į pilnutinę tikrovę, jos neišbraukiant ir nesutrumpinant“. <...> Be abejo, kasdienoje mūsų apsisprendimas tikėti nuolatos būna lenkiamas tradicijai, auklėjimui, aplinkai, vadinasi, niekad nėra *pradmuo* (principium, arche). Tačiau visi šie tikėjimui pašaliniai dalykai atkrinta ir begalinė apsisprendimo rimtis prasiveržia aikštėn, kai patenkame į tokią padėtį, kuri visą mūsų egzistenciją perkelia į naują plotmę: tai atsivertimas, kankinystė, persekiojimas ir t. t. Šiose padėtyse apsisprendimas iš tikro mums, apkiautusiems, esti *nauja pradžia*, ir tikėjimo rimtis atsiskleidžia tada visa savo galia.⁴ <...> prisikėlimo tikrovė atidaro naują istorijos tarpsnį, <...> Sekmadienio ryštas yra naujo gyvenimo pradžia.⁵

T. M. Bet ši nauja pradžia mūsų, deja, nedžiugina, veikiau — gąsdina. Ar tai nerodo, kad prisikėlimo idėja išblėso arba blėsta?

A. M. Prisiškėlimo idėja dabarties sąmonėje nevaicina jokio žymesnio vaidmens. Nuostabu, kad net ir tarp krikščionių ji yra apsitrynusi ir apsišlausi. Dabartiniai krikščionys nebegyvena tokiu karštu prisiškėlimo tikėjimu kaip pirmaisiais amžiais. Jiems keistokai skamba šventojo Pauliaus teigimas: „Jei Kristus nepriškėlė, tai mūsų skelbimas yra tuščias, tuščias ir jūsų tikėjimas“ (*1 Kor 15, 14*). Jiems atrodo, kad šis posakis esąs truputį per griežtas. Jie beveik linktų manyti, kad Krikščionybę būtų galima išgelbėti ir Kristaus supuvimo atveju. Tuo tarpu pirmiesiems krikščionims ši tiesa buvo pats jų religijos pagrindas.⁶

T. M. Manau, kad prisiškėlimo idėja yra esmingai svarbi, nes iš tikro be prisiškėlimo, kaip sakėšv. Paulius, „mes labiausiai apgailėtini iš visų žmonių“ (1 Kor 15, 19).

A. M. Joks žygis ir jokia auka neturi gilesnės prasmės, „jei mirusieji nesikelia“ (*1 Kor 15, 32*).⁷

T. M. Visiškai sutinku. Bet ką daryti, jeigu šiai prisiškėlimo idėjai mes liekame abejingi?

A. M. Tuomet „valgykime ir gerkime, nes rytoj mirsime“ (*1 Kor 15, 32*). Tuomet ir pasaulio galas yra tik visuotinis šio neprasmingo gyvenimo užbaigimas. Tuomet šūkis „valgykime ir gerkime“ tinka ir visam istoriniam vyksmui. *Galutinės mirties aki-vaizdoje istorija pasidaro grynai štapusinė.* Žmogaus žvilgis kryps- ta į šią žemę, bet nerasdamas joje prasmės ir regėdamas viso ko

³ Maceina A. Niekšybės paslaptis// Raštai, t. 3, p. 270.

⁴ Maceina A. Tikėjimas ir laisvė// Raštai, t. 10, p. 291-292.

⁵ Maceina A. Niekšybės paslaptis// Raštai, t. 3, p. 269.

⁶ Ten pat, p. 268-269.

⁷ Ten pat, p. 269.

galą apstemta ir virsta skausminga nevilties išraiška. <...> Nusiminimas atsispindi kiekvieno prisikėlimą netikinčio žmogaus akyse. Todėl yra visai suprantama, kodėl pirmieji krikščionys taip stipriai atsirėmė į Kristaus prisikėlimo tiesą. Joje jie regėjo visuotinį išsigelbėjimą iš neprasmes. Jie jautė, kad *prisikėlimas yra esmingai susijęs su nemirtingumu*.⁸

T. M. Tad jeigu žmogus yra nemirtingas, jis prisikels, o jeigu...

A. M. <...> jeigu jis neprisikels, jis nėra nemirtingas; o jeigu jis nėra nemirtingas, tuomet visas jo buvimas yra viena didžiulė neprasme. Kristaus prisikėlimas laidavo visų prisikėlimą ir tuo pačiu pagrindė tikėjamą žmogaus nemirtingumu.⁹

T. M. Tai, manyčiau, svarbi pastaba. Juk ko labiausiai trokšta žmogus, jei ne nemirtingumo? Pasak Jūsų, būtent prisikėlimas laidavo žmogaus nemirtingumą.

A. M. Štai dėl ko pirmieji krikščionys buvo pažymėti džiaugsmo žyme. Žemės gyvenimas jiems nebebuvo nusiminimas bei nevilties, bet tik pasiruošimas būsimajam visuotiniam atnaujinimui. Jis turėjo prasmę, nes jis tapo sujungtas su amžinybe.¹⁰

T. M. Džiaugsmas iš tikro gan retas mūsų gyvenimo svečias. Vadinasi, daugelio iš mūsų nusiminimas tarsi liudija nykstant tikėjimų prisikėlimu, o kartu ir... nemirtingumu. Bet juk tokiu atveju žmogaus gyvenimas darosi beprasmiš.

A. M. <...> su šiuo tikėjimu drauge nyksta ir žemiškojo gyvenimo prasmė. Pasidairę po šiandieninį pasaulį turėsime pripažinti, kad *nusiminimas yra būdingiausia dabartinio žmogaus žymė*. O atsiminę, kad šis žmogus, kaip ir anas areopago graikas, nenori nieko apie prisikėlimą girdėti, suprasime šios žymės kilmę ir jos esmę. Atitrauktas Dievo ir Mesijo pripažinimas žmogaus neišgelbsti, kaip jis neišgelbėjo nė senovinio žmogaus. Ne-

prasmė vis giliau ėda jo širdį. Gyvenimas vis labiau darosi šia-
pusinis. Žemė virsta vienintele ir galutine tėvyne. Todėl aplin-
kui ją esti telkiamos visos tokio žmogaus pastangos. Jos tarny-
bai esti pajungiami ir Krikščionybė. Iš jos pradedama laukti
laimės jau šioje tikrovėje: žmogaus bei visuomenės išauklėjimo,
socialinių santykių sutvarkymo, demokratijos įgyvendinimo,
gausių šeimų, geros sveikatos, pasisekimo savame amate ir t. t.
Antgamtinis jos bruožas yra pamirštas arba bent nutylimas.
Prisikėlimo idėja esti laikoma beveik nesąmone, kurios niekas
nedrįsta viešumoje ištarti.¹¹

*7. M. Tad ta gyvenimo neprasmė, apie kurią kalbėjote, atsiranda
nykstant prisikėlimo tikėjimui, o jam nykstant ir pačiame žmoguje,
ir pasaulyje pradeda viešpatauti piktosios jėgos.*

*A. M. Prisikėlimo idėjos apsiblausimas yra antikristo laimėjimas
tiek atskiro žmogaus, tiek istorinių tarpsnių sąmonėje.* Ir priešingai,
prisikėlimo idėjos ryškumas, gilus tikėjimas Kristų prisikėlus, sa-
vo pergyvenimų sutelkimas aplinkui šį tikėjimą yra Krikščiony-
bės stiprumo ženklas, nepaisant kad daugelis iš jos tyčiotūsi ar
nenorėtų klausyti jos žodžių. Areopage paskelbta Naujiena apie
„Jėzų ir prisikėlimą“ yra naujiena visiems amžiams ir visoms tau-
toms. Ir šia naujiena yra gyvas mūsų tikėjimas.¹²

*7. M. Juk šis tikėjimas žadina nemirtingumo viltį ir pripildo gyve-
nimą prasmės. Tikroji krikščioniškosios sąmonės žymė yra tikėjimas...*

⁸ Ten pat, p. 269-270.

⁹ Ten pat.

¹⁰ Ten pat.

¹¹ Ten pat.

¹² Ten pat, p. 271.

A. M. <...> tikroji krikščioniškosios sąmonės žymė yra <...> *tikėjimas Kristaus prisikėlimą*. <...> Prisikėlimo idėja yra kalavijas, kuris perskiria dvasias.¹³

T. M. Apsisprendusias už Kristą ir apsisprendusias prieš Jį. Bet kodėl ši graži idėja mūsų laikais prigeso?

A. M. kažkas tamsaus ir neaiškaus stovi už visų mūsų istorinių įvykių. Solovjovo minimas „piktas nujautimas“ pradeda būti apčiuopiamas labai aiškiai.¹⁴

T. M. O „Tutčevo potvynis mus iš tikro neša į savo tamsią begalybę“. Ar ne tai yra mūsų nusiminimo ir liūdesio pagrindas?

A. M. Apvaldytas liūdesio, niūrus ir nusiminęs žmogus parodo, kad jis nepasitiki atpirkimu ir todėl neranda pagrindo džiaugtis. *Liūdesys objektyvine savo prasme visados yra Kristaus pasiuntinybės atmetimas*. <...> *Būti niūriam po Kristaus prisikėlimo reiškia netikėti, kad Kristus iš tikro prisikėlė?*¹⁵

T. M. Ojuk ne vienas šiandien yra niūrus ir nusiminęs...

A. M. Nereikia nė aiškinti, kad niūrumas yra pagrindinė dabartinio žmogaus nuotaika. *Tikro džiaugsmo šiandien nėra?*¹⁶

T. M. Tai tiesa. Ir net linksma Naujiena dažnai negelbsti.

A. M. Šiandien esama tik linksmybių, sutartinių, dirbtinių, paviršutinių, pro kurias prasiveržia gilus visų mūsų liūdesys, nuobodis gyvenimu, sunki neprasme ir neviltis. <...> Tai yra ženklas, kad *dabarties žmogus nebetiki Kristaus atpirkimu*, kad jis tebegyvena senąją nuodėmės nuotaiką, kad nuodėmę jis yra padaręs pastovia savo būseną, todėl neranda išeities, užtat liūdi ir graužiasi. Savo liūdesiui pergalėti arba bent pamiršti jis griebiasi, kaip šv. Pranciškus teisingai išvelgė, tuščių pasaulio smagumų ir juose ieško paguodos. Nepaprastas pasilinksminimo vietų ir priemo-

nių išsivystymas ir yra šiandien vidaus ištuštėjimo bei nykumo išraiška. *Šiandieninis pasaulis intensyviai linksmiasi todėl, kad intensyviai liūdi.* Jis yra pasiekęs priešgynybę anai Mesijo atėjimu besidžiaugiančiai kūriniųjai. Koncertais ir dainomis, teatrais ir filmomis, romanais ir eilėraščiais, kavinėmis, restoranais, kabaretais, smuklėmis, šventėmis, baliais dabartinis žmogus ne pasitinka ateinantį Išganytoją, bet bėga nuo Jo, prisidengia nuo Jo, mėgindamas pabėgti ir nuo liūdesio, kuris ištinka kiekvieną.¹⁷

T. M. Bet sutikime, kad šiandieniniame mūsų gyvenime išties yra pagrindo liūdėti, o džiaugtis dažnai jo nerandame. Tai, be abejo, tikėjimo klausimas. Tačiau ar visada mes turime vien džiaugtis, net, pavyzdžiui, ir nelaimės atveju?

A. M. Subjektyviai žmogus gali būti nelaimingas, prislėgtas, kenčiaš, todėl liūdnas. Tačiau jeigu jis jaučia Atpirkimo reikšmę, dar daugiau, jeigu jis pats dalyvauja istoriniame jo skleidimesi, jis džiūgauja, nes žino, kad tiek jo, tiek visų kitų kentėjimai yra tik *buvusios* nuodėmės liekanos, kurios taip pat bus galop sunaikintos. „Paskučiausioji neprietelė bus sunaikinta mirtis“ (*1 Kor 15, 26*). O mirties pergalės akivaizdoje kiekvienas liūdesys darosi tik praeinantis, tik subjektyvus šešėlis, neturįs pagrindo objektyvinėje būtyje, pašvęstoje ir atstatytoje Kristaus prisikėlimu. Kad subjektyvūs negandai nusilenkia objektyviam džiugesiui, rodo visų mūsų patyrimas. Tą dieną, kai mūsų tauta atgaus Nepriklausomybę, visų lietuvių veidai švitės džiaugsmu, nors tarp jų bus ligonių,

¹³ Ten pat, p. 266.

¹⁴ Ten pat, p. 271-272.

¹⁵ Maceina A. Saulės giesmė// Raštai, t. 4, p. 297.

¹⁶ Ten pat, p. 298.

¹⁷ Ten pat.

sužeistųjų, paliegusiųjų, nelaimingųjų. Tačiau jie nekreips dėmesio į asmeninius savo skaudulius: šie pasirodys jiems smulkūs ir menki, palyginti su visos tautos laime. Tiesa, šie skauduliai neišnyks, juos reikės iškęsti ligi galo. Bet jie nebebus tos pačios prasmės kaip anksčiau. Jie bus panerti į objektyvinę tautos pergalę ir iš jos semsis giedros laikiniems aptemimams.¹⁸

T. M. O kaip į tai žiūri Krikščionybė?

A. M. Tas pat yra ir Krikščionybėje. Būdama išganymo religija, ji pastato prieš žmogaus akis aną didžiąją pergalę, kurią Kristus iškovojo Kalvarijos kalne visai kūrinijai. <...> Todėl nors žmogus ir turėtų savų asmeninių negandų, tačiau jie pasirodytų menki šios visuotinės pergalės šviesoje. <...> Dėmės individualinėje krikščionio egzistencijoje anaipatol nepadaro, kad ši egzistencija sutemtų savyje, kad ji neberekštų kūrinių džiaugsmo ir nebetriumfuotų su mirtį pergalėjusiu Kristumi.¹⁹

T. M. *Skamba įtikinamai, tačiau paprastam žmogui, kad jis kuo nors patikėtų, reikia įrodymų, faktų, įvykių. Matyt, todėl, kad jų jam nepakanka, jis nesidžiaugia net ir nemirtingumo pažadu, jaučiasi nelaimingas. Kaip šių nelaimingų žmogaus būkle vertina Krikščionybė?*

A. M. Krikščioniškoji religija regi šios būklės priežastį ne bendrame daiktų praeinamume, <...> bet tam tikram *įvykyje* (išskirta mano. - **T. M.**), kuris suardė pirmąją žmogaus santykį su Dievu. Iš šio suardymo kaip jo pasėkos ir kilo rūpestis, kančia bei mirtis. Nelaiminga būklė, kurioje dabar visi esame, pasak Krikščionybės, ne koks nors likimas, bet paties žmogaus elgesio padaras: tai nuodėmė, tačiau suprasta ne grynai moraline ar sociologine prasme, bet ontologine. Nuodėmė yra ne tik klaidinga samprata, klaidinga idėja ar klaidingas mokslas, bet klaidingas buvi-

mas. Nusidėjėlis ne tik elgiasi klaidingai, bet ir klaidingai būna. Klaidingas gi buvimas vyksta nebūties linkui. Klaidingai būti reikia būti atsigrėžus į nebūtį. Todėl šv. Augustinas nuodėmę ir vadiną „inclinatio ad nihilum - polinkis nebūtin“. Šis polinkis nebūtin susiklosto mirties pavidalu ir randa joje giliausią anos nelaimingos būklės išraišką. Mirtis kaip įvykis kyla iš nuodėmės kaip įvykio. Nelaiminga arba puolusi žmogaus būklė yra ne kas kita, kaip šio nuodėmingo įvykio virtimas istoriniu vyksmu.²⁰

T. M. Kas šios nelaimingos žmogaus būklės atžvilgiu yra išganymas?

A. M. Ne kas kita, kaip ano suardyto žmogaus santykio su Dievu atstatymas. Kadangi tačiau žmogaus santykio su Dievu suardymas buvo įvykis, todėl ir jo atstatymas turi būti įvykis. Jokia idėja ir joks mokslas, jokia teorinė išvalga ar apšvietimas negali įvykio nugalėti ir jo pašalinti: vienas įvykis gali būti pakeistas tik kitu įvykiu. Jei nelaimingos žmogaus būklės pradžia buvo įvykis, tai išganymo pradžia gali būti irgi tiktai įvykis: „unde mors oriebatur, inde vita resurgeret - iš kur kilo mirtis, iš ten turės kilti ir išganymas“, kaip tai prasmingai skelbia šv. Kryžiaus Mišių prefacija. Mirtis kaip kraštutinis anos nelaimingos žmogaus būklės susiklostymas gali būti pergalėta tik kraštutiniu išganymo išraiškos susiklostymu. Šį kraštutinį ir galutinį išganymo susiklostymą Krikščionybė vadina prisikėlimu. Tačiau kadangi mirtis yra įvykis, - ne idėja, ne prasmuo, ne teorija, bet vienkartinis tikras įvykis, - todėl išganymas nuo jos arba prisikėlimas gali būti taip pat tiktai tikras ir vienkartinis įvykis: prisikeldamas Kristus nugalėjo savą asmeninę mirtį ir kartu pagrindė visuotinį žmonių prisikėli-

¹⁸ Ten pat, p. 294-295.

¹⁹ Ten pat, p. 295.

²⁰ Maceina A. Didieji dabarties klausimai // Raštai, t. 5, p. 254.

mą kaip galutinę išganymo išraišką, tapsiančią taip pat įvykiu istorijos pabaigoje.²¹

T. M. Vadinasi, išganymas yra istorinis vyksmas, kuris taps įvykiu istorijos pabaigoje?

A. M. <...> jis prasideda įvykiu - Kristaus prisikėlimu ir baigiasi taip pat įvykiu - visuotiniu prisikėlimu.²²

T. M. Tad galima pasakyti, kad Krikščionybės esmę sudaro įvykis ir būtent todėl jos skelbiamos tiesos yra gana patikimos.

A. M. <...> įvykis nesileidžia permąstomas, peraiškinamas, perprasminamas, pertvarkomas. Tikrai buvęs ir vienkartinis įvykis pasilieka amžinai toks, koks įvyko. Jame nieko negalima pakeisti paprasčiausiai dėl to, kad negalima laiko atsukti atgal: laikas yra neapgėžiamas. <...> Kas mėgintų iš tikro įvykį keisti, paverstų jį idėja. <...> Krikščionybė yra ne kokios nors idėjos paskelbimas, bet įvykis tikriausia šio žodžio prasme.²³

T. M. Ojeigu ji yra tikras įvykis, tai, matyt, netikėti ne tik neprasminga, bet galbūt ir neįmanoma, nes...

A. M. <...> šis įvykis yra ne bevardis, bet turi savo autorių - Jėzų iš Nazareto. <...> „Krikščionybės pradžioje stovi ne mitas, ne idėja, ne prasmuo, bet viena asmenybė ir jos likimas.“²⁴

T. M. Taigi įvykis, kurio mes negalime nepastebėti, net jeigu ir abejotume jo tikrumu.

A. M. Kas šio įvykio nepastebi, kas jo nevertina arba jį nuvertina, tas atkrinta į mitologinį lūkestį, pasilikdamas grynai žmogiškojoje plotmėje ir neregėdamas, kad ši plotmė yra atsakyta iš Dievo pusės Kristumi kaip istorine asmenybe ir kad todėl išganymas esmėje jau yra įvykęs: jis reikalingas dabar tik priimti asmeniškai ir plėsti istoriškai, tikint į Kristų ir Jo darbus bei veiksmus.²⁵

T. M. Ojeigu mes netikime šio įvykio tikrumu, netikime Kristaus, jo darbų ir veiksnių, kas tada?

A. M. <...> Kristus yra aiškiai pasakęs: „Nuo manęs atsiskyre jūs negalite nieko nuveikti“ (*Jn 15, 5*).²⁶

T. M. Tokiu atveju pasidaro suprantama ir nelaiminga žmogaus būseną, apie kurią kalbėjome, — ji yra paties žmogaus elgesio padarinys. Atsiskyrimas nuo Kristaus, kitaip tariant, nuodėmė žmogų išties padaro bejėgį, todėl ir nelaimingą, nes jis savo paties valia netenka atamos.

A. M. Taigi pasirodo, kad *nepasitikėjimas Dievu pražudo pasitikėjimų pačiu savimi*. <...> žmogus dabar yra labiau negu kada nors vienas, visų paliktas ir užmirštas.²⁷ Ir vis dėlto žmogus gali į Dievą netikėti. Jis gali Jo nerasti nei kaip atsitiktinių būtybių pagrindo, nei nesusidurti su Juo savoje egzistencijoje.²⁸

T. M. Ar tai nėra tik psichologinis nusistatymas?

A. M. Be abejo, šitoks egzistencijos nusistatymas visados bus tik psichologinis. Ontologinio pagrindo jis niekada neturės. *Ontologinio bedieviškumo nėra ir būti negali*. Egzistencija neišvengiamai laikosi transcendencijoje, todėl savo gelmėse ji bedieviška virsti negali. *Ontologinis netikėjimas yra nebūtis*.²⁹

²¹ Ten pat.

²² Ten pat, p. 255.

²¹ Ten pat, p. 250, 257.

²⁴ Ten pat, p. 252, 257. Maceina cituoja H. Zahrntą.

²⁵ Ten pat, p. 257.

²⁶ Maceina A. Dievas ir mūsų amžius // Raštai, t. 10, p. 59.

²⁷ Ten pat, p. 58.

²⁸ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 601.

²⁹ Ten pat.

T. M. Bet kokią prasmę turi šis psichologinis nusigręžimas nuo Dievo?

A. M. <...> turi nepaprastos prasmės. Užsklendęs savą egzistenciją Dievui, žmogus mėgina taip sudėstyti visą save ir savo gyvenimą, tarsi šis vyktų pats iš savęs, tarsi jis turėtų pagrindą pats savyje. Tačiau tai yra ne tik psichologinė iliuzija, bet sykiu ir nepaprasta ontologinė grėsmė. Juk atsipalaiduoti nuo Dievo reikia pasukti į nebūtį ir mėginti ją savomis jėgomis pergalėti. Nebūtis žmogui gresia visados. *Būti nebūties akivaizdoje yra amžinas žmogaus likimas.* Žmogus, gražiu Heideggerio pasakymu, yra „nebūties vietininkas“. Baimėje, kaip minėjome, ši nebūties grėsmė, ši galimybė nebūti kaip tik ir atsiskleidžia. Tada mes pajaučiame, kad mes laikomės ne savimi, bet Kitu. Jeigu tad šitą Kitą paneigiame, kuo tada ginsimės nuo nebūties? Kieno jėga galėsime išverti jos akivaizdoje?³⁰

T. M. Tikriausiai tada mums liks tik viena galimybė — nebūti. Ir kaip tik čia, matyt, glūdi netikėjimo tragedija. Tačiau juk kiekvienas žmogus trokšta būti. Ir jeigu aš paklausčiau, kam iš viso Dievas reikalingas žmogui ir pasauliui, Jūs atsakytumėte...

A. M. <...> Jis yra reikalingas pasauliui *būti*?³¹

T. M. Todėl ir reikia tikėti?

A. M. „*Reikia tikėti paprasčiausiai todėl, kad Dievas yra.*“ Dievo buvimas - štai kas yra tikėjimo pagrindas.³²

T. M. Ar galima sakyti, kad tikėjimas panaikina mirties nuosprendį? Jeigu taip, tai kyla klausimas: ar visiškai panaikina? Įdomu, ką apie tai gali pasakyti ne filosofas ir ne teologas Antanas Maceina, bet — žmogus? Nors tikriausiai sunku atskirti filosofą Antaną Maceiną nuo žmogaus Antano Maceinos. Sakėte, kad teigiamas apsisprendimas Dievo atžvilgiu suteikia mums galimybę būti ir po mirties.

A. M. *Krikščionybėje pomirtinis buvimas jau nebėra likimas, bet apsisprendimas.* <...> krikščioniškasis žmogus, kurį jau yra palietęs dieviškasis Apreiškimas visa savo pilnatve, pergyvena anapusinį buvimą kaip tikresnį ir prasmingesnį negu šios tikrovės egzistencija. Tai yra ne šešėlio, bet absoliutinės šviesos (arba absoliutinės tamsos) karalystė, kur yra arba absoliutinė laimė, arba absoliutinė nelaimė. Krikščioniškajam supratimui anapusinis gyvenimas nėra chaosas, bet diferencijuota būseną pagal paties žmogaus apsisprendimą. Jis nėra vienalytis <...>. Jo forma priklauso nuo žemiškojo gyvenimo ir nuo apsisprendimo transcendencijos atžvilgiu. Apreiškimo neapšviestas žmogus pomirtinį gyvenimą atsieja nuo transcendencijos ir padaro jį savotiškai nepriklausomą. Žmogus, atrodo, kažkokio likimo esti stumiamas į požemių pasaulį ir ten prievarta veda tamsų ir liūdną gyvenimą. Galimas daiktas, kad šitoks pomirtinio pasaulio atsiejimas nuo transcendencijos yra žmogaus proto negalios ženklas. Bet labai galimas daiktas, kad tai yra iš sąmonės gelmių išsiveržusi neatpirkto žmogaus tragedija.³³

T. M. *Jūs kalbate kaip teologas.*

A. M. <...> *nesu teologas* ir niekad juo nebuvau. <...> Jei betgi „teologiją“ suvoksime žodiškai, kaip *kalbą apie Dievą*, tai *esu* teologas ir, atrodo, juo būsiu ligi savo amžiaus galo. Sia prasme net ir pastaroji mano knyga „Filosofijos kilmė ir prasmė“ (1978) yra „teologinė“, nes ir ji pamažu eina Dievo linkui ir jo klausimu užsisklendžia. Dr. K. Girnius teisingai pastebėjo, kad ši knyga

³⁰ Ten pat, p. 601-602.

³¹ Maceina A. Bažnyčia ir pasaulis// Raštai, t. 5, p. 98.

³² Ten pat, p. 108. Maceina cituoja A. Siniavskio žodžius.

³³ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 558-559.

„teikia Dievo buvimo įrodymą“ ir kartu „sistemiškai pagrindžia (autorias) „Religijos filosofijos“ svarstymus“ <...>, vadinasi, mėgina atverti kelią į Dievą kaip galutinį metafizikos laimikį <...>. Be abejo, žmogus savo mąstymu gali Dievą laimėti, gali jį ir pralaimėti. Kiekvienu tačiau atveju Dievas yra jo mąstymo objektas. Jis yra buvęs ir likęs taip pat ir mano mąstymo objektas, tretyje net *pirmaeilis* objektas, ne kaip jis yra pats savyje <...>, bet kaip jis yra santykyje su žmogumi, tai yra *religijos Dievas*. <...> Greičiausiai tai yra noras egzistencinei patirčiai nutiesti logiškai stipresnius pagrindus ir tuo būdu išgelbėti šią patirtį iš grynai psichologinės būklės pakeliant ją į metafizinį matmenį. Psichologiškai *galimas* nurodymas į Dievą <...> manęs nepatenkina: <...> *nurodo tik į galimą Dievą*, o jausčiausi žeminąs pats save, jei garbinčiau galimybę. Todėl ieškau *būтино* nurodymo, logiškai būтино, nes *būtinąs nurodymas reikalauja ir būтино nurodomojo*. Tokį būtiną nurodymą į Dievą kaip būtiną tariuosi radęs būtybės kaip kūrinio sampratoje. Perkėlus šią sampratą į žmogaus būvį, atsiveria šio būvio sklaidai labai platūs bei tolimi akiračiai.³⁴

T. M. O dabar Jūs kalbate kaip filosofas.

A. M. Mano santykis su filosofija yra iš tikro „*mano santykis*“, pabrėžiant abu žodžius: „*mano*“ nurodo į tai, kad stengiuos žengti į savitą mąstymą; „*santykis*“ nurodo į tai, kad filosofija yra mano gyvenimo antrasis poliūs šalia manojo Aš. Iš šių dviejų poliū sąveikos kyla įtampa, o tuo pačiu ir veikla, reiškusi daugiausia *rašto* būdu.³⁵

T. M. Ką Jums reiškia tikėjimas?

A. M. Ar žmogus gali egzistuoti be Dievo? <...> Atsitraukęs nuo Dievo žmogus pasidaro tarsi nuo Saulės atsipalaidavusi Žemė, lekianti į tuščią ir tamsią erdvę. Čia viskas yra susimaišę. Čia ne-

žinia, kur yra apačia ir kur viršus, nes nebėra centro. Čia darosi kas kartą vis šalčiau ir tamsiau. Čia apstemsta visi pavidalai, ir reikia žiburius degti jau priešpiet. Iš tikro, jeigu žmogus yra Dievo paveikslas, tai atsikabinti nuo Jo reiškia atsikabinti nuo savo Originalo, nuo savo Modelio, nuo savos egzistencijos Pagrindo. Argi paveikslas negyvena savo Originalo prasme? Ir kuo gi jis virsta ši Originalą paneigęs? Bedieviškoje egzistencijoje girdėti Dievą laidojančių duobkasių triukšmas. Bet ar tai nėra triukšmas, kad išsklaidytų begalinę anos tuščios erdvės rylą? Bedieviškoje egzistencijoje jausti dieviškųjų puvėsių kvapas. Bet ar tai nėra ženklas, kad pati mūsų egzistencija pradėjo pūti?³⁶

T. M. Tačiau kadaise pasakėte, kad Jums tikėjimas — baisi rizika.

A. M. Nors ir suvokdamas tikėjimą kaip riziką <...>, ašen visą gyvenimą likau ištikimas krikščioniškajai religijai.³⁷

T. M. Ir tai buvo Jūsų paties laisvas apsisprendimas.

A. M. Būdamas mano paties apsisprendimas, tikėjimas gali būti priimamas tik laisvai, todėl yra asmeninis ligi pat žmogaus gelmių. *Tikėjimo tiesa yra visados mano paties tiesa* - arba tikėjimo iš viso nėra.³⁸

T. M. Kas gi yra tikėjimas?

A. M. Formaline savo esme *tikėjimas yra dalyko laikymas tikru* - daugiau nieko.³⁹

³⁴ Maceina A. Filosofijos keliu // Raštai, t. 6, p. 390-392.

³⁵ Ten pat, p. 416-417.

³⁶ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 604.

³⁷ Maceina A. Filosofijos keliu // Raštai, t. 6, p. 383.

³⁸ Ten pat, p. 414.

³⁹ Maceina A. Tikėjimas ir laisvė // Raštai, t. 10, p. 282.

T. M. Visa tai gana sunku suprasti paprastam žmogui.

A. M. Kasdienybėje egzistenciškai žmogus nemąsto, nes čia jis tikrai ir neegzistuoja; čia jis tik paprastai būna, todėl tik paprastai ir galvoja. <...> Žmogus pradeda mąstyti todėl, kad šiuo aktu jis nori išsklaidyti aną nebūties tamsą, kuri jį laiko apsupusi kančioje.⁴⁰ [Kita vertus,] ir mokslininkas, ir beraštis miršta vienodai.⁴¹

T. M. Tačiau ir vienam, ir kitam rūpi būti. Ir man rūpi būti, todėl aš dar kartą klausiu: ar apsisprendimas Dievo atžvilgiu, arba tikėjimas, tikrai gelbsti žmogų nuo galutinės mirties?

A. M. <...> mirtis visados yra ontologinė rizika dingti nebūtyje. Verčiami eiti šios rizikos keliu neišvengiamai, tuo pačiu esame verčiami žvelgti į akis nebūčiai kaip gresiančiai prapulčiai, kuri ir sukrečia žmogaus būtybę ligi pat gelmių.⁴²

T. M. Ar tai nereiškia, kad tikėjimas vis dėlto neapsaugo mūsų nuo nebūties ir mirties nuosprendžio nepanaikina?

A. M. Jis tik palaiko viltį.⁴³ Tie, kurie iš viso Kristų netiki, gyvena tiktai šiapus be jokios būsimojo gyvenimo vilties. Tuo tarpu krikščionys, tikėdami Kristų, grindžia juo būsimąją transcendentinę tikrovę.⁴⁴

T. M. Bet tai mirties problemas neišsprendžia. Ir net filosofija čia nieko negali paaiškinti, argi ne taip?

A. M. Mirties problema - štai kas yra religijos šaknis. Deja, šios šaknies filosofija nepasiekia, nes neatsako, ar žmogus *būna* ir po mirties. Jei mano mirtis yra manęs kaip Aš-būtybės galas, tuomet mano santykis su Būtimi man yra daugiau negu abuojas: jis yra apgaulus ir todėl atmetinas. Santykis su Būtimi kaip buvimo grindėja gali užsimegztį tik tada, kai mano buvimas yra man amžinai laiduotas.⁴⁵

T. M. Tačiau tuo niekas nėra tikras.

A. M. <...> to niekas nežino. Užtat čia esama laisvės tikėjimui ir netikėjimui, religijai kaip palaimai ir religijai kaip apgaulei. Šia prasme ir rašiau <...>, kad man tikėjimas – baisi rizika: mes galime būti apsisprendę už niekį. Štai kodėl, mano pažiūra, filosofija kaip interpretacija *logine būtinybe veda* į Dievą, bet neveda į religiją, kadangi neveda į mano pomirtinį buvimą; pomirtinės metafizikos nėra. Gi egzistenciškai svarbiausia yra ne tai, ar *Dievas yra*, bet tai, ar aš esu amžinas savo buvimu kaip Aš, kaip *Antanas*. Negalint į tai atsakyti filosofškai, loginis kelias į Dievą darosi blankus ir net bereikšmis.⁴⁶

7. M. Tai suprantama, juk Dievas, pasak Jėsu, yra nesuvokiamybė, paslaptis...

A. M. Taigi... <...> Gal čia ir glūdi kažkokia beveik įgimta atgrasa visam tam, kas Dievop eina logikos keliu. Radus Dievą šio kelio gale, dar anaip tol nerandame laido, kad mirštant nežūstama visiškai. <...>. T. de Chardiną atgrasė mane nuo savo teorijų kaip tik tuo, kad jam esą vis tiek, ar jis po mirties buvosiąs, ar nebuvo siąs: Horacijaus „non omnis moriar“. Aš spjau nu į visus dievus ir dieveklus, jei esu tik dalelė, iš kosmoso išnirusi ir į kosmosą grįšianti. Žinoma, šią mintį galima apgręžti teigiant, kad Dievo buvimas esąs pagrindas žmogaus nemirtingumo. Dievui nesant, apie

⁴⁰ Maceina A. Jobo drama // Raštai, t. 3, p. 466, 468.

⁴¹ Maceina A. Filosofijos keliu // Raštai, t. 6, p. 416.

⁴² Maceina A. Asmuo ir istorija // Ten pat, p. 332.

⁴³ Ten pat.

⁴⁴ Maceina A. Saulės giesmė // Raštai, t. 4, p. 328.

⁴⁵ A. Maceinos laiškas J. Girniui (1978 11 21)//Lietuvos nacionalinės M. Mažvydo bibliotekos Rankraščių skyrius, A. Maceinos archyvas, f. 181-185.

⁴⁶ Ten pat.

nemirtingumą nebūtų galima iš viso kalbėti. Tai tiesa. Tačiau vien Dievo buvimo irgi neužtenka, kad sueičiau su juo *santykini*, jei mano amžinas likimas man nėra laiduotas. Šios dvi problemos yra susijusios neatskiriamai, ir antroji iš jų egzistenciškai yra vyraujanti. Nes Dievo buvimo atskleidimas mirties tikrovės anaipol nepašalina, o tuo pačiu nepašalina nė galimybės mirtimi žlugti galutinai. Tuo tarpu anas mūsų minties kelio gale „sėdįs“ ir mūsų „laukiąs“ Dievas netaria apie tai nė žodelio. Filosofija nutyla, bet ir Dievas tyli.⁴⁷

7. M. Tad ką mums daryti šio tylinčio Dievo akivaizdoje?

A. M. Mes laisvi <...> akivaizdoje tylinčiojo Dievo. <...> Dievo prabildinti sava metafizika mes negalime. Mes negalime Jį pasiklausti savos mirties reikalų. Čia, be abejo, tuojau atskuba *teologas*, nešinas po pažastimi Apreiškimo ritinėliu, ir jį išvyniojęs skaito mums Dievo žodį - visokiu reikalų. Kaip gražu: turime atsakymą į viską, taigi ir į pomirtinio likimo klausimą. Tačiau *kad* Dievas kalba, kaip tvirtina teologas, ir *ką* Jis kalba, mes galime tik *tikėti*, vadinasi, laisvai apsispręsti, kad tai *Dievas* kalba, ir laikyti *tiesa* tai, *ką* Jis kalba. <...> niekur nesame tokie laisvi, kaip Dievo akivaizdoje, akivaizdoje šio tylinčiojo Dievo. *Nežinome*, ar buvosime po mirties. Užtat *tikime ir pasitikime*<...> Dievu.⁴⁸

7. M. Vadinasi, mes tikime tik todėl, kad norime gyventi amžinai. Bet ar gyvensime — to mes nežinome ir niekada nesužinosime. Gaila. .. Tačiau mes esame laisvi. Beje, ar istorijos drama nėra žmogaus laisvės drama? juk daugelis žmonių savo laisvu apsisprendimu nusigręžė nuo Dievo, ir šis nusigręžimas turėjo, kaip matome, katastrofiškų padarinių.

A. M. Žinia, apsisprendimas už Kristų ar prieš Jį yra pirmiausia giliausias žmogiškosios širdies dalykas. Bet jis niekad neišlieka paslėptas sieloje: *jis objektyvuojasi*.⁴⁹

T. M. Ir jo objektyvacijos dažnai baugina — tai pikti darbai ir poelgiai, nors, žinoma, esama ir gerų. Tačiau, atrodo, piktu, viskų griauvančių kur kas daugiau. Tad ir pasaulio galas yra neišvengiamas.

A. M. <...> *gamtos tvarkoje nugalėtojas yra piktybė, antgamtės tvarkoje - gėrybė, ir šita įtampa yra gamtinės tvarkos suirimo priežastis.* Pasaulio galas nėra joks atskiras veiksmas iš šalies, bet tai nuolatinis istorijos žygiavimas į nuolat augantį pasidavimą piktybės vergijai. <...> istorija yra <...> besitęsiantis ėjimas į visuotinį sugriuvimą.⁵⁰

T. M. Tai dramatiška.

A. M. Šios dramatos atomazga yra pesimistinė, tačiau ne ta prasme, kad žmogus negali išvengti ateinančio galo, bet kad žmogus pats jį paruošia savo laisvu ir sąmoningu apsisprendimu.⁵¹

T. M. Ar tai nereiškia, kad optimizmui pagrindo nėra?

A. M. Žmogiškasis buvimas žemėje yra pats laikinumas. Krikščionybė kaip tik tai skelbia. Apreiškimo vaizduojamame gyvenime anapus žmogaus amžinoji *esmė* randa taip pat amžiną pasireiškimą *buvime*. Šia prasme krikščioniška istorijos samprata iš pagrindų yra *optimistiška ir skelbianti gyvenimų*. Ji nelieka ištikiama žemei, bet tik šiai neperkeistai, praeinamai, piktai žemei. Ji skelbia betgi *naujų žemę* (plg. *2 Pt 3, 13; Apr21, 1*), kuri kyla ne kaip gamtinės raidos ir tobulėjimo galutinė išdava, bet kaip dovana iš viršaus, Dievo kūrinys, malonė. Krikščioniškos istorijos

⁴⁷ Ten pat.

⁴⁸ Ten pat.

⁴⁹ Maceina A. Niekšybės paslaptis// Raštai, t. 3, p. 232.

⁵⁰ Ten pat, p. 234.

⁵¹ Ten pat, p. 235.

sampratos optimizmas remiasi ne tik žmogiškojo genijaus kūrybine galia, bet remiasi iš esmės Dievu, Kūrėju, kuris žmogų „vi-soje jo didybėje nuostabiai sukurs ir dar nuostabiau atnaujins“. <...> Krikščionybė sykiu skelbia antgamtinės gėrybės galutinę ir amžiną pergalę prieš piktašias jėgas ir galybes: „Mirties daugiau nebebus; nei dejavimo, nei šauksmo, nei skausmo nebebus daugiau“ (*Apr21, 4*)?⁵²

T. M. Tačiau tuo būtinai reikia tikėti. O Jūs ne kartą sakėte, kad Jums tikėjimas — baisi rizika. Atrodo, kad ir Jūs, netgi Jūs kartais abejojate ta gražia ateitimi, ta nauja žeme, kurią skelbia Krikščionybė?

A. M. Tu tiek vilčių dedi į mane. <...> Tu manai, esą aš suradęs tikrąjį kelią ir jį rodam kitiems; Tu lauki iš manęs pastiprinimo, paaiškinimų, paramos. <...> Nepamirški <...>, kad ir aš esu paprastas, silpnas žmogelis, kaip ir visi kiti; kad ir manyje pilna visokių ydų, klaidų bei silpnybių; kad ir aš turiu aibę abejonių bei neaiškumų, kurie ir liks neaiškumai lig pat mirties.⁵³

T. M. Sakėte, kad visi mes esame keleiviai žemėje...

A. M. Iš tikro taip <...>. Tik reikia išlaikyti keleivinę dvasią, kad atėjus laikui nė kiek neabejotum <...> keliauti tėvynėn, o dar labiau - kad atėjus pastarajai valandai nebūtų sunku palikti šios žemės anos amžinosios tėvynės naudai.⁵⁴ Šioje žemėje mes esame visados tik pakeliui - *in via*?⁵⁴

T. M. Pakeliui į amžinąją tėvynę? Juk taip norisi žinoti, kokia ji bus — šio kelio pabaiga ir kur mes iš tikro keliaujame. Kur mes keliaujame?

A. M. Mūsų, gyvųjų, kelio pabaiga labai neaiški, ypač šiame galvą pametusiam, sujukusiam *dabarties* pasaulyje. Kažkoks siau-

bas kybo ant žmonijos, ir visi vaikščioja suklusę, truputį susikūpinę. .. Tik tie ramūs, kurie iškeliauja keliais be kelrodžių, „ir niekas niekas nepaklydo“.⁵⁶

T. M. Ir Jūs nieko daugiau nepridursite?

A. M. Viena tik norėčiau čia pastebėti: yra *Aukščiausioji Meilė*, kuri regį mūsų padėtį ir todėl nereikalauja nieko. <...> Aukščiausioji Meilė trokšta tik mylinčios širdies, tik ištikimo atodūsio, visa kita paliekant Jai pačiai išnarplioti ir ištiesinti. <...> Visi keliaujame visais keliais į tą patį tašką - aną Aukščiausiąją Meilę.⁵⁷

T. M. Ačiū už pokalbius ir atvirumą.

⁵² Ten pat, p. 235, 236-237.

⁵³ A. Maceinos laiškas dukrai D. Mickūnienei (1980 07 01) // Mickūnų šeimos archyvas.

⁵⁴ A. Maceinos laiškas S. Bublionei (1951 12 05) // S. Maceinos šeimos archyvas.

⁵⁵ Maceina A. Saulės giesmė // Raštai, t. 4, p. 139.

⁵⁶ A. Maceinos laiškas dukrai D. Mickūnienei (1980 08 25) // Mickūnų šeimos archyvas.

⁵⁷ A. Maceinos laiškas dukrai D. Mickūnienei (1980 07 01)//Ten pat.

VIETOJ PABAIGOS

Kas mums lieka atsidūrus prie slenksčio?

Mes turime viltį. Šv. Paulius sako: „<...> mes esame išgelbėti viltimi. Tačiau regima viltis nėra viltis. Jeigu kas mato, tai kam jam viltis? Bet jei turime viltį nematydami, tada laukiame ištvermingai" (*Rom 8, 24–25*). O kas mums daugiau lieka? Bet liūdesys, šis mūsų nepalaujamo praėjimo pažadintas liūdesys vis dažniau skverbiasi į sielą.

„Rašai, kad „rudens liūdesys dažnai skverbiasi į sielą“, ir norėtum, kad Tave paguosčiau. Jei būtume kartu, išeitume kur nors į rudeningus laukus, truputį ūkanotus, ir kalbėtume kalbėtume be galo, ir praeitų liūdesys, nes pasidalintas rūpestis ar skausmas yra jau pusinis. Bet dabar <...> iš tolo galiu Tave guosti tik vokiečių poeto R. M. Rilke's posmu, kurį esu šitaip lietuviškai išsivertęs:

*Ir krinta lapai, krinta... Ir atrodo,
Kad iš dangaus jie kristų sodų...
Ir Vienas tik yra, kurs šį kritimų
Švelniai ant savo delno ima.*

Mintis, kad kiekvienoje mūsų situacijoje tasai Vienas Vienintelis mus krintančius ant savo delno pasigauna ir laiko, neleidamas sudužti, — ar ši mintis neteikia paguodos? Nėra mums tokios situacijos, kurioje žmogus neišvengiamai žlugtų... ”¹

Mes turime viltį. O tai - gal ne taip jau maža...

¹ A. Maceinos laiškas marčiai T. Maceinienei (1981 01 26) // S. Maceinos šeimos archyvas.

Turinys

PRATARMĖ	
Visada prie slenksčio	5
PIRMASIS POKALBIS	
Apie tai, kas yra mirtis, ir apie jos esmę	9
ANTRASIS POKALBIS	
Apie tai, kodėl žmonės bijo mirties ir kas yra mirties baimė	20
TREČIASIS POKALBIS	
Apie kaltę ir jos pasekmę - galimybę nebūti	30
KETVIRTASIS POKALBIS	
Apie santykį su mirtimi ir apie žmogaus elgseną mirties akivaizdoje	42
PENKTASIS POKALBIS	
Apie amžinybę ir nemirtingumo problemą	61
ŠEŠTASIS POKALBIS	
Apie ontologinį nemirtingumą, arba apie nemirtingumo pagrindą	79
SEPTINTASIS POKALBIS	
Apie lūkestį nugalėti mirtį	86
AŠTUNTASIS POKALBIS	
Apie nelaimingą žmonių	107
VIETOJ PABAIGOS	
Kas mums belieka atsidūrus prie slenksčio?	128

Maceinienė, Tatjana

Ma32 Kurgi, mirtie, tavasis geluonis?! / Tatjana Maceinienė. -

Vilnius: Margi raštai, 2007. - 132 p.

ISBN 978-9986-09-342-8

Knygoje autorė konstruoja menamą pokalbį su filosofu Antanu Maceina mirties tema. Ji sumaniai formuluoja klausimus ir atsako j juos citatomis iš filosofo veikalų, laiškų, dienoraščio, atskleidžiančiomis jo mirties filosofiją

UDK 122

Tatjana Maceinienė

„Kurgi, mirtie, tavasis geluonis?!“

Redaktorė Ramutė Rybelienė

Apipavidalino Aurelijus Petrikauskas

SL 319. 2007 10 31. Užsakymas 1978.

Leidykla „Margi raštai“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius.

www. margirastai.lt, el. paštas: margirastai@takas.lt

Spausdino AB „Spauda“, Laisvės pr. 60, LT-05120 Vilnius.

„Antanas Maceina rašė ir gyveno su mirties Ženklu,
...priimdamas mirtį kaip *savo* likimą, todėl nesistengė
nei jos pamiršti, nei pergudrauti... „Memento mori“...
tiktų kaip epigrafas ne tik Maceinos filosofiniams
raštams bei poezijai, liet ir visam jo gyvenimui,
nes jis perėjo per pasaulį *kartu* su mirtimi,
nuolat ją jausdamas ir išgyvendamas.“

Tatjana Maceinienė

www.margirastai.lt